

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BİR ULUSUN ÖZGÜRLÜK DAVASI

KÜRT MESELESİ

İŞÇİ GERÇEĞİ YAYINLARI - 9

BİR ULUSUN ÖZGÜRLÜK DAVASI

KÜRT MESELESİ

İŞÇİ GERÇEĞİ YAYINLARI - 9

İŞÇİ GERÇEĞİ YAYINLARI - 9

Yayın Tarihi : Kasım-1986

Yazışma Adresi : Postfach 41 03 80, 4600 Dortmund 41 /FRG

İ Ç İ N D E K İ L E R

1- GİRİŞ.....	5
2- ULUS NEDİR, KÜRTLER BİR ULUS MUDUR?.....	6
- ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI.....	9
3- KÜRDİSTAN'IN SÖMÜRGELEŞTİRİLMESİ.....	10
- KÜRDİSTAN'DA ULUSAL HAREKETLER.....	12
- İRAN KÜRDİSTANI.....	14
- İRAK KÜRDİSTANI.....	16
- SURİYE KÜRDİSTANI.....	22
- TÜRKİYE KÜRDİSTANI.....	23
4- TÜRKİYE KÜRDİSTANI SÖMÜRGE DİR.....	34
- KÜRDİSTAN'DA KAPİTALİZMİN GELİŞME ÖZELLİKLERİ.....	39
- KÜRDİSTAN'DA BELLİ BAŞLI SINIF VE KATMANLAR	42
- KÜRDİSTAN'DA ULUSAL VE DİNİ AZINLIKLAR.....	47
5- T. KÜRDİSTANI'NDA KOMÜNİST HAREKET	50
- KOMÜNİST HAREKETİN BİRLİĞİ VE BİRLİKTE ÖRGÜTLENME.....	54
6- T. KÜRDİSTANINDA DEVRİMİN KARAKTERİ VE ÖZELLİKLERİ.....	64
- EMERİYALİZME KARŞI MÜCADELE.....	68
- FAŞİZME KARŞI MÜCADELE.....	69
- ULUSAL KÜLTÜR.....	70
- ULUSAL DEMOKRATİK CEPHE.....	71
- BİRLEŞİK DEVLET Mİ, FEDERASYON MU?.....	72

G İ R İ Ő

Kürdistan sorunu Türkiye devriminin en önemli sorunlarından biridir. Ancak bu gerçek Türkiye devrimci hareketi tarafından tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Son yıllarda önemli gelişmeler olmasına rağmen, gene de, Kürdistan sorununun Türkiye devrimi, Ortadoğu devrimci hareketi ve dünya çapındaki önemi yeterince kavranamamıştır. Elbette bu, tesadüflerden ya da geçici bir kavrama yetersizliğinden doğan bir şey değil. Türkiye burjuvazisinin sömürgeci ideolojisinin, özellikle de sömürgeciliğin Osmanlı'dan T.C.'ne uyarlanmış ideolojisi olan Kemalizmin devrimci kadrolar üzerindeki etkisi, bu durumun en belli başlı sebebidir.

Türkiye devrimci hareketinin bir parçası olan partimiz de, bir dönem için bile olsa, bu etkidен maalesef uzak kalamamıştır. TSİP'in kuruluş dönemindeki yanlış görüş, kısmen meşruiyetçilikten (legalizmden) ama, özünde sosyal şovenizmden ileri geliyordu. Bununla birlikte partimiz süreç içinde sömürgeci ideolojinin etkilerini tümüyle üzerinden atmış ve 1980 yazında toplanan I. Konferansında da bu konuda açıkça özeleştirisini yapmıştır:

"Partimiz kurulduğundan bu yana Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını Leninist bir ilke olarak savunagelmıştır. Ne var ki, gerek Türkiye komünist hareketindeki geçmişten gelen şoven etkilerin üzerimizdeki izleri, gerekse kendi hareketimiz içindeki ezen ulus milliyetçiliğinin etkileri, partimizin Kürt ulusal sorunu ile ilgili görevlerinin uzun süre ciddi olarak ele alınmasını engellemiştir.

Partimiz, Birinci TSİP Programında yer alan ve Kürt ulusunun varlığını bile reddeden ifadeleri tarihimizin kara bir lekesi olarak kabul eder.

Partimiz bugüne dek ezen ulus proletaryası içindeki şoven şartlanmayı kırmak için yeterli mücadeleyi yürütmemiş, Kürt ulusunun ayrılma hakkının propagandasında yetersiz kalmıştır. Aynı zamanda, Kürt ulusal sorununun teorik problemlerini çözümleme konusunda da büyük bir gecikme göstermiştir. Ulusal sorun karşısında ilgisiz kalarak ve sorunu daha ziyade komünist ve devrimci-demokrat Kürt siyasi guruplarına bırakarak Kürdistan proletaryasının ve Kürt ulusal demokratik güçlerinin mücadelesinin gelişiminde kendine düşen görevi yerine getirmemiştir.

(...)"

Partimizin Kürdistan sorununa ilişkin olarak geçmişteki tutumunu yargılaması, TKP(B) I. Konferansının "Kürt Ulusal Sorunu" üzerine kararında işte böyle ifade edilmişti. Buna karşılık, diğer devrimci-demokrat veya komünizan Türkiye örgütlerinin birçoğunda ise, sosyal şovenizmin etkisi halen ortadan kalkmış değildir. Partimiz, "cihan şumul Osmanlı İmparatorluğu"nun ahfadı olarak kendilerini sultanların, padişahların geleneğinin sürdürücüsü sayan Türkiye burjuvazisinin sömürgeci ideolojisine ve onun sol içindeki yansımalarına karşı da aralıksız mücadele etmektedir, edecektir.

ULUS NEDİR, KÜRTLER BİR ULUS MUDUR?

Marksist-Leninistler, ulusal soruna ilişkin tartışmaları, esas olarak, 1900-1925 arasında tamamlamıştır denebilir. Bu sorunu, Marks'ın sadık öğrencileri olarak, başta Lenin ve daha sonra da Stalin çözümlədiler. Ayrıca sorunu sadece teorik olarak çözümlemekle kalmadılar. Onların önderliği altında SSCB'nin kuruluşu ile özgür ve enternasyonalist bir uluslar topluluğu da hayata geçmiş oldu. Tabii ki o zamandan bu yana ulus sorununa yaklaşım daha da zenginleşti (örneğin, Afrika'da ulus sorunu); ancak özünde bir değişiklik olmadı:

"Ulus sadece tarihi bir kategori değil, fakat belirli bir çağın, yükselen kapitalizm çağının tarihi bir kategorisidir. Feodalizmin tasfiye ve kapitalizmin gelişme süreci aynı zamanda insanların uluslar biçiminde birleşme sürecidir". (Stalin, Ulusal Sorun S.40, Evren Yayınları 1979)

Demek ki Kürt ulusu da diğer uluslar gibi tarihi bir kategoridir. Yıkılan feodalizmin ve yükselen kapitalizmin ürünüdür. Elbette kapitalizmden evvel de Kürtler vardı. Ancak bunlar bir ulus değil, bir kavimler ve aşiretler topluluğuydu. Kapitalizm öncesinde Kürt beylikleri ve aşiretleri birbirlerine düşmanlık gütmüş,

kendi aralarındaki kavgalarda yoksul Kürt köylülerini kırdırmışlardır. 3 bin sene önce varolan Kürtlerin de bir ulus olduğunu ve şimdiki Kürt ulusu olduğunu iddia etmek, olsa olsa, burjuva ve küçük-burjuva romantizminin eseridir. Kürt ulusu kapitalizmle beraber ortaya çıkmıştır ve, bütün diğer uluslar gibi, ilerde kaybolacak bir kategoridir. Ancak bu süreç uzun bir dönemi kapsayacaktır ve nasıl olacağını tartışmak da bizim işimiz değildir. Vurgulamak istediğimiz, Kürt ulusunun da kapitalizmin ürünü ve tarihi bir kategori olduğudur.

İkinci husus, belirli bir insan topluluğu olan "ulus"un hangi temel özellikleri taşıyacağıdır.

Ulus bir ırk ve aşiret birliği değildir. Kürt ulusu da bir ırk ve aşiret birliği değildir. Çeşitli ırklardan ve kavimlerden meydana gelmiştir. Saf ırk teorisi emperyalistlerin ve sömürgecilerin uydurduğu birşeydir. Kürt ulusu, İranî bir kavim olan Medlerin tarihi süreç içinde diğer kavimlerle, ari ırktan olanların sami ırkından vs. olanlarla kaynaşmasından; Kürt, Arap, Fars, Ermeni, Türk, Süryani, Asuri, Keldani ve daha birçok etnik kökenden insanların karışmasından meydana gelmiştir. O yüzden Med devletinin Kürt ulusunun bir devleti olarak görmek de mümkün değildir. Çeşitli kavimlerin belli bir zafer için bir araya gelmesi ile kurulmuş, bir süre sonra da dağılmıştır.

Ulus, rasgele ve geçici bir toplaşma, bir araya gelme olayı değil, tarihi olarak meydana gelmiş kararlı (istikrarlı) bir insanlar topluluğudur. Ancak her kararlı topluluk da bir ulus değildir. Örneğin Osmanlı imparatorluğu altı yüzyıl sürmüş oldukça istikrarlı bir halklar topluluğuydu ama bir ulus değildi. Keza, "mısak-ı milli" sınırlarının Türkiye Cumhuriyeti de kararlı bir topluluktur ama sömürgeci Türk burjuvazisinin bütün palavralarının aksine tek bir ulus değildir.

Ulus meydana getiren öğelerin en başında dil birliği gelir. Kürt ulusunun dört parçasında dil birliği vardır. Kürtçenin belli farklılıklar gösteren Kurmanci, Zazaki, Sorani ve Lori gibi lehçeleri olsa da, bunların ortak yapısal özellikleri vardır. Kurmanci, Kürtlerin çoğunluğunun konuştuğu lehçedir.

Aynı dili konuşan her kararlı topluluk da mutlaka bir ulus değildir. Örneğin Avusturya ile F. Almanya aynı dili konuşmalarına rağmen aynı ulus değildir. Keza Avusturalya, İngiltere, ABD ve Kanada; Danimarka ile Norveç, Afganistan ile İran da aynı dili konuşuyorlar. Bir ulus olmak için, dil birliği yanında, toprak birliği de şarttır. Yukardaki örneklerde bu yoktur.

Kürdistan'da ise toprak birliği vardır. Kürdistan'ın bütün parçaları eski Mezopotamya ve Doğu Anadolu toprakları üzerindedir. Bilindiği gibi Kürdistan 16. yüzyılda İran ve Osmanlı arasında bö-

lüşülmüş, I. Dünya Savaşının ardından Güney bölgeleri İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin işgali ve daha sonra da Irak ile Suriye'nin hakimiyeti altına girmiştir. Ancak bu bölünme yakın zamanlara kadar daha çok siyasi ve idari bir olgu olarak kalmış, her parçada yaşayan Kürt halkının diğer parçalarla ilişki ve etkileşimi sürdürmesine fazlaca engel olmamıştır.

İktisadi yaşam birliği Kürdistan'da eskiden vardı. Sömürgeci politikalar neticesinde bu nispeten yakın zamanlarda gitgide ortadan kaldırılmıştır. Kürdistan'ın her parçasında diğer parçalarla ekonomik ilişkiler zayıflamakta, buna karşılık sömürgeci ülke pazarı çerçevesindeki ilişkiler gelişmektedir. Kürdistan'ın değişik bölge, yöre ve kesimlerini bir bütün halinde birleştiren iç iktisadi bağların kopuşu, Kürt ulusunun dört parçası arasında gitgide artan bir farklılaşmaya ve ileride ayrı ayrı Kürt devletlerinin çıkmasına yol açabilir. Ancak bunun geçici bir durum olarak kalması ve ileride birleşik bir Kürdistan kurulması halinde ekonomik birliğin yeniden sağlanması da mümkündür. İtalyanlar ve Almanlar da daha önce yüzlerce devlete ayrılmıştı. Ayrıca Polonya (dolayısıyla pazarı da) üç devlet (Rusya, Prusya, Avusturya) arasında bölünmüştü. Böyledir diye hiç kimse Polonya ulusunun varlığını reddetmemiştir. Balkan devletleri de benzeri bir geçmişe sahiptir. Güney Vietnam da uzun süre ABD'ye bağımlı bir ekonomik yapıda kalmıştır. Ama Vietnam halkının kahramanca mücadelesi ile sonunda Kuzey'li kardeşleriyle birleşti ve büyük Enternasyonalist Ho Şi Minh'in arzusu gerçekleşmiş oldu. Kaldı ki, Kürdistan'da, Halep, Musul, Mahabad malları bugün bile kaçakçılık yoluyla Antep, Mardin, Hakkari, Diyarbakır pazarlarında bulunabilmektedir.

Ulus olmanın bir diğer belirtisi de, kültür ortaklığında ifadesini bulan kendine has ruhi şekillenme, ya da başka bir deyişle, "ulusal karakter"dir. Ortak yaşam koşulları sonucu kuşaktan kuşağa geçerek meydana gelen ve pekişen bu "ulusal karakter" Kürtlerde kimsenin görmezden gelemeyeceği kadar belirgindir. Tabii ki Kürtlere mahsus değişmez ve değişmeyecek olan bir milli karakter yoktur. Ancak her dönemde olduğu gibi bugün de Kürt ulusuna damgasını vuran bir ortak ruhi şekillenme vardır.

Demek ki ulus, tarihi olarak oluşmuş kararlı (istikrarlı) bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kültür ortaklığında ifadesini bulan ruhi şekillenme birliğidir. Kürt ulusunda bütün bu özellikler vardır. Evet, ulusun varlık belirtilerinden biri olan iktisadi yaşam birliği, sömürgecilerin ortadan kaldırmasıyla bugün artık parçalanmış bulunuyor. Ancak bu durumu abartmak ve her şeyin mutlak belirleyicisi olarak görmek yanlış olur. Unutmamak gerekir ki, ulusun oluşumu, özellikle azgelişmiş ülkelerde, öyle beş-on yılda tamamlanıveren bir olay değil, az çok uzunca zaman alan, çeşitli aşamalardan geçen ve ulusal devletin kuruluşundan sonra da hızla-

narak devam eden bir süreçtir. Ulusal kurtuluş hareketinin varlığı ve gelişimi de, başlıbaşına, hem ulusun varlığının bir ifadesi, hem de uluslaşma sürecini hızlandıran ve pekiştiren etkenlerden biridir. Bugün Kürdistan'ın bütün parçalarında ulusal kurtuluş hareketi sürmektedir. Bu sürecin nasıl sonuçlanacağı ve ilerde ne gibi değişiklikler olabileceği konusunda şimdiden spekülasyon yapmak hem gereksiz hem de anlamsızdır.

Türkiye devrimci hareketinde, uzun süre, Türk sömürgeciliğinin etkisiyle, Kürtlerin ulus olmadığı vb. saçma düşünceler savunulmuştu. Bugün de, üzümlere söylemek gerekir ki, bazı devrimci demokrat güçler böylesi görüşleri açık veya gizli olarak savunuyorlar. Gerek bir bütün halinde Kürdistan'ın, gerekse Türkiye Kürdistanı'nın iktisadi yaşam birliğinden yoksun bulunduğu tezi, bunların en önemli teorik gerekçesini oluşturuyor. Ancak, Kürdistan'da ekonomik birlik sanki hiç olmamış ve gelecekte olması da asla mümkün değilmiş gibi bir yaklaşımla sorunu ele almak, sonra da buna dayanarak Kürt ulusunun varolmadığını iddia etmek, olsa olsa, sömürgeci ideolojiyi saklamak için uydurulmuş sözümona marksistçe(!) bir kılıftır. Çünkü bu tartışma "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" tartışması ile doğrudan bağlantılıdır. Kürtlerin ulus olmadığını ispatlama derdine düşenler, aslında, Kürtlerin kendi kaderlerini tayin etmeye, bu uğurda ayrı bir ulusal kurtuluş mücadelesi yürütmeye hakları olmadığını ve ille de Türkiye Cumhuriyeti içinde kalmaları gerektiğini ileri sürenlerdir. Sömürgeci Türk burjuvazisinin resmi ideolojisi de, Kürtlere kendi kaderlerini tayin hakkı tanımamasını, onların her türlü ulusal ve demokratik haklarının çiğnenmesini ve böylesi talepler uğruna mücadele edenlerin "bölücü"lükle suçlanmasını haklı göstermek için, aynı şekilde, Kürtlerin ayrı bir ulus olmadığı iddiasına sığınıyor. Mazlum Kürt ulusunun varlığını, ulusal ve demokratik haklarını reddeden böylesi şovenist, sömürgeci, ya da sömürgecilerin ekmeğine yağ süren sözde solcu görüşlere karşı sürekli ve amansız bir mücadele yürütmek, biz komünistler açısından, hem proletarya enternasyonalizminin gereği, hem de ihmale gelmez bir demokrasi görevidir.

ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI

Ulusların kaderlerini tayin hakkını Lenin'den kısaca şöyle aktarabiliriz:

"Demek ki, eğer biz, ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi kavramının anlamını hukuki tanımlamalarla cambazlıklar yaparak ya da soyut tanımlamalar icat ederek değil de ulusal hareketlerin tarihi ve iktisadi şartlarını inceleyerek öğrenmek istiyorsak, varacağımız sonuç, kaçınılmaz olarak, ulusların kendi kaderlerini tayin etmesinin, o ulusların yabancı ulusal bütünlerden siyasi ba-

kımdan ayrılmaları ve bağımsız bir ulusal devlet oluşturmaları anlamına geldiği sonucudur." (Lenin, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı; Sol Yayınları, s.55)

Demek ki bizde de, ulusların (somut durumda ezilen Kürt ulusunun) kendi kaderlerini tayin hakkını bağlı bulundukları yabancı ulusal bütünlerden (Türkiye Cumhuriyeti'nden) ayrılma ve kendi bağımsız ulusal (Kürdistan) devletini kurma hakkı olarak anlamak gerekir. Partimiz TKP(B) de, gerek programında gerekse "Kürt Ulusal Sorunu" üzerine Konferans kararında, sorunu "Kürt ulusunun ayrılma, ayrı devlet kurma hakkının tanınması" olarak ele almıştır. Kim ki hukuki tanımlamalarla cambazlıklar ("ilhak edilmiş ezilen ulus" v.b.) yaparak ya da soyut tanımlamalar ("Türkiye ABD'nin yarı sömürgesidir, sömürgeci sömürgeci olamaz" v.b.) icat ederek buna karşı çıkıyorsa, o şovenisttir.

Öte yandan, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını her zaman ve kayıtsız şartsız savunan Lenin, hiçbir zaman, ezilen ulusların mutlaka ayrılması gerektiğini ileri sürmüş de değildir. Tersine, ezilen ulus, hürriyetine kavuşunca kendi serbest iradesiyle birliğe de karar verebilir ve federasyon oluşturabilir. Nitekim Büyük Ekim Sosyalist Devriminden sonra Polonya ve Finlandiya ayrı birer kapitalist devlet olurken, Çarlık Rusyası'nın diğer sömürge ve ezilen ulusları muzafer proleter Rusya ile birliği seçmiş ve böylece SSCB kurulmuştur.

KÜRDİSTAN'IN SÖMÜRGELEŞTİRİLMESİ

Kürdistan şimdi dört devlet arasında bölünmüşse de, Kürdistan sorunu sadece her bir parçanın kendi sorunu değil, aynı zamanda bütün parçaların sorunudur. Konumuz Türkiye Kürdistanı'dır diye, realist burjuva sömürgeci ideolojisinin çizdiği "misak-ı milli"ci Türkiye Kürdistanı çerçevesiyle sınırlı kalamayız. Kürdistan parçalarının ayrı ayrı devletlerce paylaşılmış olması elbette bazı farklılıklar getirmiştir. Bununla birlikte Kürdistan'ın bütünlüğü tümüyle ortadan kalkmış değildir ve parçalar birbirinden etkilenmektedir. Daha 1970'li yıllara kadar Kürdistan'ın her dört parçasında da milli burjuvazinin partisi KDP'nin en güçlü siyasi eğilim olması bunun bir belirtisidir. Türkiye solunda Kürdistan sorununu yalnızca "misak-ı milli" sınırları içindeki kısmıyla ele alan eğilimler ise sosyal şovenizmin etkisi altındadır.

İrani asıllı bir kavim olan Kürtler en az 3000 yıldır aşağı yukarı şimdi bulundukları topraklarda yaşıyorlar. Eskiden bu toprakları çeşitli oranlarda başka kavimlerle (Ermenilerle, Asurilerle v.s.) paylaşıyorlardı. Kürtlerin ataları konusunda çeşitli tartışmalar olsa da, M.Ö. 1000 yılları öncesinden beri Kuzey Mezopotomya ve Anadolu'nun doğu bölgeleri ile İran'ın batısında yaşadık-

ları bilinmektedir. Med ve Pers imparatorluklarıyla ilişkileri de bellidir. Belli olan bir diğer husus da, son 2000 yıl boyunca ayrı bir merkezi devlet oluşturmadıkları gerçeğidir. Kurulan beylikler kısa ömürlü olmuş veya başka imparatorluklara bağlı (vasal) mahalli yönetimler halinde varlığını sürdürmüştür. Elbette bunun tarihi ve sosyolojik sebepleri vardır, ancak konumuzun dışındadır.

Kürtlerin yaşadığı topraklar, Med ve Pers imparatorluklarından sonra sırasıyla İskender, Roma (ve Bizans), Sasani istilasına uğramıştı. Müslümanlığın çıkışıyla İslam dinini benimseme ve Arap (Emevi, Abbasi) hakimiyeti dönemine geçildi. Daha sonra, nispeten kısa bir süre için de Selçuklu egemenliği altında yaşandı.

Bugünkü Kürdistan, 1250'lerden itibaren iki buçuk yüzyıl kadar da Moğol ve Tatar istila dalgalarının ve barbarlığının çilesini çekti. Bu acı ve karanlık günlerde Kürdistan illerinin birçoğu yakılıp yıkılmış, bazılarında halkın büyük bir kısmı kılıçtan geçirilmişti. Üstelik Kürt beylerinin, aşiretlerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıklar, mezhep çekişmeleri v.s. de her zaman olduğu gibi sürüp gidiyordu.

Moğol belasından sonra da, şiilerle sünnilerin egemenlik kavgası biçimine bürünen Osmanlı-İran sürtüşmesi patlak verdi. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim Çaldıran'da Şah İsmail'in ordularını bozguna uğrattınca, henüz dağınık bir durumda olan Kürdistan da, büyük yarısı Osmanlı sınırları içinde kalmak üzere paylaşıldı. Bu ilk bölünme, birtakım sürtüşme ve çarpışmalardan sonra, Osmanlılarla İran arasında 1639 yılında imzalanan Kasr-ı Şirin anlaşmasıyla kesin şeklini aldı.

Gerek bu bölünmede, gerekse daha sonra Osmanlı Kürdistanı'nın imparatorluğa bağlı kalmasında, sömürgeci politikanın yanısıra, Kürt toplumunun yapısal özelliklerinin ve bundan kaynaklanan ter-cihlerinin de önemli payı vardı. Kürtlerin çoğunluğunun sünni olması, Osmanlıların da sünni ve üstelik Yavuz'un Mısır seferinden sonra padişahların aynı zamanda sünnilerin halifesi olmaları, İran'ın şiî egemenliğine karşı bir yakınlaşma sebebi idi. Bu yüzden Osmanlılar Şii İran'a (ve ona sempati duyma ihtimali olan ale-vî Kürtlere) karşı sünni Kürt derebeyleri ile işbirliği yaptılar ve karşılığında da onları ödüllendirdiler. Kürdistan'ın siyasi ve idari durumu, Yavuz Selim'in vezirlerinden Kürt asıllı Şeyh İdris-i Bitlisi ile yerli egemen sınıflar arasında yürütülen pazarlıklar sonucunda belirlendi. Bitlis, Hakkari(Çölemerik), Bahdihan (şimdi Irak Kürdistanı'nda) Botan (Cizre) ve Hasankeyf bölgelerinde, her biri kendi adlarına para basmak ve hutbe okutmak haklarına da sahip, iç işlerinde tamamen muhtar, buna karşılık Osmanlı'ya belli bir vergi ödemekle ve sefere çıkılacağına bir miktar asker göndermekle yükümlü beş büyük emirlik (prenslik) kuruldu. Yine, en önemlileri Diyarbekir ve Dersim olmak üzere, Kürt asıllı beyler

tarafından yönetilecek sekiz tane de sancak (mutasarrıflık) oluşturuldu.

Osmanlı sömürgeciliği, genel olarak, işgal ve ilhak ettiği ülkelerin iç yapısını değiştirmiyor ve hemen yerli hakim sınıflarla işbirliğine gidiyordu. (Avrupa yakasında olduğu gibi, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde de temelde aynı sömürgeci politika güdüüyordu. Bir farkla ki, gayrı-müslim halkların ödemek zorunda olduğu vergiler çok daha ağırdı, din ve dil değiştirtme yolundaki baskılara da katlanmaları gerekiyordu.) Romanya'da voyvodalarla, Bosna-Hersek beyleriyle, Mısır'da hidivlerle yaptığı gibi, Kürdistan'da da beyler, ağalar ve şeyhlerle anlaştı ve mevcut sosyo-ekonomik yapıya dokunmadı. Feodal ilişkiler olduğu gibi sürerken, ağalar, beyler ve emirler (prensler) belli bir haraca bağlanmış, onlar da halkı daha büyük bir haraca bağlamışlar ve herkes payını almıştı. Merkezi otoriteye karşı direnme eğilimleri de alevi-sünni çekişmesi veya beyler, aşiretler arası kavga biçimine dönüştürülmek suretiyle bertaraf ediliyordu. Osmanlılar, ayrıca, Kürdistan'da ve Ermenistan'da beraber yaşayan Kürt, Ermeni, Asuri-Süryani topluluklarını da birbirlerine karşı kışkırtıp kırdırdılar, böl ve yönet taktiğini yüzyıllarca ustalıkla uyguladılar.

İran sınırları içinde kalan Kürtler ise, şahlara şeklen bağlılıklarını ifade etmek şartıyla daha başına buyruk derebeylikler halinde yaşamaya devam etmişlerdi.

20. Yüzyılın başlarına kadar böyle ikiye bölünmüş halde gelen Kürdistan, Büyük Britanya ile Fransa'nın sömürgeci siyasetleri neticesinde, I. Dünya Savaşının sonunda bir daha bölündü. Irak Kürdistanı İngilizlere, Suriye Fransızlara düştü. (Bu iki parça, ileride, Irak ve Suriye'nin bağımsızlığa kavuşmaları ile Arap burjuvazisinin hakimiyeti altına girecektir.) Geriye kalan parça ise Türkiye ile beraber kaldı.

KÜRDİSTAN'DA ULUSAL HAREKETLER

Ulusların oluşma süreci ve bunun bir parçası olan ulusal hareketler, daha önce de değindiğimiz gibi, kapitalizmin ürünüdür. Elbette Avrupa, Asya ve Afrika uluslarının şekillenmesi farklı süreçlerden geçti, ama, kapitalist gelişme hepsinde de temeldeki itici etken durumundaydı. Osmanlı ve İran topraklarında yaşayan halkların uluslaşması ve ulusal hareketlerin patlak vermesi de, bütün kendine has yanlarıyla birlikte, bu topraklara kapitalizmin girişiyle olmuştur.

Osmanlı'da ilk ulusal hareketler kapitalizmin en erken geliştiği Avrupa yakası sömürgelerinde başladı. Balkan halkları Osmanlı feodal sömürgecilerine karşı kahramanca mücadele ettiler ve kanlı

çarpışmalardan sonra bağımsızlıklarına kavuştular.

Anadolu'da ise ulusal hareket ilk önce Ermeniler arasında ortaya çıktı. Mazlum Ermeni halkı milliyetçi örgütlerini erkenden oluşturmuştu.

Ulusal hareketler Osmanlı sömürgeleri içinde en geç Kürdistan'da başladı. Bunda kapitalizmin Kürdistan'a geç girmesi belirleyici olmuştur. Ayrıca, yakın geçmişte merkezî bir Kürt devletinin bulunmayışı, Kürtlerin sömürgecilerle aynı dini inançları ve ideolojiyi paylaşıyor olmaları, aşiretler, ağalar-beyler arasındaki çekişme ve çatışmalar, mezhep ayrılık ve düşmanlıkları gibi etkenlerin de önemli rolü vardır. Bu yüzden, örneğin Balkanlar'a kapitalizmin girdiği ve buna paralel olarak ulusal hareketlerin geliştiği zamanlarda Kürdistan'da ulusal uyanış çok cılız olmuştur. Ne var ki Osmanlılar Avrupa yakasında geriledikçe Asya'daki sömürgelerini ve Anadolu'yu gitgide daha fazla haraca kesiyorlar, daha ağır baskı altında tutuyorlardı. 19. Yüzyıl başlarından itibaren Kürdistan'da da beyliklerin ve sancakların iç işlerinde kendi başına buyrukluğunu ortadan kaldırmak için harekete geçtiler. Bu merkezî baskı ve ezme hareketlerine karşı Kürt halkı da beylerin aşiret reislerinin ya da dini liderlerinin yönetiminde durmadan silaha sarılmak zorunda kaldı.

1805'te Süleymaniye'de (şimdi Irak Kürdistanı'nda) Abdurrahman Paşa Baban, 1830'da Rewanduz'da (şimdi Irak Kürdistanı'nda) Mahmut Paşa Mirekor, 1842-46'da Cizre'de ünlü Bedirhanlılar önderliğinde ayaklanmalar oldu. 1853-56 yılları arasında Hakkari-Botani'de (bugünkü Cizre, Uludere, Silopi, Şırnak, Erüh yöresi) yine Bedirhanlılardan Yezdan Şer (Aslan Yezdan) önderliğinde bir isyan daha çıktı. Bu sırada Osmanlı-Rus savaşı sürüyordu. İsyancıların gücü ve etkisi bir hayli artmıştı. Ancak Ruslara karşı Osmanlı'nın müttefikî olan İngilizler, sonunda, Kürt isyanı karşısında da Osmanlı'ya ordularıyla destek oldular ve Kürtlerin yenilmesini sağladılar. Bedirhanlıların yenilmesiyle, Osmanlı sınırları içindeki (Dersim'de 1930'lara kadar korunabilen fiili bağımsızlığı saymazsak) son otonom Kürt beyliği de ortadan kalkmış oluyordu.

Daha küçük çaplı bazı kalkışmalardan sonra, 1880'de, bu kez Şemdinanlı Nehri şeyhi Seyit Ubeydullah'ın önderliğinde büyük bir ayaklanma daha patlak verdi. Öncekilerden farklı olarak, Şeyh Ubeydullah, ayaklanmayı Osmanlı-İran sınırının her iki yakasına da sıçratmış ve isyancılar Van gölünden Urmiye gölüne kadar uzanan geniş bir alanı kontrol altına almışlardı. Şeyh Ubeydullah ve oğullarının komuta ettiği Kürt kuvvetleri ilk zamanlar her iki devlete karşı başarıyla mücadele ettilerse de, Osmanlı-İran yarıdışması ve İngiliz desteği neticesinde bu ayaklanma da kanlı bir şekilde bastırıldı.

Bahdınan bölgesi Kürtlerinin 1908'de Şeyh Abdüsselam Barzani önderliğinde kalkıştıkları silahlı ayaklanma hareketi Osmanlı imparatorluk ordularını 1914 yılına kadar uğraştırdı.

Öte tarafta ise, 1905 Rus devriminin ardından İran'da gelişen devrim hareketi Kürdistan'ı da etkiledi. Kadı Fettah öncülüğündeki Kürt halkı Mahabad ve Kirmanşah'ı ele geçirdi ve buralarda Şura (Sovyet) meclisleri kurdu.

Bütün bu ayaklanmalar bir bir kırıldı ama ulusal hareket durmadı. Kürdistan'ın dörde bölünmesinden sonra da ulusal ayaklanmalar her parçada devam etti.

Bu arada belirtmek gerekir ki, Kürdistan'dan göç edip Ermenistan'a ve Gürcistan'a yerleşen Kürtler (sayıları şimdi 300 bin dolaylarında) 1917 Büyük Ekim Sosyalist Devrimi ile ilk olarak eşit haklara kavuştular. Kendi dilleriyle okuma-yazma, öğretim görme, kendi kültürlerini geliştirme v.b. imkanlarına sahip oldular. Öyle ki, bugün 20 milyon Kürdün yanında bir avuç kalan Sovyet Kürtlerinin edebiyat, müzik, folklor v.b. sanat ve kültür alanlarında yarattıkları ve derledikleri belki de daha fazladır.

İRAN KÜRDİSTANI

İran Kürdistanı'nda ulusal hareketin önderliğini 1920'li yıllarda Simko yaptı. İran-Türkiye sınırındaki Şıkakan aşiretinin reisi olan İsmail Ağa Simko, 1920 yılında isyan edip Urmiye gölü havalisini hükme altına almıştı. Simko'nun komuta ettiği Kürt kuvvetleri ile İran ve Türk orduları arasında 1925'e kadar birçok çarpışmalar oldu. 1925 yılında Ahmet Şah Kaçar'ı devirerek yerine geçen Rıza Şah Kürtlerle başedemeyeceğini anlayınca müzakere yolunu seçti. Sonunda Simko, Kürt halkına daha adil ve eşit muamale yapılması ve kendisinin de geniş yetkilerle Urmiye gölü yakınlarındaki Uşnu'ya vali tayin edilmesi şartıyla savaşı bıraktı. Ancak 1930 yılında tekrar Şah'la görüşmeye çağrıldığında Şino'da tuzağa düşürülerek öldürüldü.

Coşkun ulusal kaynama gene de dinmedi. Bu olayın ardından Hamedanlı Cafer Sultan önderliğinde başka bir ayaklanma patlak verdi. Ne var ki bu da vahşice bastırıldı.

İkinci Dünya Savaşında İran'ın Almanya taraflısı bir politika gütmesi karşısında, 1941 yılında, İngiliz ve Amerikan askerleri güneyini, Sovyet ordusu da kuzeyini denetim altına almışlardı. Bu sırada her iki kesimin de dışında kalan Mahabad yöresinde 1942 yılında Komela Cemiyeti kuruldu ve örgütlenmeye başladı. Sovyet ordusundaki Kürt asıllı subaylar da Komela'nın faaliyetine destek oldular. Komela, 1945 yılında Mahabad meydanında yapılan bir toplantı (Kongre) ile Kürt Demokrat Partisi adını aldı ve programını

tespit etti. Savaş bitip de faşist ittifak yenilgiye uğratıldıktan sonra, 22 Ocak 1946'da, İran ve dünya devrimci güçlerinin açık, aktif desteği ile demokratik ve özerk bir Kürt Cumhuriyeti kuruldu. KDP reisi saygın yurtsever-demokrat Kadı Muhammed Cumhurbaşkanı oldu. Hükümet Kürtçeyi resmi dil haline getirdi. Kürtçe öğrenim yapan okullar açtı, bütün memurluklara Kürt yurttaşlarını tayin etti, kadınlara kültürel ve siyasi hayata katılma imkanı sağladı... Sovyet hükümeti de, silah, cephane v.s. yardımları yanında, hediye ettiği matbaa ve radyoevi donatımı ile Kürtçe yayın ve kültür faaliyetlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmuş, askeri ve sivil okullarında Kürt gençlerine kontenjan ayırmış, Cumhuriyetin savunma gücü örgütleninceye kadar İran ordusunun yapmaya kalktığı birkaç saldırıyı da önlemişti.

Savunmayı, daha sonra Irak Kürdistanı'ndan çıkıp gelen Molla Mustafa Barzani yönetti. Kürt silahlı kuvvetleri kahramanca savaşarak İran ordusunun birçok saldırısını püskürttü. Buna rağmen ne yazık ki, Mahabad Cumhuriyetinin ömrü uzun sürmedi. İran, Sovyet kuvvetleri çekilmeden önce yaptığı, Azerbeycan ve Mahabad Cumhuriyetleri ile meselesini barışçı yollardan halletmeyi de taahhüt ettiği anlaşmaya sonradan uymadı. İngiliz ve Amerikalılardan aldığı motorize silahlarla donatılmış bir orduyu saldırıya geçirdi. İran ordusu Aralık 1946'da Mahabad'ı işgal etti, tutuklanan Kadı Muhammed ile arkadaşları da 31 Mart 1947'de idam edildiler.

Sonraki yıllar İran toplumunda da büyük çalkantılara sahne oldu. Rıza Şah daha 1941 yılında müttefiklerin ülkeye girişi ile çekilmek ve devlet başkanlığını oğluna bırakmak zorunda kalmıştı. Savaşın sonraki yıllarda komünistler ve anti-emperyalist hareket çok büyük güç kazanmıştı. Milli burjuvaziyi temsil eden Musaddık ve taraftarlarının "Milli Cephe'si" 1949 seçimlerinde çoğunluğu sağladı. 1951'de petrolü millileştirme yasası çıkarıldı. 1953'de Şah Rıza (oğul) İran'dan kaçmak zorunda kaldı ve CIA güdümlü bir darbe ile Musaddık devrildikten sonra geri dönerek kanlı bir faşist diktatörlük kurdu.

Bu dönemde Kürtler üzerindeki sömürü ve baskı daha da artmıştı. Nitekim 1956 yılında Kırmanşah yöresindeki kimi Kürt aşiretleri uğradıkları siyasi ve toplumsal baskılardan iyice bıkkınlık getirerek, hükümetin adil muamele yapması isteğiyle direnişe geçtiler. Şah bu bölgeye ordusunu sevketti, Irak hükümeti de sınırı kapatarak sığınma imkanı tanımadı ve direniş ezildi. KDP ve diğer ilerici örgütlerin faaliyeti devam etse de, Kürt ulusal hareketi, bundan sonra artık uzunca bir durgunluk dönemine girecekti. Şah rejimi de 1959'dan itibaren Tahran'da Kürt dili, edebiyatı, tarih ve kültürü hakkında incelemeler yayımlayan "Kürdistan" dergisinin çıkarılmasına izin verecek, Kürtlerin çoğunluk olduğu illerde Kürtçe yayın yapan radyoevleri de açılacaktı.

Şahın kanlı saltanatı 1978'de büyük bir halk hareketi ile yıkıldı. Ama yerine geçen ulusal burjuva (Humeyni) yönetimi de, dış politikadaki anti-emperyalist tutumuna rağmen, içerde azgın bir gericilik ve ulusal baskı politikasına yöneldi; Kürt ulusal sorununa otonomi temelinde demokratik ve barışçıl çözüm önerilerini reddetti ve Kürt ulusal hareketiyle cepheleşmeye gitti. Kürdistan'da ise özellikle Irak-İran savaşı ile birlikte ortaya çıkan elverişli iç koşullarda geniş bir alan kurtarılmış bölge haline getirilmişti. Ne var ki birçok sebepten ötürü bu durumu sürdürmek mümkün olmadı. Bu sebepler arasında, İran yönetimi ile iyi ilişkiler içinde olan Irak KDP'sinin ve İran Kürdistanı'ndan da Komela'nın Kassımlı önderliğindeki İran KDP'since -ki o da Saddam Hüseyin rejimi ile iyi ilişkiler içindedir- yönlendirilen bu mücadeleyi baltalayıcı tutumuna ve işi sık sık silahlı çatışmaya dökmelerine de işaret etmek gerek. İran Kürdistanı'nda mücadele halen sürmektedir.

IRAK KÜRDİSTANI

Eskiden Osmanlı boyunduruğu altında bulunan Irak Kürdistanı, Mondros mütarekesinden sonra, 1918 yılında, İngiliz işgali altına girdi. Ulusal hareket bundan böyle artık Osmanlılara karşı değil, İngilizlere ve Irak yönetimine karşı mücadele içinde gelişecekti.

İngilizler Güney Kürdistan'a girerken Kürtlerin ulusal haklarını tanıyacaklarını söylüyorlardı. Bu arada Kürtlerin bir kısmı da Şeyh Mahmut Berzenci önderliğinde bir geçici hükümet oluşturmuştu. Ancak bir süre sonra İngilizler gerçek sömürgeci-işgalci yüzlerini göstermeye başlayınca ilişkiler gerginleşti. Kürt halkı ve hükümet kuvvetleri 1919 Mayıs'ında Süleymaniye üzerine yürüyen İngiliz askerlerine kahramanca karşı koydu. Altı hafta süren şiddetli çarpışmalarda binlerce Kürt şehit oldu, Şeyh Mahmut da yaralı olarak esir düştü. İngilizler Şeyh Mahmut'u önce idam cezasına çarptırdılar, sonra cezasını müebbetle çevirerek Hindistan'a sürgün ettiler.

1922 yılında Lozan barış görüşmeleri sırasında Türk heyeti Musul'un Türkiye'ye verilmesini isteyince İngilizler Kürdistan konusuna yeniden ihtiyaç duyuldu (Zaten 1920'de Osmanlı'ya dayattıkları Sevr antlaşmasına da bir Kürdistan devleti kurulacağı hükmü konmuştu). Milli bir sembol haline gelmiş olan Şeyh Mahmut'un Süleymaniye'ye dönmesine izin verdiler. Şeyh Mahmut, bir emrivaki ile, kendisini Kürdistan kralı I. Mahmut Berzenci diye ilan ederek yeni bir hükümet kurdu. İngiliz hükümeti ve Haşimi Krallığı da Kürtlerin buna hakkı olduğunu kabullenmek durumunda kaldılar. Gelgelelim, daha sonra çıkan anlaşmazlıklardan ötürü Şeyh Mahmut yeniden isyan edecekti. İngiliz uçaklarının bombardımanı ile destek-

lenen İngiliz ve Arap askerleri 1924 yazında Süleymaniye'yi tekrar işgal ettiler. Şeyh Mahmut dağlara çekilmek zorunda kaldı.

Şeyh Mahmut, 1923 yılında, Tebriz konsolosu vasıtasıyla Sovyet hükümetine de bir mektup göndermiş ve "... mazlum, esarete bulunan milletlerin hamisi olan Sovyet hükümetinin Kürt milletini de himaye edeceğine emin" olduğunu söyleyerek yardım istemişti.

1930 yılında Irak, İngilizlerle yapılan bir anlaşma sonucunda şeklen bağımsızlığa kavuştu. Bu arada kendi ulusal haklarının araya gittiği kanaatinde olan Kürtler Süleymaniye'de büyük bir gösteri yaptılar. Hükümet kuvvetleri ile çıkan kavgada her iki taraftan çok sayıda ölen ve yaralanan oldu. Ardından, Şeyh Mahmut İran'dan Süleymaniye'ye gelerek bir kez daha isyan çıkardı. Ama bu isyan da, sonunda, Irak ordusunun, İngiliz kuvvetleri ve uçaklarının desteğinde saldırması ile yenildi.

Aynı yıl, yani 1931'de Şeyh Ahmet Barzani de Kürt ulusal haklarının tanınması talebi ile başka bir isyan başlatmıştı. Şeyh Ahmet'in küçük kardeşi Molla Mustafa Barzani de ilk kez bu isyan içerisinde parlayıp sivrilecekti. Çaçpışmalar üç yıl sürdü. İngiliz uçaklarının gittikçe şiddetlenen bombardımanı karşısında isyancılar daha fazla direnme imkanı bulamayarak Türkiye'ye iltica etmek zorunda kaldılar. Burada hiç de iyi kabul görmediler. Daha sonra İngilizler Barzan aşiretlerinin yerlerine dönmeleri ve hiç kimse tarafından baskı yapılmaması şartını kabul edince geri geldiler. Yalnız Şeyh Ahmet ve ailesi 10 yıl sürgünde yaşayacaktı.

1943 yılında Molla Mustafa sürgünden kaçarak Barzan yöresine geldi ve etrafına topladığı aşiretlerle tekrar başkaldırdı. Bu sırada İkinci Dünya Savaşı devam ediyor ve İngilizler, özellikle Türk hükümetinin Almanlarla sıkı-fıkı olmasından ötürü, Kürtlerle arayı bozmak istemiyorlardı. Bu yüzden, İngilizlerin de onayladığı bazı şartlar Irak hükümeti tarafından kabul edildi. Ancak bir süre sonra kurulan yeni hükümet bu anlaşmayı tanımadı ve Kürdistan'a asker saldı. 1945 yılında ordudaki Kürt asıllı subaylar da örgütlenerek isyana katıldılar ve hareketin boyutları daha da genişledi. Artık Nazi Almanyasıyla işleri bitmiş olan İngilizler, bir kez daha Irak hükümetini desteklediler. İngiliz uçakları Kürt köylerini şiddetle bombardıman ediyordu. Ayrıca hükümet aşiret çelişkilerinden yararlanmayı ve bir kısım aşiretleri kendi yanında savaşa sokmayı da başarmıştı. Sonunda Şeyh Ahmet ve Molla Mustafa Barzaniler, 3000 savaşı, 15000'e yakın bir halk kitlesiyle 1946 yılında Mahabad'a geçmek zorunda kaldılar. Molla Mustafa Barzani Mahabad Cumhuriyetinde general rütbesiyle savunmada görevlendirilmiş ve İran ordusuna karşı cephe tutmuştu. 1947 yılı baharında genç Kürt Cumhuriyeti İran ordusunun hunharca saldırısıyla yıkılınca, Barzaniler Irak sınırı üzerindeki dağlık bölgeye döndüler. Irak hükümeti, 1944 isyanından ötürü gıyaben verilmiş cezaların affedildiğini

bildiriyordu. Ancak teslim oldukları zaman Şeyh Ahmet'i ömürboyu hapisle cezalandırdı, beraberlerindeki dört Kürt aydınını da idam ettirdi. Başından beri teslim olmamakta direnen Molla Mustafa ise, kendisine bağlı 500 peşmerge ile, Irak, Türkiye ve İran kuvvetlerinin işbirliği ile oluşturdukları kuşatmayı sınır çizgisi üzerinden yarma hareketına girişti. Saldırıları ustalıklı savuşturarak, 52 gün boyunca savaşa savaşa Sovyet sınırlarına ulaşmayı ve iltica etmeyi başardı. 12 yıl boyunca SSCB'nde kaldı.

1958 yılında Irak'ta bütün Orta Doğu bölgesini etkileyen bir ulusal demokratik devrim gerçekleşti. Faysal krallığı yıkıldı, İngiliz nüfuzuna ve sömürüsüne son verildi; bir dizi ilerici atılımlar başlatıldı. Geçici anayasanın 3. maddesinde "Araplar ve Kürtler bu milleti teşkil ederler. Anayasa, bu iki milletin eşit haklarını Irak birliği içinde garanti eder" diye yazılmıştı. Barzani de bu sıralarda Irak'a döndü ve Bağdat'ta törenle karşılandı. Devrimin Kürt ulusal haklarını da tanıyacağı umuluyordu. Ama bu haklar iki yıl boyunca tanınmadığı gibi, baskılar artmaya, Kürtçe yayınlar yasaklanmaya, Kürtçe öğrenim kısıtlanmaya başlandı.(1) Arap burjuva devrimcileri ulusal sorunda pek de demokrat olmadıklarını ortaya koyuyorlardı.

1958 devriminin lideri ve devlet başkanı Abdülkerim Kasım, 1961 yılında, KDP'nin otonomi talebini reddetti (KDP-Irak, Komele'nin Irak'taki üyelerince, 1944 yılında kurulan Rızgari Kürdistan örgütünün 1946'da adını değiştirmesiyle doğmuştu). Daha sonra KDP merkezi, şubeleri ve yayın organı hükümet tarafından kapatıldı. Irak ordusu da Eylül'de Kürdistan seferine çıktı. Bu tarihten itibaren Irak yönetimi ile KDP'ye bağlı peşmergeler arasındaki savaş halı 1970'e kadar sürecekti. 1963 Şubatında general Abdüsselam Arif Baas'çılarla ortaklaşa bir darbe yaparak Kasım'ı devirdi; günlerce süren ve 5000 ile 10000 arasında komünist ve ilericinin hunharca katledilmesiyle sonuçlanan bir "komünist avı" başlatarak Bağdat'ı kan gölüne çevirdi.(2) Abdüsselam Arif çok geçmeden Baas'çı iktidar ortaklarını da tasfiye etti. 1966'da bir uçak kazasında ölünce de yerine kardeşi Abdurrahman Arif geçti. 1968'de ise

1) Burada belirtmek gerekir ki Kürt dili ve kültürü Irak'ta hiçbir zaman toptan yasaklanmamış ve, Kemalist solcularımızın kulakları çınlasın, İngiliz sömürgecilerinin işgal ve tahakkümü altındayken bile Süleymaniye, Erbil v.b. illerde Kürtçe eğitim yapan ilkokullar varlığını sürdürmüştü. 1958 Devriminden sonra Kürtçe gazete ve dergilerin yanı sıra radyo yayınlarına, hatta dünya klasiklerinin Kürtçeye çevrilerek basımına da başlanılmıştı. Bugün de, üstelik Kürtler yine direniş halinde iken, Bağdat radyosunun Kürtçe yayınları devam etmektedir. Bu yüzden Irak, SSCB'den sonra, Kürtçe'nin gelişme ve serpilme imkanları bulabildiği ikinci merkez olmuştur.

2) 1963 katliamından sonra Kürdistan'a sığınan komünistler ve diğer Arap ilerici-leri de zamanla askeri kuvvet halinde örgütlenip "Demokratik Irak, Kürdistan'a Otonomi" sloganıyla peşmergelerle birlikte savaşa katılmışlardı.

Hasan El Bekr önderliğindeki bir darbe ile Baas partisi iktidara tek başına el koydu. Ancak bütün bu değişikliklere rağmen Irak yönetiminin Kürt ulusal hareketine karşı tutumunda bir yumuşama olmadı. Birçok kez hükümetten gelen taleplerle kararlaştırılan ateş-kes'ler yine hükümet kuvvetlerinin saldırısıyla sona erdi. Bununla birlikte, çıktığı her seferde ciddi başarısızlıklara uğruyan Irak ordusu 1966 Rewanduz savaşında da ağır bir yenilgiye uğrayınca çatışmalar artık hafiflemiş; Kürdistan'da KDP önderliğinde bir fiili otonomi düzeni kurulmuştu.

KDP 1960'lı yıllar boyunca Kürdistan'daki direnişi hemen hemen tek başına yönetti ve başarılı bir mücadele yürüttü. Ancak 1964'teki ateş-kes kararından itibaren KDP yönetiminde patlak veren ve sonradan "Talabani olayı" diye adlandırılan anlaşmazlık da ulusal hareket üzerinde ciddi etkiler yapacaktı. O zamanki KDP Genel Sekreteri İbrahim Ahmet, Celal Talabani ve Politik Büro çoğunluğu Barzani'yi kendilerine danışmadan ve yanlış bir kararla ateş kesti diye suçladılar, aşiret reisleri ve ağaların önderliği yerine işçi-köylü hegemonyasını savundular. Her iki taraf da KDP adına ayrı ayrı kongre topladı. Ancak Talabani ve taraftarları sıkışınca, başlangıçtaki bu "sol" çıkışa rağmen, İran'a geçerek Şah rejimine sığınmakta sakınca görmediler. Bir süre sonra tekrar Irak'a döndüklerinde ise işi Bağdat hükümetiyle işbirliğine döktüler.

Irak yönetimi savaş yoluyla bir sonuca varamıyacağına kanaat getirince 1970 başından itibaren tutumunu yumuşattı. 11 Mart 1970'de Saddam Hüseyin ile Mustafa Barzani'nin imzalarını taşıyan 15 maddelik ortak bir bildiri ile, Irak bütünlüğü içinde Kürt halkına otonomi idaresi verileceği resmen ilan edildi. Daha sonra, 11 Mart 1974'te kabul edilen otonomi yasası ile Kürt dili, ulusal kimliği ve kültürel hakları tanındı, 80 üyeli bir meclis ile bir İcra Konseyi tarafından yönetilecek olan Kürdistan Özerk (Otonom) Bölgesi oluşturuldu, Süleymaniye'de bir Kürt Üniversitesi kuruldu, Toprak Reformu Yasası bu bölgeye de uygulandı, v.s...

1970'li yılların özellikle ilk yarısı Irak tarihi boyunca en ilerici ve anti-emperyalist atılımların gerçekleştirildiği bir dönem olmuştur. Arap milli burjuvazisi ile küçük burjuvazisinin siyasi eğilimlerini temsil eden ve 1960'lardan itibaren ilerici konumlarla gerici konumlar arasında sık sık zikzak yapan Baas partisi, iktidarının bu döneminde, Kürdistan'ın özerkliğini tanıdığı gibi, Irak Petrol Kumpanyasını millileştirdi, toprak reformu yaptı, ülke ekonomisini hızla ve planlı olarak geliştirmeye koyuldu, siyonizme karşı Filistin-Arap savaşına aktif bir şekilde katıldı, SSCB ve Sosyalist ülkelerle dostluk ilişkilerini geliştirdi, v.s... Ayrıca 1973 yılında Irak Komünist Partisi ile, daha sonra da KDP ve diğer bazı partilerin katılımı ile bir Ulusal Yurtsever Cephe oluşturuldu, hükümetin yapısı da buna göre düzenlendi.

Buna karşılık emperyalist ve gerici güçler de elbette boş durmuyor, bu önemli petrol ülkesindeki gelişmeleri baltalamak için birtakım planlar yapıyorlardı. Kürt ulusal hareketi ile de bu açıdan yakından ilgilenmeye koyuldular.

Barzani'nin başını çektiği KDP önderliğinde ise, feodal-burjuva sınıf yapısından ve ulusal bencillikten ötürü, kendi mücadele tarihinin derslerini de unutarak, ABD emperyalizminin desteği, İsrail siyonizminin ve İran Şahlığının yardımları (3) ile bir Kürt devleti kurulabileceği hayaline kapıldı; kendi saflarında bu tutumu benimsemişlerin varlığına rağmen, ilerici konumdaki Irak yönetimine karşı savaş açtı. Ancak Bağdat hükümeti çok geçmeden, Mart 1975'de, İran'a önemli tavizler vererek Cezayir anlaşmasını imzalıyacaktı. Bunun üzerine Şah KDP'ye yaptığı yardımı kesti. Kürt halk kitlelerinin yıllardan beri coşkuyla desteklediği ulusal hareket ABD emperyalizmine ve faşist İran Şahına güvenmenin bedelini acı bir yenilgi ve politik çözülme ile ödedi. Geçmişteki direnişlerin namılı önderi Molla Mustafa Barzani ise, bu durumun ağır sorumluluğunu omuzlarında taşıyarak İran'a geçti, kısa bir süre sonra da tedavi için gittiği Amerika'da öldü.

1975'te kana boğulan Kürt ulusal hareketi sonraki yıllarda yeniden toparlanarak geniş halk yığınlarını kucaklayan bir güç olmayı başardı. Ama bu kez, Mesut Barzani önderliğindeki (kısaca "Kiyade"-Komutanlık diye anılan) KDP'nin yanı sıra, Celal Talabani önderliğinde (kısaca "Yekiti" diye anılan) Kürdistan Yurtsever Birliği, eski KDP yöneticilerinden Dr. Mahmut Osman önderliğinde Irak Kürdistanı Sosyalist Partisi, yine eski KDP yöneticilerinden Sami Abdurrahman önderliğinde Kürdistan Demokratik Halk Partisi gibi örgütler de kurulmuştu.

Öte yandan Arap ulusal ve bürokratik burjuvazisinin yönelimi de, zamanla, petrol fiyatlarındaki astronomik artışların sağladığı zenginleşme başta olmak üzere çeşitli sebeplerden ötürü, olumsuz yönde değişmeye başladı. Baas iktidarı Kürdistan'daki otonomi uygulamasının özünü boşalttığı gibi, 1978'den itibaren komünistlere karşı da baskı politikası izlemeye girişmişti. Dış politikada, ise gerici Arap rejimleri ve emperyalist devletlerle ilişkileri geliş-

3) 1973-76 yılları arasında CIA direktörlüğü yapan William Colby, "CIA'nın 30 yılı" adlı kitabında şöyle yazıyor: "1974 yılından başlayarak, Irak'taki komünist hareketten ürkütüğümüz için ülke içinde Kürt ayrılıkçıları destekleme kararı aldık. Bilindiği gibi Kürdistan, Türkiye, Irak ve İran'ın dağlık bölgelerini kapsıyor. İlk iş olarak örgütlenmelerine yardımcı olduk. Bölgeye ilk partide M-16 tüfekleri, daha sonra da seyyar radyo teçhizatı indirdik. Çevre ülkelerde kimi makamlara, iç istihbaratı (konuyla ilgili) dinlemek üzere mikro yerleştirmeyi de bu dönemde onayladım." (Aktaran: Nokta, sayı 2, 10 Ocak 1986, "İçimizdeki örgüt CIA") Barzani'lerin İran şahlığı ve İsrail Siyonizmiyle ilişkileri ise 1974'den daha öncelere uzanıyor. İsrail'in eski başbakanı Menachem Begin, 1982 yılında, Irak'taki Kürt hareketini 16 yıldır desteklediklerini açıklamıştı.

tirmeye çabalıyordu. 1979 yılında Hasan El Bekr devlet başkanlığından çekildi ve bu görevi de üstlenen Saddam Hüseyin diktatörlüğünü pekiştirdi. Saddam Hüseyin aynı yıl Irak topraklarına İran tecavüzünü gerekçe göstererek Cezayir anlaşmasını feshettiğini bildirdi. Devrim sürecini iç çalkantılarla yaşayan anti-emperyalist İrana karşı emperyalizmin ve Arap gericiliğinin desteğini sağlayarak, 1975'de verdiği toprak tavizlerini geri alabileceğini, hatta bir kısım İran topraklarını da Irak'a katabileceğini hesaplıyordu. Böylece 1980 Eylül'ünde, halen sürüp giden ve her iki ülkeyi de yıkıma uğratan kanlı savaşı başlattı.

Kürdistan yurtsever güçleri Saddam Hüseyin'in bu gerici zulüm ve zorbalık rejimine karşı yıllardan beri zorlu bir savaş yürütüyorlar. 1978'de Baas iktidarı komünist kıyımına başlayıp koalisyon bozulduktan sonra IKP de silahlı mücadeleyi örgütlemeye girişti ve, Kürdistan'da mevzilenen IKP savaşçıları, KDP ve KYB'nin yanı sıra, en önemli silahlı güçlerden birini oluşturdu. 1982 yılında KDP, IKP, IKSP ve diğer bazı örgütlerin katılımı ile ulusal demokratik cephe (CUD) kuruldu. Yine 1982'de KYB, Baas partisinin muhalif kanadı ve diğer bazı örgütler tarafından, kısa bir süre için IKP'nin de içinde yer aldığı diğer bir cephe (CUKD) oluşturulmuştu. Bu iki cephenin birleştirilmesi için harcanan çabalardan ne yazık ki sonuç alınamadı. Kürt ulusal güçleri bugün, Kürdistan'daki otonominin şeklen sürdürülmesinden ötürü, "Hükm-i Zati-i Rasti" (Gerçek Otonomi İdaresi) sloganıyla ve Irak'ın diğer devrimci güçleriyle omuz omuza savaşıyorlar.

Irak Kürdistanı'ndaki ulusal hareketin, en büyük zaafı kendi iç çatışmalarıdır. (4) Çeşitli Kürt örgütleri arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve bunların kıyasıyla silahlı çatışmalara kadar varması yüzünden, taraflardan biri ya da öbürü zaman zaman düşmanla işbirliği konumuna sürüklenmektedir. Açıktır ki bu durum hem Kürt ulusal hareketine hem de Irak genelindeki devrimci mücadeleye büyük darbeler vurmaktadır. Ayrıca bu anlaşmazlık ve çatışmalar

4) Barzani ve Talabani taraftarları arasında 1960'lı yıllarda boy veren sürtüşme o zamandan beri bir kan davası halinde sürüp gidiyor. Barzani'lerin Kiyade'si 1977 yılında Yekiti'nin bazı ileri gelen yöneticileri ile yüzlerce peşmergesini Hakkari'nin Çukurca yöresinde tuzağa düşürüp Türk hükümetinin de göz yummasıyla katletti. KDP-KYB çatışmaları 1980'li yıllarda da hiç bir zaman tümden kesilmedi. Keza Sami Abdurrahman'ın KDHP savaşçıları da 1982-83 yıllarında KDP'nin saldırılarına maruz kaldılar. Irak KDP'nin İran KDP ile giriştiği çatışmalar ise bu olumsuzluğun diğer bir cephesini oluşturuordu. Buna karşılık Yekiti de 1983 yılında, CUD'a bağlı Kürt örgütleriyle arasındaki sorunları bahane ederek Bahdihan yöresindeki IKP karargahına saldırdı ve çok sayıda komünist savaşçının canına kıydı; kısa süre sonra da diğer yurtsever ve ilerici güçlerden koparak tek başına Saddam Hüseyin Diktatörlüğü ile otonomi görüşmelerine oturdu. Ancak Bahdat hükümeti Yekiti'cileri 1,5 yıl kadar oyaladıktan sonra elleri boş geri gönderdi.

Kürdistan'ın diğer parçalarına da yansiyarak hem Kürt halkı arasında hem de bölge çapında devrimci sürecin gelişimine olumsuz etkiler yapmaktadır.

SURİYE KÜRDİSTANI

Türkiye-Suriye sınırının öte yakasında bir şerit gibi uzanan bu Kürdistan parçası, gerek nüfus gerekse yüzölçümü bakımından bütün diğer parçalar içinde en küçüğüdür. Yerli Kürt nüfusun yanı sıra, Şeyh Sait ve Dersim isyanlarının yenilgisinden sonra kitleler halinde göçüp gelen isyancı aşiretler, köylüler ve aydınlar da bu bölgeye yerleşmişlerdir.

Suriye'de Kürt azınlığın varlığı ve hakları tanınmış değildir. Okullarda Kürtçe öğretim yoktur. Ayrıca 100 bin dolaylarında Kürt Suriye vatandaşlığına da alınmamakta ve "lac-i siyasi" (siyasi sığınmacı-göçmen) kimliği ile barınmaktadır. Suriye ile Mısır'ın B.A.C.'ni oluşturdukları yıllarda Suriye Kürt Demokrat Partisi mensupları "Bağımsız bir Kürdistan kurmaya çalışmak" suçlamasıyla tutuklanıp işkence gördüler. (Bu dönem aynı zamanda Suriye Komünist Partisi mensuplarının da en şiddetli baskı ve işkencelere hedef olduğu bir dönemdir). 1963'te bir darbe ile iktidarı alan Baas'çılar ise, aynı yıl, Kuzey Irak'taki Kürt direnişine karşı Irak ordusunu desteklemek için askeri birlik gönderdiler; sonraki yıllarda da, sınır boylarını Arap nüfusu ile iskan etme çabası içinde, Kürt ve Türkmen köylerini iç bölgelere ya da Lübnan'a göç etmek zorunda bıraktılar. Bu ve benzeri uygulamalara rağmen, Suriye hükümetlerinin Kürt asıllı vatandaşlarına karşı diğer sömürgeci devletlerden daha anlayışlı davrandığı söylenebilir. Bugün Suriye Kürtleri, hukuken değilse de fiilen, (özellikle Türkiye Kürdistanı ile kıyas kabul etmeyecek kadar geniş) bir serbestlik ortamında yaşıyorlar.

Suriye'de Kürt hareketi bir silahlı mücadele döneminden geçmemiş, Kürt sorunu daha çok bir ulusal azınlık sorunu gibi ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, Kürt aydınlarının ve özellikle Türkiye'deki Kemalist diktatörlüğün şerrinden kurtulup gelebilen Kürt militanlarının çabalarıyla Kürt dili ve edebiyatı Suriye'de de gelişip serpilmiştir. Çağdaş Kürt edebiyatının en büyük şairi Cigerxwin'i bağrından çıkarmış olmak şerefi de Suriye Kürdistanı'nındır. Suriye Kürdistanı'nda halen Demokrat İlerici Kürt Partisi, Suriye Kürt Demokrat Partisi, Suriye Kürtleri Halk Birliği Partisi, Suriye Kürtleri Sol Partisi gibi hemen hepsi ilerici konumda bulunan çeşitli örgütler faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye Kürdistanı'nın kapitalizmle tanışması 20. yüzyılın başlarında, kendisi de artık bir yarı-sömürgeye dönüşmüş olan Osmanlı devletinin sömürgesi iken oldu. Ancak bu tanışma, demiryolu inşaatı, madenlerin talanı v.b. birkaç alanla sınırlı kaldığı için geleneksel feodal yapıyı sarsmadı. Ulus bilinci de o oranda geri kaldı. Gene de ilk Kürt burjuva aydınlarının ortaya çıkması ve ilk Kürt ulusal örgütlerini oluşturmaları bu dönemdedir. Ayrıca, birçok bölgede aynı topraklar üzerinde kendileriyle yan yana yaşayan Ermeniler arasındaki ulusal hareketlenme ve bir Ermeni devleti kurulması ihtimali de Kürt ulusal güçlerinin ortaya çıkıp örgütlenmesini hızlandırıcı bir etken olmuştur.

Kürt ulusal hareketinin bu ilk örgütleri daha çok İstanbul'da bulunan Kürt aydınları, öğrenciler, din adamları v.s. tarafından ve 2. Meşrutiyet'in ilanından itibaren oluşturulmaya başlanmıştı: Kürt Terakki Teavün Cemiyeti, Hevi, Kürdistan Teali Cemiyeti, Kürt Teşkilat-ı İçtimaiye Cemiyeti, İstihlas-ı Kürdistan Cemiyeti gibi... Bu örgütler ulusal bilincin uyandırılması, burjuva-milliyetçi düşüncelerin yayılması ve Kürtçe okur-yazarlığın geliştirilmesi yolunda önemli hizmetler gördüler. (5) Bununla birlikte, Kürt halkı arasında geniş bir örgütlenmeye gitme eğilimi ve çabası da göstermediler. Daha çok geleneksel önderlerle, yani feodal bey ve ağalar, aşiret reisleri, şeyhler, seyitler v.s. ile ittifak yapmaya çalıştılar. Bu örgütleri oluşturan aydınlar ve öğrenciler de söz konusu egemen güçlerin çocuklarından oluşuyor ve feodal yapı ile bağlarını muhafaza ediyorlardı. Böyle bir sınıfsal önderliğin kararlı bir ulusal kurtuluş mücadelesi yürütmesi mümkün değildi ve zaten birçokları da emperyalist büyük devletlerden medet umuyordu.

Öte yandan, Osmanlı sömürgecileri, dini çelişkilerden de yararlanarak, Kürt egemen güçlerini ve bu arada ulusal hareketin temsilcilerini Ermeni ulusal hareketine karşı kışkırtmakta da zorluk çekmediler. Onlar, kimi zaman İngilizlere ya da Ruslara dayalı

5) 1908'de "hürriyet" in ilanından sonra kurulan Kürt Terakki Teavün Cemiyeti mensupları "Kürdistan" adında bir gazete yayınlamış ve bir de Kürtçe öğretim yapan okul açmışlardı. 1912 yılında Kürt öğrenciler tarafından kurulan Hevi Cemiyeti de "Rojî Kurd" adlı Kürtçe-Türkçe bir haftalık yayın organı çıkardı. Bir süre sonra bu derginin adı "Hetave Kurd" olarak değiştirildi. (İktidara geldikten sonra ırkçı-turançı eğilimleri gitgide pekişen İttihat'çılar, tabii, ilk fırsatta bu cemiyetleri dağıtma ve yayın organlarını kapatma yoluna gidiyorlardı.) Teşkilat-ı İçtimaiye Cemiyeti ise, 1919 yılında, Kürt milli bayrağının renklerini, şeklini tesbit ve ilan etti: Üstte kırmızı, ortada beyaz ve üzerinde güneş motifi, altta yeşil renkler uzunlamasına yer alıyordu. Bu bayrak ilerde Mahabat Cumhuriyeti'nce de benimsenecek, yalnız güneşin iki yanına buğday başakları, arka tarafına da dağ ve çam ağacı motifleri eklenecektir.

bir Kürt devleti kurmak için girişimlerde bulunurken, aynı şekilde bir Ermeni devleti kurulması ihtimaline karşı da İttihad Terakki cellatlarıyla birlikte davrandılar. Kürt küçük burjuva milliyetçileri her ne kadar bunu kabul etmek istemeseler de, Kürt feodallerinin 1915 Ermeni soykırımında Hamidiye alayları (6) ile yer aldıkları, Ermeni sorununun böylesine kanlı bir şekilde "çözüm"üne katkıda bulundukları, bu arada, hiçbir ulusal talebi olmayan ve henüz ortaçağ uykusunda bulunan Süryani-Asuri halkını da kılıktan geçirdikleri bir gerçektir; bu gayrı-müslim halklara ait mal ve mülklerin yağma edilmesinden aslan payını kapanlar da onlar olmuştur. Ermeni ulusal burjuvazisinin örgütü Taşnak'ın gericici ve ulusal dargörürlülüğe dayalı ideolojisi de bunda rol oynamıştır. Ama asıl suçlular şüphesiz ki Osmanlı-Türk devleti ile katliamda yer alan Kürt egemen güçleridir.

I. Emperyalist Paylaşım Savaşına yeni sömürgeler edinmek umduyla katılan Osmanlılar, mevcut sömürgelerini de Avrupalı emperyalistlere kaptırdılar. Son kalan sömürge Kürdistan'ın da ellerinden alınma tehdidi yanında, Anadolu'nun birçok bölgesi emperyalist devletler ve onların maşası Yunan yayılmacılığı tarafından işgal edilmişti. Bu emperyalist güçler, ayrıca, kendilerine bağlı kukla devletler (Ermenistan, Kürdistan) oluşturma planlarını yapıyorlardı. Sovyet Ermenistanı'nda sosyalist devrim ilerlerken, Taşnak'çı Ermeniler Fransız emperyalistlerinin gölgesinde bir Ermeni devleti için mücadele ediyor, Adana, Hatay, Maraş ve Antep'te Fransız işgalcilerine gönüllü yardımcı oluyorlardı. İşte bu koşullar altındadır ki, İttihad ve Terraki'nin "cihanşumul osmanlı"yı diriltme hayalleri içindeki Enver, Talat, Cemal üçlüsüne karşı burjuvazinin "gerçekçi" kanadını temsil eden ve daha düşük rütbeli bir eski ittihatçı olan Mustafa Kemal, "gavura karşı bütün müslüman anasının temsilcisi" gibi ortaya çıkarak, "misak-ı milli" sı nırlarını koruma adı altında, bir yandan Osmanlı sömürgecilliğini yeni duruma uyarlamaya çalışır ve (o zamanki Türkiye ve Kürdistan'da gayr-ı müslim halkların hala önemli bir nüfusa sahip olduğu göz önünde tutulmalı) şovenizmi sürdüreceğini gösterirken, bir yandan da Türk ulusal kurtuluş savaşını örgütleyip yükseltecekti. Kürt milleti bu haklı mücadelede Türklerin yanında yer aldı; dini ideolojinin de etkisiyle işgalcilere karşı kahramanca döğüştü; Fransız emperyalizminin ve Yunan istilacılarının kovulmasında önemli rol oynadı.

6) Sultan Abdülhamit, 1889-92 yılları arasında, güvenilir Kürt beylerinin yönetiminde tümüyle Kürt'lerden oluşturulan ve "Hamidiye Alayları" diye adlandırılan hafif süvari birlikleri kurdurmuştu. Bu birlikler Rus çarlarının uzun yıllar yararlandığı kazak süvarilerini andırıyor, imparatorluğun sınır boylarında ve içindeki halk hareketlerini bastırmakla görevlendiriliyordu. "Hamidiye Alayları" özellikle Ermeni'lere ve Asuri'lere yönelik katliam hareketlerinde etkin bir şekilde yer aldılar.

Tabii ki Türk Kurtuluş Savaşı önderlerinin kendileri de Kürt halkının desteğini sağlayabilmek için yoğun çaba harcamışlardı. Erzurum ve Sivas kongreleri'nin kararlarında "... bilcümle anasır-ı islamiye yek diğerine karşı hürmet ve müteakıl fedakarlık hissiyatıyla meşhun hukuk-u ırkiye ve içtimaiyeleri ile şerait-i muhitlerine tamamiyle riayetkar öz kardeşlerdir" denilerek, müslüman unsurlar arasında Türklerden sonra en büyüğü olan Kürtlerin de "ırksal (milli) ve toplumsal haklarına" saygı gösterileceği ve "öz kardeş" olarak kabul edildikleri belirtiliyordu. 1920-21 yıllarında Kürtlere otonomi (özerklik) vaadedildi. Bizzat Mustafa Kemal'in kendisi Kürt ileri gelenlerine, ağalara ve aşiret reislerine hediyeler ve mektuplar göndererek "Memleketi düşmandan temizledikten sonra Kürt kardeşlerinin milli haklarına riayetkar olacağını" bildiriyordu. İsmet Paşa da Lozan Konferansı'nda Türklerle Kürtlerin kardeş olduklarını ve aralarında fark olmadığını savunuyor, şahit olarak birer Kürt milletvekilini iki kez yanında götürüyordu. M.Kemal, ayrıca, halkın dini duygularına hitabetmek için, hoca kıyafetiyle ve din adamlarıyla birlikte çektiirdiği resimleri, Anadolu'da direniş örgütlemek üzere kendisinin Halife tarafından görevlendirildiğini yazan bildirileri Kürdistan'da da dağıttırmıştı, v.s....

Gelgelelim Kurtuluş Savaşının zaferle bitmesinden sonra Türk burjuvazisi Kürtlere verdiği sözleri üzerine yattı. Kemalistler Kürt milletine sömürge olmaktan başka bir çözüm önermediler. Türk burjuva devrimi özellikle üst yapıda gerçekleştirebildiği reformlarla toplumsal ilerleme yolunda ki en önemli engellerden bir kısmını ortadan kaldırdığı halde, milliyetler meselesinde feodal-sömürgeci Osmanlı İmparatorluğu'ndan da kötü bir tutum içindeydi. Osmanlı devrinde açıkça Kürdistan diye anılan ülkeye artık "Vilayet-ı Şarkıye" veya kısaca "Şark" denecek, Osmanlı devrinde serbestçe konuşulan ve okunup yazılan Kürtçe yasak edilecekti. Cumhuriyet devri yöneticileri, memleketin yegane sahip ve efendilerinin Türkler olduğunu, Kürt diye birşey olmadığını, Kürtlerin aslında "dağlı Türk" ve dillerinin de "çetrefilleşmiş bir Türkçe" olduğunu v.s. iddia ediyorlardı. Bunun yanı sıra ve çelişkili bir şekilde, Kürtlerin geri, ilkel ve medenileştirilmesi gereken vahşi bir toplum olduğu da ileri sürülüyordu. Kemalizm, Turancılıktan devraldığı ırkçı, yayılmacı motiflerle çağdaş sömürgecilğin tipik iddiası olan "medenileştirme"yi birleştirmişti ve "temdin" (medenileştirme), Türkiye Kürdistanı'nda uygulanan "mecburi iskan", sürgün, kıyım ve kıyımların başlıca gerekçelerçinden birini oluşturacaktı.

Bu gelişmeler partimiz TKP(B)'nin programında şöylece özetlenmektedir:

"Yarım yüzyıllı aşkın bir süre önce, o sırada bir yarı-sömürge

olan Türkiye'de, ulusal kurtuluş savaşının başarıya ulaşması ile saltanat yıkıldı, Türk ulusu kendi bağımsızlığını kazandı ve kendi ulusal devletini kurdu. Fakat egemenliği ele geçiren Türk burjuvazisi, kendisiyle birlikte kurtuluş savaşına kendi ulusal talepleriyle katılmış olan Kürt ulusuna kendi devletini kurma hakkını tanımamarak, Osmanlı Kürdistanı'nın bir bölümünü sömürgeci boyunduruk altında tutmaya devam etti. Diğer yandan egemen Türk burjuvazisi Türkiye'yi kapitalist kalkınma yoluna sokarak, emperyalizm ile ilişki ve giderek işbirliğine girdi. Böylece, birlikte feda ettikleri onca can pahasına verilen mücadele sonucunda Kürt ulusu hiçbir şey kazanmaz iken, Türk ulusu da kazandığı ulusal bağımsızlığını bir süre sonra yitirdi."

Söz konusu durum karşısında Kürt milleti geleneksel hakim sınıfların (ağaların, beylerin, şeyhlerin v.s.) önderliğinde isyan etmekten başka çıkar yol bulamadı. 1925 baharında Lice, Ergani, Genç, Çapakçur, Hani, Varto, Malazgirt ve Muş havalisi, Palu, Elazığ il merkezi kısa bir süre içinde isyancıların eline geçti ve Diyarbakır kuşatıldı. Öte yandan, isyan başlar başlamaz Ankara'da hükümet değişikliğine gidiliyor ve işi ağırdan alan Fethi Bey (Okyar) hükümeti bizzat M. Kemal'in zorlaması ile düşürülüyordu. Yerine geçen İsmet Paşa hükümeti, ünlü Takrir-i Sükun kanununu çıkarak bütün muhalif eğilimleri bastırdı; Kürdistan'a başka bölgelerden de askeri kuvvet getirerek ve üstün silah tekniğine dayanarak, birçok bölgede şiddetli çarpışmalar olmasına rağmen, sonunda bu ulusal hareketi ezdi. Şeyh Sait ve yanındakiler de Varto'nun Çarbuhr köprüsünden geçerek İran'a gitmek isterken, Şeyh'in bacağı olan Cibran aşiret reislerinden Kasım Bey'in ihbarı ile yakalandılar. Hareketin önderleri İstiklal Mahkemelerinde yapılan üstünkörü bir yargılama sonucunda idam edildi. Yüzbinlerce Kürt öldürüldü, vatanından sürüldü, yeni yerlere "İskan" ettirildi ve böylece "medenileştirilmek"(!) istendi.

Şeyh Sait isyanı Kürdistan'ın tümündeki gelmiş geçmiş en büyük ulusal hareketlerden biri, Türkiye Kürdistanı'ndakiler içinde ise tartışmasız en büyüğüdür. Bu isyanda çok değişik vilayet ve aşiretlere mensup 40 bin dolaylarında silahlı Kürt çarpışmalara katılmıştır. Bununla birlikte ulusal hareket o zaman derin feodal uykusundaki Kürt toplumunun yapısını da ister istemez yansıtıyordu. İşçi sınıfı hemen hemen hiç yoktu. Köylüler henüz ağalarından ayrı bir örgütlenme içinde değildi. Kürt burjuva aydınları (ki büyük çoğunluğu geleneksel hakim sınıfların okumuş gençlerinden oluşuyordu) ise 1922 yılında Erzurum'da Cibran aşiret reisi miralay Halit Bey'in başkanlığında "Azadi" (İstiklal) adlı bir gizli siyasi cemiyet (parti) kurmuş, Diyarbakır'da ve başka yerlerde de şubeler açarak hızla örgütlenmeye koyulmuşlardı. Ancak bu cemiyetin ileri gelenleri de daha isyan başlamadan önce tutuklanmış bulun-

yordu. Bu sebeplerden ötürü, kaçınılmaz olarak, isyana ağalarla şeyhler önderlik etti. İdeolojik olarak ulusal kurtuluş hareketlerinde sık sık görüldüğü gibi (7) din motifi öne çıkarıldı.

Şeyh Sait isyanının temel karakteri ulusaldı ve o derecede geniş bir katılımın gerçekleşmesi de bu yüzdendi. Ama geleneksel önderlik ve dini ideoloji, gene de, isyanın bütün Türkiye Kürdistanı'nı kaplamasını önleyici etki yaptı. Alevi Kürtler hareketi desteklemedikleri gibi, yer yer hükümet kuvvetlerine destek çıktılar. Sömürgeciler, "böl ve yönet" taktiğinden bir kez daha ustalıkla yararlanmış, isyancılar tarafından "Hilafet" sloganının kullanılmasını göstererek alevilerin sempatisini kazanmışlardı.

Şeyh Sait isyanı acı bir yenilgiyle sonuçlanmış ise de hareket tümüyle tasfiye edilebilmiş değildi. İsyancıların bir kısmı mahalli önderlerinin yönetimi altında Çapakçur (Bingöl), Farkin,-Sasun, Ağrı dağlarında silahlı direnişi senelerce sürdürdüler.

Kemalistlerin hakimiyeti üzerine İstanbul'da faaliyet imkanlarını tümüyle yitiren Kürt cemiyetlerinin kimi mensupları ile Azadi Cemiyeti üyelerinden kurtulabilenler, bazı aşiret ve ulema ileri gelenleri, Şeyh Sait isyanından sonra birbirleriyle görüşüp haberleşerek bir kongre toplamak için anlaştılar. 1927 yılında Lübnan'da toplanan bu kongre, Hoybun (Xwebun) Cemiyetinin kuruluşunu kararlaştırdı ve tüzüğü ile hedeflerini belirten bir "Kürt Ulusal Andı" kabul etti.

Bu çalışmalarla yakından ilgili olan Azadi Cemiyeti üyelerinden Bitlis'li İhsan Nuri (kı Türk ordusunda kurmay subay iken diğer cemiyet üyesi arkadaşlarıyla beraber dağı çıkmış ve Şeyh Sait isyanından önce Suriye'ye geçmek zorunda kalmıştı), bu arada, gizlice İran üzerinden Ağrı'ya ulaşmayı başarmıştı. Hoybun kendisini Ağrı askeri murahhası ve ulusal hareketin genel kumandanı olarak tayin etti. İhsan Nuri, 1925'ten beri dağınık bir şekilde mücadeleye devam eden Kürt direnişçilerinin toparlanıp askeri bir düzene girmelerini sağladı. Ayrıca, İbrahim Heski Paşanın başkanlığında bir idari örgütlenme gerçekleştirildi ve "Ağrı" adını taşıyan bir gazete yayınlandı. Direnişçiler, 1928 yılında, İsmet Paşa hüküme-

7) Kemalistler ve onların sağlı sollu (!) uşakları, Şeyh Sait'in dini reis olmasından ve dini sloganların kullanılmasından dolayı, bu isyanı, modernleşmeyi istemeyen "mürteci" ve padişahçı bir kalkışma olarak göstermişler, onun temelinde yatan ulusal sorunu da böylece örtbas etmeye çalışmışlardır. Oysa, ulusal kurtuluş hareketlerinde din, çoğu yerde, ulusal ideolojinin oluşmasında önemli bir rol oynamış, dini liderler de hareketin başına geçmiştir. Sudan'da Mehdi hareketi, Suudi Arabistan'da Vahabi'lik, Libya'da Omar Muhtar, Cezayir'de Messali İlac, Filistin'de Şeyh Kasım, bunun islam dünyasındaki tipik örneklerdir. Ayrıca Mustafa Kemal'in kendisi bile, dine inanmadığı halde, 1923'e kadar, işgal altındaki İstanbul'da esir bulunan halifeyi kurtarmak için savaştığını söylemekten ve dini motifleri tepe tepe kullanmaktan geri kalmamıştır.

tinin talebi üzerine Beyazıt'ta müzakere masasına oturdular. Sonuçta hükümet Şeyh Sait isyanından ötürü mahkum ve sürgün edilenler için af çıkarma yoluna gitti. Ama Ağrı bölgesindeki isyan sona ermedi.

Sömürgeci hükümet kuvvetleri 1930 Haziranında Ağrı isyanını bastırmak için topları ve uçaklarıyla harekete geçti. Aynı zamanda İran yönetimi ile de gizlice anlaşarak, "tashi-i hudut" adı altında, Van gölünün doğusundaki çok verimli topraklardan bir kısmını İran'a bırakmış, karşılığında da Ağrı dağının doğusunu T.C. sınırları içine katmışlardı. Böylelikle ulusal hareketin genişlemesini önlemek ve Kürt savaşçılarını arkadan çevirmek imkanını elde etmiş oluyorlardı. Buna rağmen, 1,5 yıl kadar süren şiddetli çarpışmalarda sömürgeciler askeri bakımdan hiçbir önemli başarı kazanamadılar. Verdikleri kayıpların hıncını hareket bölgesindeki Kürt köylerinden yüzlercesini yakıp yakarak, Ağrı çevresinde ve Zilan vadisinde katliamlar yaparak, savunmasız halktan aldılar. Bu şekilde ikmal kaynakları ve Kürdistan'ın diğer bölgeleri ile bağlantıları tümüyle kesilen direnişçiler de aile ve çocuklarıyla birlikte aç, sefil, perişan olmaya başlamışlardı. Hıybon Cemiyeti'nin kararlaştırdığı güneyden kuzeye taarruz hareketi ise yeterli destek ve güç sağlayamadığından gerçekleşmedi. Sayıları iyice azalan ve imha olmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunan savaşçılar, sonunda, çemberi yararak İran'a sığınmak zorunda kaldılar.

Ağrı isyanın da böylece bastırılmasından sonra, 5 Mayıs 1932'de "Türk olmayan unsurların temsil ve dağıtılması" konusunda bir kanun çıkarıldı. Bu ünlü Mecburi İskan Kanununa göre Kürdistan'ın bazı yerleri tümüyle boşaltılarak yerleşim yasak edilecekti. Diğer bölgelerdeki Kürtleri de İçişleri Bakanlığı bir program çerçevesinde istediği yerlere dağıtma yetkisine sahip olacaktı ve Türk kültürüne mensup göçmenler onların yerine serbestçe yerleşebilecekti. (8)

8) Kemalist sömürgeciler, barbarca kıyım ve kırımların yanı sıra, Kürdistan'dan Batı ve Orta Anadolu'ya yığınsal sürgünler yapmak ve Yunanistan'dan, diğer Balkan ülkelerinden mübadele ile getirilen Türk asıllı göçmenleri Kürdistan'a yerleştirmek suretiyle, Kürtleri Türk nüfus yoğunluğu içinde eritebileceklerini, böylelikle bu meseleden temelli kurtulabileceklerini de hesaplıyorlardı. Ancak bu hesaplar tam anlamıyla boşa çıktı. Sonuç olarak, bugün, Kürdistan illerinin hiçbirinde Türk nüfusun çoğunluk olması sağlanabilmiş değildir. Sonradan yerleştirilen Türklerin büyük bir kısmı, ya nüfus yoğunluğunun kültürel ve toplumsal baskılarına dayanamayarak Kürdistan'ı terketmiş, ya da zamanla Kürtçe öğrenip toplumsal yapıya da uyum göstererek özümsemişler, yani Kürtleşmişlerdir. Buna karşılık batıya sürgün ve iskan edilen Kürtler ise, yine belli ölçüde asimilasyona uğramış olsalar da, ulusal ve kültürel kimliklerini muhafaza etme konusunda çok daha dirençli çıkmışlardır. Bugün de Anadolu ve Rumeli'nin pek çok ilinde serpiştirilmiş Kürt köyleri ile Kürt nüfusun çoğunluk ya da önemli bir yoğunluk oluşturduğu mahalle ve ilçeler (örneğin Ankara'nın Haymana, Bala, Polatlı ve Şereflikoçhisar, Konya'nın Kulu ve Cihanbeyli, Kirsehir'in Çiçekdağı, Manisa'nın Turgutlu ilçeleri gibi...) dili, kültürü, folkloru v.b. ile Kürdistan'dan nakledilmiş bir hayat tarzını hala sürdürmektedir.

Ulusal hareketin sünni Kürtlere dayanan kesimi artık sindirilmiş ve T.C.'nin ustalıkla sömürgeci politikalarıyla tarafsızlaştırılan, sıkışıldığında taviz verilen alevi Kürt halkına sıra gelmişti. Reisicumhur Mustafa Kemal, 1936 yılında yaptığı meclisi açış konuşmasında, "Dahili işlerimizde en mühim bir safha varsa o da Dersim meselesidir. Dahilde bulunan işbu yarayı, bu korkunç çıbanı ortadan temizleyip koparmak ve kökünden kesmek işi her ne pahasına olursa olsun yapılmalı(dır)" diyor, Celal Bayar hükümeti de bu talimatı yerine getirmek üzere kolları sıvıyordu. Önce Dersim'in adı Tunceli olarak değiştirildi. Ardından, çağdaş hukukta benzerine pek rastlanamayacak bir özel kanun ("Tunceli Kanunu") çıkarılarak Dersim bölgesinde askeri yönetim oluşturuldu ve sorgusuz yargısız adam öldürmek de dahil her türlü yetkiyle donatıldı. Sıkıyönetim komutanı cellatbaşı Abdullah Alpdoğan aynı zamanda Dersim Valisi ve Bölge Umumi Müfettişi tayin edildi. Bu arada Batı ve Orta Anadolu illerinde kısmi bir seferberlik ilanı ile onbinlerce Türk genci daha askere alınmış, Dersim'in çeşitli yerlerine askeri yollar, köprüler, büyük kışlalar yapılmış ve asker yığılmıştı.

Eşkiya takibi, silah toplama, vergi alma, askere götürme v.b. bahaneler altında hazırlanan Dersim'i işgal hareketine 1937 baharında başlandı. Dersim halkı bu azgın sömürgeci saldırıya Seyit Rıza önderliğinde kahramanca bir direnişle karşılık verdi. Gerçi aşiretler arasında süregiden anlaşmazlık ve düşmanlıklar yüzünden tam bir birlik sağlanabilmiş değildi. Direniş daha çok birbirlerine dost aşiretlerin öbek öbek oluşturdıkları ittifaklara dayanıyordu. Hükümet kuvvetleri ise gerek sayı ve gerekse silah ve donatım bakımından karşılaştırmaya gelmez bir üstünlüğe ve ayrıca zehirli gaz bombardımanı yapan uçakların desteğine sahipti. Gene de, 1937 yazı boyunca özellikle Batı Dersim'de çok şiddetli çarpışmalar oldu. Dersimliler askeri birliklerin saldırılarını püskürterek direniş efsaneleri yarattılar. Bunun üzerine Erzurum, Erzincan ve Diyarbakır'daki birlikler de harekete geçirildi. Bu arada, direnişin başlıca önderlerinden biri ve Seyit Rıza'nın sağ kolu durumundaki Ali Şer, evine misafir olan bir hain (Seyit Rıza'nın kardeşi'nin oğlu olan Rehber İbrahim Ağa) eliyle kalleşçe öldürülmüş ve kellesi Alpdoğan Paşa'ya götürülmüştü. Keza Şahin Ağa'da yine kendi aşiretinin ileri gelenlerinden Hıdır adlı bir hain tarafından öldürülmüş ve kellesi Türk askerine teslim edilmişti. Seyit Rıza ise tarafsız aşiretlerin bulunduğu bölgelere geçerek onları direnişe katmak için çabalıyordu.

Türk ordusunun ağır kayıplar verdiğini gören hükümet, yazın sonunda, ötedenberi Seyit Rıza'nın kişisel dostluğunu ve güvenini kazanmış olan Erzincan valisi aracılığı ile kendisine haber gönderdi; Dersim'in taleplerini kabule karar ve askerın kışlasına dönmesi için emir verildiğini bildirerek müzakere teklifinde bu-

lundu. Ne var ki Eylül ayında Erzincan'a geldiklerinde Seyit Rıza ve yanındakiler derhal tutuklanarak Elazığ askeri mahkemesine sevkedilecek, burada şekli bir yargılamadan sonra idam edileceklerdi. Artık direniş hareketi tümüyle başsız kalmış. Ancak sömürgeci ordu Dersim'i teslim alabilmiş değildi ve kış yaklaşırken hiç bir önemli askeri başarı kazanamadan Elazığ'a çekilmek zorunda kalacaktı.

1938 baharında Bayar hükümeti "Bütün silahlarını teslim edecek olan asilerin affedileceğini" ilan etti. Bu çağrı üzerine silahını bırakıp teslim olan aşiretlerin mensupları, kadın, çocuk, yaşlı, genç ayrımı gözetilmeden kitleler halinde, süngülenerek, mitralyöz ateşine tutularak, zehirli gaz bombaları ile boğularak ve cesetlerine de petrol dökülüp yakılarak katledildiler. Dersim bir viraneye döndürüldü. Yıkım, imha, yangın, tecavüz sömürgecilerin "medenileştirme" metodu oldu. Binlerce genç kız ve kadın Türk askerinin eline düşmemek için kendilerini kayalıklardan Munzur sularına attı. Mağaralara sığınan binlerce savunmasız kadın ve çocuk bu mağaraların ağzı kapatılıp sıvanmak suretiyle içerde boğularak öldürüldü. Bazı aşiretler ise bu tüyler ürpertici cinayetleri görünce direnişi sonuna kadar sürdürmeye and içtiler. Özellikle Kutu ve Laş derelerinde hükümet kuvvetlerine üstüste ağır darbeler indirerek büyük kayıplar verdirdiler. 1942 yılında "umumi af" çıkarılıncaya kadar da Dersim'de çarpışmaların arkası kesilmemişti. Ancak 1937-38 askeri hareketi ile, o zaman 200 bin kişi olan Dersim nüfusunun hemen hemen yarısı, Hitler sürülerini aratmayacak bir vahşet ve barbarlıkla ortadan kaldırılmış bulunuyordu.

Böylece, 1940'lara gelindiğinde, ulusal direniş Türkiye Kürdistanı'nda kırılmıştı. Artık sömürgeciler yerli egemen sınıfların da işbirliği ile Kürdistan'ın talanına hız verecekler, kapitalist üretim ilişkilerinin yayılmasını ve süreç içinde başat hale gelmesini sağlayacaklardı. 1960'lı yılların sonlarına kadar da, dar bir aydın çevrenin dışında, ciddi ulusal direniş görülmeyecekti.

Kürt aydınları ve öğrencileri 1948 yılında çıkarılan "Dicle Kaynağı" adlı dergi etrafında toparlanmaya başladılar. Peşinden 1950'de çıkan "Şark Mecmuası" geldi. 1958 güzünde ise Diyarbakır'da günlük "İleri Yurt" gazetesi yayımlanmaya başlandı. Ne var ki DP hükümeti bu gelişmeye daha fazla tahammül edemezdi. Bir yıl sonra, aralarında üniversite öğrencilerinin de bulunduğu 49 Kürt aydını tutuklanarak Harbiye'nin "ölüm hücreleri"ne kapatıldı ve ağır işkencelere hedef oldu. Bu "Kürtçülük" sanıkları 27 Mayıs'tan sonra da, bütün diğer siyasi tutuklu ve mahkumlar salıverildiği halde, uzun süre serbest bırakılmadılar. Gene de, yurtsever Kürt aydınları 1962 yılında Kürtçe-Türkçe olarak yayımlanan haftalık "Dicle-Fırat" dergisi ile yeni bir çıkış yapmaktan geri kalmadılar. Bunu "Deng" ve "Roja Neue" izledi. Sonraki yıllarda Musa An-

ter, Mehmet Emin Bozarslan ve diğer emektar Kürt mücahitleri tarafından hazırlanan Kürtçe-Türkçe sözlükler, edebiyat eserleri de tek tük piyasaya çıkar oldu.

1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye solu ile birlikte Kürt ulusal hareketi de yeni bir canlanma ve atılım dönemine girdi ve, üstelik hem ideolojik, hem de sınıfsal yapı bakımından köklü bir dönüşüm geçirdi. Bu gelişmenin temelinde yatan belirleyici etken, 1950'li yıllardan itibaren hız kazanan, 1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkiye Kürdistanı'nın her köşe-bucağına yayılan kapitalistleşme süreci idi. Kapitalist ekonomik ilişkilerin nüfuzu memleketin ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısında büyük değişikliklere yol açıyor, geleneksel feodal yapıyı parçalıyor. Kürdistan köylüsünü ortaçağ uykusundan uyarıp ağalara, aşiret reislerine, şeyhlere, dedelere bağımlı olmaktan çıkarıyor, geniş köylü kitlelerini topraktan koparıp yarı aç yarı işsiz halde Kürdistan şehirlerine, Türkiye'nin gelişkin sanayi ve tarım bölgelerine doğru itiyor, sanayileşmenin artışıyla da bağlantılı olarak işçi sınıfı ile burjuvazinin güçlenmesini ve kendi çapında bir ulusal burjuva kesiminin oluşmasını beraberinde getiriyordu. Kapitalizmin gelişimi, ayrıca, bir yandan Türkiye ile Kürdistan arasındaki ekonomik ve toplumsal bağları arttırıp pekiştirirken, bir yandan da Türkiye Kürdistanı'nın çeşitli bölgeleri arasında karşılıklı ilişkileri ve etkileşimin yoğunlaşmasını sağlıyor, Kürt toplumunun kendi içinde bütünleşme uluslaşma sürecine hız veriyordu. Bütün bunların bir sonucu olarak, ulusal harekette geleneksel hakim sınıfların yönlendiriciliğinin sona ermesi, bölge, mezhep, aşiret v.s. ayrımlarının zayıflaması ve yeni toplumsal temeller üzerinde Kürdistan çapında ulusal örgütlenmelerin doğması için elverişli koşullar da ortaya çıkıyordu.

Ekonomik ve toplumsal hayata damgasını vuran bu kapitalist dönüşüm elbette ki hemen ve otomatik olarak ulusal hareketi güçlendirmedir. Ulus bilincinin, devrimci demokratik düşüncelerin ve mücadelenin gelişimi son derece karmaşık bir süreci izledi, izlemeye devam ediyor. Türkiye'de sınıf mücadelesinin, devrimci ve komünist hareketin hızla gelişmesi, Kürdistan'ın diğer parçalarında da ulusal hareketin yükselmesi başta olmak üzere, pek çok iç ve dış etkenin bu süreçte payı vardır. Ayrıca, sömürgeci yapıyı gelişen kapitalizme uyarlamak, asimilasyon (Türkleştirme) ve entegrasyon (bütünleştirme) çabalarını hızlandırmak amacıyla da olsa Kürdistan'da sonradan sonraya açılan liseler ve üniversiteler de, Kürt gençlerinin devrimci düşüncelerle tanışmasına, ilerici ve yurtsever aydınların çoğalmasında sağlayarak bu sürece hizmet etti.

Kürdistanlı demokrat ve ilericilerin birçoğu, ilkönce, 27 Mayıs Anayasasının liberal havasında kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP) içinde örgütlendi. Ancak, öte yandan, Irak'ta 1958 devrimi

ile Barzani'nin dönüşü, Kürt ulusal hareketinin yeniden yükselmesi ve KDP önderliğinde 1961'den 1970'e kadar sürdürülen parlak direniş de Türkiye Kürdistanı'nı kuvvetle etkiliyordu. 1965 yılında Kürdistan Demokrat Partisi (Türkiye) yasa dışı olarak kuruldu ve hızla örgütlenmeye koyuldu. (9) Daha sonra 1969 yılında yasal olarak kurulan Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) da, üniversite öğrencilerinden başlayarak, Kürt gençliğinin bilinçlenmesi ve mücadeleye atılması doğrultusunda önemli bir rol oynadı. TİP, MDD ve DEV-GENÇ hareketleri içinde örgütlenen Kürdistanlı emekçiler, aydınlar, gençler de demokratik, devrimci ve sosyalist fikirlerin yayılmasına önemli katkılarda bulundular.

Bu yıllarda Türkiye solunun bütün olumsuzluklarından etkilenen ve ayrıca kendi iç çekişmeleri de süregiden Kürt ulusal hareketi dağınık bir durumda 12 Mart faşizmi ile karşılaştı ve ağır baskılara hedef oldu. Ancak 1973 seçimleri ve ardından gelen nispi demokratikleşme ile yeniden ivme kazandı. Bu arada, 12 Mart faşizminden kaçıp Irak Kürdistanı'na giden Kürt ilericilerinden bazıları KDP içi çekişmelerde Barzani tarafından öldürtülmüş, KDP'nin ulusal hareket üzerindeki tekeli kırılmıştı. Barzani önderliğindeki Irak KDP'nin İsrail siyonizmi, faşist İran şahlığı ve ABD emperyalizmi ile işbirliğine girerek ulusal hareketi 1975'te ağır

9) KDP(Türkiye), işin tabiatı gereği, yasa dışı, gizli bir parti olarak kurulmuştu. Kurucusu ve ilk önderi avukat Faik Bucak 1966 Temmuz'unda pusuya düşürülerek MİT tarafından öldürtüldü. Sonraki yıllarda, KDP, birine Dr.Şivan'ın (Sait Kırmızıtoprak) ötekine de Sait Elçi'nin önderlik ettiği iki fraksiyon halinde, ama daha çok Irak KDP'nin yönlendiriciliği altında faaliyetini sürdürdü. En önemli katkısı da Irak Kürdistanı'ndaki silahlı ulusal direnişe peşmerge göndermek de dahil, her bakımdan güçlü bir destek sağlaması oldu. 12 Mart döneminde hem Dr.Şivan, hem de Sait Elçi, faşizmin takibatından kurtulmak için, Irak Kürdistanı'na geçtiler. Ancak Barzani bir süre sonra birini diğerine, ikincisini de kendi adamlarına öldürterek, her ikisini de ortadan kaldırttı. KDP, Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal hareketin bu yeni döneminde, geleneksel tipteki tek örgütlenme idi: Üyelerine Kuran-ı Kerim ve Kürt bayrağı üzerine yemin ettiren, dini ideolojinin etkisini ve anti-komünist eğilimleri saflarında muhafaza eden, örgütlenme de geleneksel egemen güçlere de önemli ölçüde yaslanan burjuva-feodal karakterde bir milliyetçi parti...Öyle ki, KDP içinde yer alan Kürt kodamanlarının birçoğu aynı zamanda, emperyalizme bağımlı sömürgeci Türk burjuvazisinin AP, CHP, CDP gibi partilerine de girip, mahalli yönetici, milletvekili v.s. oluyorlardı. Ancak Türkiye Kürdistanı'ndaki kapitalist gelişme süreci yeni toplumsal güçler yaratmış, sınıf ayrışmasını ve çelişkilerini de öne çıkarmaya başlamıştı. Aydınlar, gençlikten ve çeşitli emekçi kesimlerden gelen bu yeni güçler, daha kararlı ve coşkulu bir şekilde, üstelik marksizm-leninizmin kuvvetli etkileri altında, devrimci mücadeleye atıldılar. KDP gençliğinin ve emekçi tabanın da bu gelişmelerden tümüyle uzak kalması mümkün değildi. Nitekim sözü geçen iki KDP fraksiyonu, önderlerinin Barzani tarafından öldürtülmesi ve Barzani'lerin ABD emperyalizmiyle işbirliğine giderek Irak Kürdistanı'ndaki ulusal hareketi yeniliye sürüklemesi gibi olayların da etkisiyle Irak KDP'sinden uzaklaşarak, 1970'lerin ikinci yarısında iki devrimci demokrat örgütün, DDKD ve KUK'un doğuşuna kaynak olacak, geriye KDP(Türkiye) adını ve geleneğini sürdürmeye çalışan nispeten küçük bir grup kalacaktır.

bir yenilgiye sürüklenmesi de Türkiye Kürdistanı'ndaki yurtsever güçler arasında sosyalist yönelimi güçlendirici bir etki yapacaktı. 1960'lı yıllarda büyük bir kesimi Türkiye ilerici hareketiyle birlikte örgütlenmiş olan Kürt ulusal hareketi, komünistinden burjuva eğilimlerine kadar, bu kez ayrı örgütlenmeyi öne çıkardı. Ama ağalardan, şeyhlerden bağımsız, aşiret ve mezhep temeline dayanmayan halk örgütlenmeleri de ilk kez 1970'li yıllarda oluştu. Bu örgütlerin hemen hepsi Kürt milliyetçiliğinin yanı sıra Marksist-Leninist fikirlerin de kuvvetli etkileri altında şekillendi ve, önceki dönemin ulusal hareketlerinden farklı olarak, emperyalizme,-faşizme, yerli burjuva-feodal gericiliğine karşı tavır aldı.

Burjuva-ağa-şeyh takımının hegemonyasından ilk olarak çıkan hareket kitleler arasında derin yankılar yarattı. Komünistleri, devrimci-demokratları, devrimci-milliyetçileri ile geniş bir yelpaze oluştu. Tabi bu yelpaze kimin ne olduğunu ve ne yaptığını ayırt etmeyi son derece zorlaştıran bir bulanıklıkta sözkonusuydu. Ancak gene de Türkiye Kürdistanı'nda devrimci-ulusal hareket, bir yandan şiddetli iç çatışmalar yaşarken, aynı zamanda baş döndürücü bir hızla gelişmeye devam etti. 1970'li yılların ikinci yarısında sömürgeci-kapitalist düzenin sürüklendiği şiddetli ekonomik ve siyasal bunalım, sınıf çelişkisinin yanı sıra diğer bütün toplumsal çelişkilerin -mezhep, milliyet, kültür v.s. çelişkilerinin- de keskinleşmesine ve siyasal ifadeler bulmasına yol açmıştı. Sömürgeci tekelci burjuvazi ise çareyi resmi ve sivil gericiliğin, ırkçı-şovenist baskıların ve faşist saldırganlığın artmasında görüyordu. Gerek ekonomik bunalımın kızıştığı süreçler, ulusal baskı politikasının yoğunlaşmasına, Türkiye'çi faşistlerin komplo ve katliamlarına karşı duyulan tepkiler, Kürdistan'da ulusal bilinci ve talepleri alabildiğine uyarıcı rol oynadı. Ayrıca 1978'deki anti-monarşik anti-emperyalist devrimden sonra İran Kürdistanı'nda ulusal hareketin yükselişi de Türkiye Kürdistanı'nı etkileyerek buna katkıda bulundu. Kürdistanımızdaki devrimci-ulusal hareket de, 1960'larda Türkiye solunu izlemiş veya benzer oranlarda ilerlemişken, 1970'li yıllarda ve bütün bu gelişmeler sonucunda -halkın desteğini kazanmak ve gerek sömürgeci burjuva devletinin gerekse mahalli gericiliğin otoritesini sarsmak bakımından- belirgin bir şekilde öne geçti. Sadece Diyarbakır, Ağrı, Bingöl, Batman, Ceylanpınar v.s. il ve ilçe belediyelerine Türk burjuva partilerinin Kürdistan'daki temsilcilerinin değil Kürdistanlı devrimci örgütlerce desteklenen adayların seçilmesi bile bunun açık bir göstergesidir. Aynı şekilde, sömürgeci tekelci burjuvazinin ve devletin bütün imkanlarıyla desteklenmiş olan Türkiye'çi faşistlerin Kürdistan'da ciddi bir taban bulamayışı, Tunceli (Dersim), Diyarbakır, Mardin, Hakkari gibi illere hiç giremeyişi de yine bunun ifadesidir. •

TÜRKİYE KÜRDİSTANI SÖMÜRGE DİR

Osmanlı imparatorluğu sömürge bir feodal imparatorluktu. Ancak, talan ve yağmaya rağmen, kapitalist bir ekonomi kuramadı. Bunun tarihi, ekonomik, sınıfsal sebepleri konumuz dışındadır. İşte bu sömürgeci imparatorluk, 20.yüzyılda, kapitalist-emperyalist olamadığı gibi eski sömürgelerinin bir kısmını kaybetti, kendisi de yarı-sömürge haline geldi. Ancak, Alman, İngiliz, Fransız emperyalistleri tarafından yarı-sömürge haline getirilmiş olmasına rağmen, Osmanlı devleti, gene de çeşitli halkları sömürge olarak tutmaya devam ediyordu. (Çarlık Rusyası'nda durum aynıydı. Portekiz de aynı durumdaydı.) Türkiye Cumhuriyeti elde kalan son Osmanlı sömürgesi Kürdistan'ın büyük bir bölümünü devraldı ve Kürtlerin ulusal ve demokratik haklarını tanıma bakımından Osmanlı devrindekinden bile daha kötü koşullarla hükmünü sürdürdü.

Partimizin programında sömürge gerçekliği şu cümlelerle tespit edilmektedir:

"Türkiye Kürdistan'ı bir sömürge dir. Sömürgeci tek elci burjuvazi Türkiye Kürdistanı'nın doğal zenginliklerini talan etmekle, gerici burjuva ve feodal müttefikleri ile birlikte Kürt emekçilerini katmerli bir sömürü altında tutmaktadır. Sömürgeci Türk devleti Kürt ulusunu yol, su, elektrik, sağlık kurumları, konut yapımı v.b. sosyal hizmetlerden yoksun bırakmaktadır. Dilini, kültürünü yasakladığı, varlığını bile inkar ettiği Kürt ulusuna karşı tek elci iktidar, bir jenosid ve asimilasyon politikası izlemekte, her Kürt ulusal direnişini tutuklamalar, toplu işkenceler ve katliamlarla amansızca bastırmaya çalışmaktadır. TKP(B) Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını savunur, Kürt ulusal demokratik hareketini destekler; onun Türkiye demokratik halk hareketi ile ittifaklarını sağlamaya çalışır."

Türkiye solunda bu sorun bilimsel bir şekilde değil, milliyetçi duygularla karışık olarak tartışılmıştır. Örneğin, "Kürdistan sömürge dir" diyenler bunu ayrı örgütlenmeye ve neticede ayrı devlete, "ezilen ulustur" diyenler de birlikte örgütlenmeye ve neticede ortak devlete gerekçe gösterdiler. Oysa Çarlık Rusyası'nda ezilen ulus olan Polonya ve Finlandiya sonradan ayrı devlet kurmuş, sömürge olan Orta Asya halkları ise Rus işçi ve emekçileriyle beraber SSCB'yi kurmuşlardır.

Ezilen uluslar genel olarak daha evvelden belli ölçülerde ulusal birliği gerçekleştirmiş, çoğu kez de, bağımsız devlet iken sonradan ilhak etmişlerdir. (Polonya, Finlandiya, v.s.) Oysa Kürdistan daha evvel böyle bir devlet oluşturmamıştır ve uluslaşma süreci tamamen sömürgeci şartlarda gelişmektedir.

Kaldı ki bilindiği gibi, Lenin, sömürge ile ezilen ulus arasındaki farkı abartmanın yanlış olduğunu söylemiştir. Çünkü her iki durumda da Marksistler açısından sorun aynıdır: Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı kayıtsız şartsız savunulacaktır. Bu da, somutta, ayrı devlet kurma hakkı demektir.

Kürdistan sömürge'dir; fakat çok kendine has şartlarda bulunan bir sömürge'dir. Deniz aşırı bir ülke değildir. 19. veya 20. yüzyılda keşfedilip fethedilmemiştir. Kürtlerin ezen ulusla aralarında ırk ve renk farkı (sarı ırk- siyah ırk- beyaz ırk gibi) yoktur. Hatta aynı bir dine de bağlı değildirlere. Fakat bir sömürge'de bütün bunların olması zorunlu da değildir. Ayrıca Kürdistan eski bir sömürge'dir. İrlanda'ya, İskoçya'ya benzetilebilir. Bu da işi daha karmakarışık hale getiriyor.

Kimi "solçu", "devrimci" grup ve çevreler, sömürgeci burjuva propagandasının etkisi altında, Kürtlerle Türklerin eşit haklara sahip olduğunu, ayırım gözetilmediğini, Kürtlerin farklı bir hukukî-idari statüye değil aynı yasalara tabi olduklarını ve milletvekili seçilip mecliste yer alabildiklerini v.s. savunuyorlar; bu safsataları Kürdistan'ın sömürge olmadığına delil diye öne sürüyorlar. Oysa ki ülkemizde Kürt ulusu ilkel ve barbarca bir baskı ve özümseme (asimilasyon) politikası ile ruhsal tutsaklığa mahkum kılınmaya, kendi varlığını, öz benliğini reddeden köleler olarak yeniden şekillendirilmeye ve böylece tümüyle yok edilmeye çalışılmaktadır. Bunu eşitlik diye yutmak ve yutturmaya kalkışmak, aşağılık bir şovenist demagojiye ve sömürgeci sahtekarlığına alet olmaktadır. Çünkü, örneğin kadın-erkek eşitliği nasıl ki kadınların erkekleşerek (veya tersi) eşit haklara sahip olması değil de iki ayrı cinsten insanın eşit haklara sahip olması ise, ulusların (dolayısıyla Kürt ulusuna mensup insanlarla Türk ulusuna mensup insanların) eşitliği de, aynı şekilde, birinin diğerine katılıp karıştırılarak ve kimliği değiştirilerek zoraki benzeştirilmesi değil, her birinin kendisi yek diğeriyle eşit haklara sahip bulunmasıdır. Bu bakımdan, milliyetler meselesinde eşitliğin zerresi bile Türkiye'de yoktur. Kürtler de, hem seçimlere hem de meclise ancak Türk vatandaşı ve Türk milletvekili sıfatıyla girebilmektedir. "Ben Kürdüm" diye diye ortaya çıkanlar, değil milletvekili, aday bile olamazlar. (Şerafettin Elçi ile Nurettin Yılmaz'ın akıbetleri belli). Ayrıca, sömürgecilerin tayin edici özelliği de farklı ve özel bir hukukî-siyasi statüye sahip olmak değildir. Türkiye'nin diğer bölgeleriyle arasında herhangi bir statü farkı bulunmadığı için Kürdistan'a sömürge denemeyeceğini iddia etmek, en hafifinden, meselenin özünü değil büründüğü biçimlere esas olarak karar vermektir. Keza, Kürdistan'ın ayrı bir sömürge valisi tarafından idare edilmemesi de gerekçe gösterilemez. Örneğin, "Guadelup ve Martinik sömürge olmaktan çıkıp (!) Fransız departman'ı

(vilayeti) olacak, böylece sömürge statüsü de ortadan kalkacak" şeklindeki Fransız emperyalizminin sinsi önerisini, Guedelup K.P. ve Martinik K.P., daha ince ve daha tehlikeli bir sömürgeci taktik olarak nitelemektedir.

Kürdistan'ın sömürge olduğu gerçeğini kabullenmek istemeyen "solcu", "devrimci" grup ve çevrelerce pek tutulan tezlerden biri de "T.C.'nin kendisi zaten emperyalizm tarafından sömürülen yarı--sömürge (veya, yeni sömürge) dir; sömürge'nin sömürgesi olmaz" şeklinde. Temelde aynı mantığı yansıtan ve aynı kesimlerce savunulan bir başka tez de "baş düşmanın ABD emperyalizmi olduğunu ve Türk-Kürt herkesin birleşip ona karşı mücadele etmesi gerektiğini, ezen ulus sovenizminin ise önemsiz olduğunu ileri sürüyor. Bunların her ikisinde, içerdikleri doğruluk payına rağmen, keskinliklerinden geçilmeyen "devrimci" ve "komünist"lerimizin Kemalizm'den ne kadar etkilenmiş olduklarını gösteriyor. Türkiye burjuvazisinin sömürgecilik yapabileceğine bir türlü akıllarının yatmadığını ortaya koyuyor. Kürdistan ile Türkiye arasındaki ilişkilere en fazla benzeyen, çağımızda Portekiz sömürgeciliği idi. Portekiz, 1974 yılındaki Nisan devriminin zaferine kadar, Afrika'da Angola, Mozambik, Gine-Bissau ve Yeşilburun adalarını , Çin denizinde de Macao adasını sömürge boyuduruğu altında tutuyordu. Portekiz'in kendisi bu sırada Türkiye'dekine benzer çarpık kapitalist bir ekonomiye sahipti ve ABD-AET emperyalistleri tarafından sömürülüyordu.

Ayrıca kendi sömürgelerinin (petrol ve madenler başta olmak üzere) yer altı ve yer üstü zenginliklerini de ABD, Alman v.s. emperyalistleri ile paylaşıyordu. Üstelik Portekiz bu sömürgeleri kendisi kapitalislettikten sonra değil çok daha önceleri elde etmişti. Tıpkı Kürdistan'ın 16. yüzyılda, Osmanlı imparatorluğu zamanında elde edilmiş olması gibi... Yine, Türkiye'nin Kürdistan'da yaptığı gibi, Portekiz sömürgelerinde de yerli diller inkar edilmiş ve sadece Portekizce öğretilmeye çalışılmıştı. Kısacası, bizim ezen ulus milliyetçiliğinden yakasını kurtaramayan keskin "devrimci" ve "komünist"lerimiz her ne kadar "sömürge'nin sömürgesi olmaz" diye fetva verselerde, Portekiz sömürgeciliği, hem yarı-sömürge veya "yeni sömürge"(!) ülkelerin sömürgecilik yapabileceğini gösteren somut bir örnek durumundadır; hem de Türkiye ile Kürdistan arasındaki sömürgeci ilişkilere birçok bakımdan büyük benzerlik göstermektedir.

Türkiye Kürdistan'ı bugün artık kapitalist ilişkilerin hakim olduğu bir sömürge dir. Bir sömürge'nin kapitalist olabileceği, ilginçtir, Kürdistan'ın sömürge olduğunu savunanlar arasında da, reddedenler arasında da kimilerinin aklına bir türlü yatmıyor. Birinci kesimden olanlar, (geçmişte ulusal kurtuluş devrimlerini yükselten sömürgelerin pek çoğunda olduğu gibi) Kürdistan'da da

sosyo-ekonomik yapının yarı-feodal olduğunu ispatlayabilmek için bin dereden su getiriyorlar ; son 20-30 yılda meydana gelen büyük değişiklikleri ısrarla görmezden geliyor veya küçümsüyorlar. Oysa Kürdistan'da şimdi pazar için üretim yapmayan köy, bankanın olmadığı ilçe, traktör, suni gübre v.s. kullanmayan mezra kalmamış gibidir. Eski feodal toprak ağalarının çoğu da büyük ve tarım kapitalistleri haline gelmiştir. Öte yandan, ikinci kesimden olanlar da, yine aynı mantıkla, "Kürdistan eğer kapitalist ise Türkiye ile aynı sosyo-ekonomik yapıda bulunuyor demektir ve sömürge değildir; çünkü, kural olarak, sömürgeler sömürgeci ülkeden daha geri bir yapıya sahip olur" diyorlar. Besbelli ki bu da son derece kaba, sığ ve yanlış bir görüş: Birincisi, 20.yüzyılın ilk yarısında ki Çin, İran, Vietnam ya da Cezair değil, onlardan en az 40-50 yıl sonraki Kürdistan sözkonusudur. Bugün dünyada kapitalizmin ayak basmadığı yer kalmamıştır. Üstelik Hong-Kong, Macoa, Yeni Kaledonya gibi sömürgelerde kapitalist ekonomik ilişkilerin hakimiyeti sömürgeci ülkelere göre olduğundan daha az değildir. İkincisi, Kürdistan'da kapitalizmin gelişkinlik düzeyinin Türkiye'den çok farklı ve geri olduğunu her namuslu insan çıplak gözle bile görebilir. Türkiye'de, İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara'da karargah kurmuş kodaman tekeller varken, Kürdistan'ın çoğu ili fabrikalarla daha yeni tanışıyor. Çünkü kapitalist üretim biçiminin hakimiyeti, sömürgecilik olgusundan ötürü, Kürdistan'da zenginlik birikimi olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü Kürdistan bir yandan emperyalizme ve Türkiye kapitalizmine bağımlı ve onların çıkarlarıyla uyumlu olarak kapitalistleşmekte, bir yandan da böylece üretilen değerler talan edilmektedir.

"Demokratikleşme İçin Plan" adlı kitaptan (Türkiye İşçi Partisi Yayınları, 1978, s.210) aktardığımız aşağıdaki tablo, aynı zamanda, Kürdistan'daki sömürgeci talanın boyutlarını da çok çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyor.

TABLO : 117								
BÖLGELERARASI KİŞİ BAŞINA ENERJİ ÜRETİM VE TÜKETİM ENDEKSLERİ (1974) (TÜRKİYE ORTALAMASI = 100)								
	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu	G.doğu Anadolu	Türkiye
Üretim	18	23	90	39	111	321	125	100
Tüketim	175	105	52	95	48	38	41	100
Sanayi	205	121	38	73	30	20	32	100

Önce belirtmek gerekir ki bu tablodaki endeksler yalnızca elektrik enerjisi ile ilgilidir, petrol v.s. buna dahil değildir. Tablonun dile getirdiği gerçekler ise şöyledir: Türkiye Kürdistanı (Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri), diğer beş bölgenin toplamından çok daha fazla kişi başına enerji üretimi yapıyor. Ama kişi başına en az enerji tüketimi de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine, yani Kürdistan'a düşüyor. Kişi başına enerji tüketiminin sanayideki dağılımından en az nasiplenen bölgeler de yine Doğu ve Güneydoğu bölgeleri. Bu iki bölgedeki kişi başına elektirik tüketimi Türkiye ortalamasının ancak üçte birine ulaşabiliyor. Demek ki Kürdistan'daki yüksek enerji üretiminin Kürdistan'a bir faydası olmuyor, başkalarına faydası oluyor. Marmara ve Ege bölgeleri, Türkiye'nin kişi başına enerji üretimi içinde en düşük paylara sahip oldukları halde, kişi başına enerji tüketiminde de en büyük pay sahibi durumundalar. Bu da, Kürdistan'da üretilen enerjinin -ve diğer kaynakların- neyeye aktarıldığını ortaya koyuyor.

Üretilen zenginliklerin Kürdistan'da birikmesine ve kullanılmasına meydan verilmediği gerçeği kişi başına düşen toplam kredi kullanımında da açıkça görülmektedir.

Kürdistan illerinde kişi başına düşen toplam kredi kullanımı kişi başına düşen toplam mevduatın genellikle altında kalmaktadır. Kişi başına düşen toplam mevduattan daha fazla kişi başına kredi kullanmış olan iki üç il varsa da bunlar istisnadır ve, örneğin, Erzurum'da 1076 lira mevduata karşılık 562 lira kredi, Erzincan'da 1932 lira mevduata karşılık 702 lira kredi, Diyarbakır'da 864 lira mevduata karşılık 489 lira kredi, Malatya'da 1232 lira mevduata karşılık 597 lira kredi, Tunceli'de 1451 lira mevduata karşılık 324 lira kredi, Siirt'te 566 lira mevduata karşılık 295 lira kredi düşmektedir. Kürdistan illerinin tümü gözönüne alındığı zaman da, kullanılan kişi başına kredilerin toplamı kişi başına mevduat toplamının ancak üçte ikisi dolaylarında kalıyor. Demek ki burada da ciddi bir kaynak aktarımı söz konusudur ve Kürdistan'da biriktirilen mevduatın büyük bir kısmı Kürdistan'da değil Türkiye'de kredi olarak kullanılmakta, para-sermaye kaynağı halinde Türkiye ekonomisinin hizmetine koşulmaktadır.

Bunlar yalnızca iki örnek. Hangi sektörle ilgili olursa olsun, yapılacak her ciddi araştırma, Türkiye ile Türkiye Kürdistanı arasında karşılaştırma yapılmasına elverdiği ölçüde, benzer sonuçlar ortaya koyacaktır.

Ne var ki sömürgecilik olgusunun ekonomik özünü açığa vuran bu gibi rakam ve verileri kapitalizmin eşitsiz gelişmesinin sonucudur diye yorumlayanlar bile çıkmaktadır (özellikle TİP). Bu mantıkla, örneğin, Angola henüz Portekiz sömürgesi iken Luanda'da

kapitalizmin az çok gelişkin ve buna karşılık Kuzey Portekiz'de Porto şehrinin geri kalmış olmasını da kapitalizmin eşitsiz gelişimi ile açıklamak mümkündür. Ama dünyada hiçbir komünist veya ilerici güç sömürgecilik olgusunu gizleyecek böylesi bir sözümona "marksist" yoruma itibar etmemiştir. Evet, Türkiye'nin Yozgat, Çankırı, Afyon gibi oldukça az gelişmiş illeri de vardır. Ama zengin yerüstü ve yeraltı kaynaklarına sahip (en büyük barajlar, demir, kömür, bakır, krom yatakları, T.C.'nin tek petrol bölgesi) olan Türkiye Kürdistanı'nın en fakir ve en geri bölge olarak kalması tümüyle farklı sebeplerden ötürüdür. Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde 1930'lu yıllardan beri (Menderes dönemi hariç) 5 yıllık Plan uygulaması vardır. Yarım yüzyıl sonraki durum böyle olduğuna göre, demek ki, Kürdistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginlikleri planlı ve sistemli bir şekilde talan edilirken eğitim, sağlık, ulaştırma, iletişim v.b. alanlarda geri kalması da yine planlı ve sistemli olarak sağlanmıştır. Sömürgeci politika ve uygulamalar neticesinde geri bırakılma, bütün Kürdistan illerinde, sosyal-şovenistler hariç herkesin görebileceği kadar açık ve belirgindir.

Kürt milletinin varlığı hiçbir şekilde tanınmazken, Kürt dili Türkçe ile eşit sayılmak şöyle dursun düpedüz yok sayılırken, Kürtlerin binlerce yıllık anayurtlarında Kürtçe konuşmaları, okuyup yazmaları yasak edilmişken, ülkenin zenginlikleri yağmalanıp götürülür ve ekonomik, toplumsal, kültürel, bütün alanlardaki gelişimi bir dış güç (Türk burjuva devleti) tarafından engellenirken, halen daha "Kürdistan sömürge değildir" diye bin dereden su getirenler, eğer sömürgeci baskıyı gizlemeye çalışmıyorlarsa ne yapmak istiyorlar?..

Sömürgeciliğe karşı, her türlü ulusal baskının sona ermesi ve Kürt ulusunun Türk ulusu ile eşit haklara sahip olması için mücadele ülkemizde demokrasi mücadelesinin en önemli bileşenlerinden biridir; hem siyasi demokrasinin kazanılması ve toplumsal demokrasinin gelişimi için, hem de ekonomik demokrasi için ve "yeni bir uluslararası ekonomik düzen" kurulması için zorunludur; sadece Kürdistanlı komünistlerin ve diğer yurtsever güçlerin değil, en az onlar kadar Türkiyeli komünistlerin ve demokratik güçlerin de boynunun borcudur.

KÜRDİSTAN'DA KAPİTALİZMİN GELİŞME ÖZELLİKLERİ

Türkiye Kürdistanı'nda hakim üretim biçimi kapitalizmdir. Şüphesiz ki bu hakimiyet Avrupa ülkelerinde veya Türkiye'nin İstanbul-İzmit veya Çukurova bölgelerinde olduğu kadar ileri derecede değildir. Kapitalizmden söz ederken yalnızca onun en gelişkin hallerini göz önünde tutarsak, Kürdistan şöyle dursun, dünyanın

yarısında kapitalizmin varlığını ve hakimiyetini göremeyiz. Sömürge Kürdistan'daki kapitalizm ister istemez geridir, metropollerdekine pek benzemeyen çarpık bir yapısı vardır, ama gene de, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllardaki gelişme sonucunda, hakim üretim biçimi haline gelmiştir. Pazar için üretim, makinalı tarım, bankacılık sistemi v.s. artık Türkiye Kürdistanı'nın her tarafına yayılmıştır. Kara, hava ve demiryolları ağı hem Kürdistan pazarını genişletip bütünleştirmiş, hem de onu en ücra köyüne varıncaya dek Türkiye pazarına bağlamıştır.

Kapitalizm Türkiye Kürdistanı'nda iç dinamiklerin doğal işleyişi ile ortaya çıkmadı. Çünkü Osmanlı sömürgeciliği kapitalizmin doğuşu için gerekli ön-sermaye birikimine imkan vermemişti. Avrupa ve Kuzey Afrika'daki sömürgelerini yitirdikçe hala elinde tutabildiği topraklara ve bu arada Kürdistan'a daha çok yükleniyor, ülkeyi soyup soğana çeviriyordu. Yer yer ve sınırlı ölçüde gelişen manifaktör üretimi de Osmanlı ekonomisini ve pazarını gitgide denetimi altına alan emperyalizmin mal sürümü ile çökertmişti. Ardi arkası kesilmeyen savaşlar, yakıp yıkmaya ve katliamlarla bastırılan isyanlar, I.Dünya Savaşı sonunda ülkenin bir kez daha bölünmesi v.s. de Kürdistan'ı yıkıma uğratmış, üretici güçlerini -hem insan, hem de teknik unsuru bakımından- alabildiğine tahrip etmişti. Ayrıca, Kürdistan'da zanaat ve ticaretle eskiden genellikle Ermeniler ve Süryaniler(Asuriler) uğraştığı için, 1915 katliam ve tehciri de yerli bir burjuva sınıfının türemesini uzun süre engelledi. Bütün bu ve benzeri sebeplerden ötürü, Türkiye Kürdistanı'na 20. yüzyılın başlarından itibaren emperyalizmin ve Türk sermayesinin sömürgeci projeleri ile, Adana-Bağdat hattı başta olmak üzere demiryolu inşaatı, askeri ihaleler, maden yataklarının işletilmesi v.b.yollarla girdi. Gene de 1950'li yıllara kadar sınırlı bir alanda kalmaktan çıkamadı ve geleneksel feodal yapıyı sarsmadı. Bu arada Cumhuriyet Türkiye'si de Kürt ulusal talepleri ve hareketleri karşısında Osmanlı zulüm ve tahribatını sürdürmekten geri kalmıyordu. Türk burjuvazisi, bunun yanı sıra, kendi egemenliğini sağlama bağlamak ve Kürdistan'ı feodal ilişkilerin etkisini koruduğu geri bir tarım ülkesi halinde tutmak için toprak ağaları ve eşrafla uzlaşmayı yeğlemişti. Ancak bütün ulusal isyanlar bastırılıp "istikrar" sağlandıktan sonra ve kendisinde ekonomik gücünü arttırıp palazlandığı ölçüde, gerek mal sürümü, gerekse devlet yatırımları v.s. yollarla Kürdistan'a gitgide daha fazla girecekti. Tabii yalnız başına değil, Batı emperyalizmi ile kolko-la...

Kürdistan'daki kapitalizm, Türkiye'deki çarpık kapitalizmin daha da çarpık bir ürünüdür. Emperyalizme ve Türkiye kapitalizmine bağımlı olarak, onların çıkarlarına göre, Kürdistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin Türkiye'ye ve emperyalist metropollere aktarılması işlevini görüyor. Partimiz TKP(B)'nin programında bu

olgu şöyle tespit edilmektedir:

"Sömürgeci tekелci burjuvazi Türkiye Kürdistanı'nın doğal zenginliklerini talan etmekte, gerici burjuva ve feodal müttefikleri ile birlikte Kürt emekçilerini katmerli bir sömürü altında tutmaktadır." (...) Uluslararası tekелci sermayenin ortağı olan yerli tekелci burjuvazi Türkiye halklarının sömürülmesinde ve bas-ki altında tutulmasında emperyalizm ile işbirliği içindedir."

Kapitalizm, Kürdistan'a işte bu çift taraflı sömürgeciliğin çağdaş yöntemi olarak sokulduğu için, daha çok tüketim malları sanayii, tarım ve hizmet sektörlerinde gelişmiştir. Kapitalist toplumun temel sınıfları olan burjuvazinin ve proletaryanın konumu, gücü ve etkisi kapitalizmin hakim olduğu bir ülke için beklenenden daha farklı ölçüler içinde kendini gösteriyor. Burjuvazi zayıftır, ağırlıklı olarak gayrı-millî bir sınıf ve Türkiye burjuvazisinin yerli uzantısı durumundadır. Proletarya ise, ağır sanayide yoğunlaşmamış ve nispeten dağınık olsa da, çok daha güçlüdür. Yine bu yüzden ki feodal ve diğer prekapitalist kalıntıların ömrü uzun, gücü ve etkisi fazla olmaktadır.

Bununla birlikte Türkiye Kürdistanı'nda küçümsenemeyecek bir sanayi vardır. Gaziantep şimdiden bir sanayi merkezi haline gelmiştir. Diyarbakır, Erzurum, Elazığ, Keban, Batman, Malatya, Afşin-Elbistan, Ağrı ve Nusaybin'in çehreleri sanayileşmenin etkileriyle değişmiş veya değişmektedir. Türk burjuvazisi Kürdistan'daki sömürüsünü esas olarak devlet eliyle, üretim alanında da devlet kapitalizmi yöntemleriyle sürdürmektedir. TPAO, TKİ, Etibank, Sümerbank, TEK, TEKEL v.b. iktisadi devlet teşekkülleri eliyle yürütülen devlet işletmeciliği, (baraj ve santraller, petrol kuyu ve rafineleri, bakır, kömür v.b. madencilik işletmeleri, dokuma, şeker, içki, sigara ve çimento fabrikaları, demiryolu atelyesi, et kombinası, süt işletmesi v.b ile) sanayi alanında, gerek toplam üretim içindeki payı, gerekse istihdam kapasitesi bakımından büyük bir ağırlığa sahiptir. Bunların dışında da Kürdistan'ın çeşitli illerinde özel sektöre ait irili ufaklı birçok dokuma, çırçır, içki, konserve, yağ, sabun, un fabrikaları, dericilik, maden, tuğla-kiremit işletmeleri v.b. vardır.

Tarım kesimindeki üretim de kapitalizmin damgasını taşımaktadır. Tarıma elverişli topraklar genellikle modern araç ve yöntemlerle işleniyor. Traktör, biçer-döver, suni gübre, ilaç v.b. Kürdistan'ın hemen her köyüne girmiştir. Tütün, pamuk, pançar gibi sanayi bitkileri, buğday, pirinç v.b. tahıllar, çeşitli meyva ve sebzeler iç tüketimden çok pazarda satılmak için üretiliyor. Bütün bunlar Kürdistan'da feodal veya yarı-feodal ilişki biçimlerinin değil kapitalizmin hakimiyetinin göstergeleridir. Tabii sanayide olduğu gibi tarım ve hayvancılık alanındaki gelişme de Türk burju-

vazisinin güdümü altında ve onun sömürgeci amaçlarına uygun bir şekilde oluyor. Ziraat Bankası, TZDK, Devlet Üretim Çiftlikleri, TMO, TEKEL, EBK, SEK gibi devlet kurum ve işletmeleri ile Fiskobirlik, Pankobirlik v.b. devletin de ortak olduğu anonim şirketler, tarım ve hayvancılığı girdisinden çıktısına kadar denetlemenin ve yönlendirmenin araçları olarak hizmet görüyorlar. Öte yandan, kapitalizmin kırlardaki gelişimi toprak ağalığının radikal bir şekilde tasfiyesi ile değil "yunkerleşme" (eski toprak ağalarının kapitalist toprak sahiplerine dönüşmesi) yoluyla ve Türkiye'ye göre hayli gecikerek olmuştur. Bu yüzden büyük toprak mülkiyeti ve toprak dağılımında adaletsizlik Türkiye kesiminin bütün bölgelerinde olduğundan daha fazladır, kapitalizm öncesi bağımlılık ilişkileri de etkisini sürdürmektedir. Türkiye Kürdistanı'ndaki parti ve örgütlerin çoğu, bu duruma bakarak, Kürdistan'ın yarı-feodal bir yapıya sahip olduğunu söylüyorlar. Ancak geçmiş toplum biçimlerinin kalıntılarının, hele hele Prusya tipi bir gelişme olmuşken, özellikle üstyapıda uzun zaman varlığını sürdürmesi olağandır ve feodalizmin göstergesidir diye ileri sürülmez.

KÜRDİSTAN'DA BELLİ BAŞLI SINIF VE KATMANLAR

Esas olarak Türk burjuva devletin yön verdiği bu bağımlı ve çarpık kapitalistleşme süreci Türkiye Kürdistanı'nda sınıfların şekillenmesine de belli özellikler kazandırmıştır. Burjuvazinin zayıf kalması, sanayiden çok ticaret ve diğer hizmetler alanında kendini göstermesi, Türk burjuvazisiyle kaynaşıp bütünleşme eğiliminde olması; işçi sınıfının burjuvaziye göre çok daha güçlü olması; eski toprak ağalarının bir yandan feodal otoritelerini hala söktürebilirken diğer yandan tarım kapitalistlerine dönüşmeleri ve ticarete de el atmaları bu özelliklerdendir. Ayrıca kapitalist gelişmenin nispeten yeni ve çarpık bir şekilde olmasından ötürü, bütün üretim alanlarında ve bölgelerde sınıfsal ayrışma net çizgilere kavuşmuş değildir, geleneksel toplum güçleri ile modern sınıflar arasında kesme kalıp sınırlar yoktur ve çeşitli geçiş halleri görülmektedir.

Kürdistan'daki en önemli sömürücü sınıflardan biri olan KOMP-RADOR BURJUVAZİ, emperyalizmin ve Türkiyeli tekелci ortaklarının acenta veya bayiliğini yaparak, onların mallarını Kürdistan'da pazarlayarak geçen ve palazlanan asalak bir burjuva kesimdir. Traktör, araba, mazot, gübre, dayanıklı tüketim malları, elektrikli ev aletleri v.b., v.b. her türlü emperyalist ve sömürgeci malları bunların mağaza ve ticarethanelerinde satılır; Kürdistan'da zenginliklerin ve artık-değerin batıya aktarılmasında devlet işletmelerinin ve bankaların yanı sıra aracı rolü oynarlar; çoğu da kendilerinin Orta Asya'dan gelmiş öz be öz Türk olduğunu iddia eder. Burjuvazinin bu kesimi, sömürgecilere göbeğinden bağımlı ol-

duğu gibi, feodal gericilikle de uzlaşma halindedir. Kendi millette ve onun özgürlük mücadelesine sırt çevirmiş, devrim ve ilerleme düşmanı en gerici güçlerden biri, tümüyle tasfiye edilmesi gereken bir sınıftır.

AĞALAR, Kürdistan'ın temel sömürücü sınıfı ve öteden beri Türk sömürgecilerinin sadık müttelikidir. Bugün çoğunlukla kapitalist toprak sahiplerine dönüşmüş veya dönüşmektedir. Ticarete de el attıklarından, birçok kasaba ve şehirde ağalarla acenta sahipleri bir ve aynı kişidir.

Derebeylik ve aşiret düzeninin egemen güçlerinden oluşan bu sınıf, kredi ve girdilerini Türk tekeli burjuvazisinden sağlıyor, işlerini onunla bitiriyor ve Türk devletini de sınıf çıkarılarının güvencesi olarak görüyor. Öte yandan, ekonomik ilişkiler bakımından kapitalistleşmekle birlikte, feodal otoritelerini de şu veya bu ölçüde korumaktadırlar. Silahlı adam beslemek, aşiret ve mezhep çelişkilerini diri tutmak, dini gericiliği besleyip körüklemek, tutucu gelenek ve töreleri kullanmak, devlet desteğini arkalarına almak suretiyle, halk üzerinde, özellikle köylü kitleleri üzerinde baskılarını sürdürüyorlar. Sömürgecilerin güvenilir müttelikleri ve toplumun nüfuzlu kişileri olduklarından, burjuva partilerinin Kürdistan'daki subaşlarını tutanlar, seçimlerde Türk parlamentosuna girenler de genellikle ağalar veya aşiret ileri gelenleridir. Bunlar Kürt köylülerini sürü gibi görür ve oy deposu olarak gerici Türk partilerine peşkeş çekerler. Böylece de sömürgeci talan ve tahakkümün "demokratik" bir görüntü ardında sürdürülmesine hizmet ederler. Aralarında sömürgeci baskıya tepki gösterenler, ulusal harakete katılanlar tek tük çıksa bile, ağalar, Kürdistan'da geriliğin ve gericiliğin belkemiğini oluşturuyorlar. Kürt halkının, emekçi köylüsünün kapitalizm öncesi sömürü biçimlerinden ve bağımlılık ilişkilerinden yakasını kurtarması, köylünün toprağa kavuşması ve özellikle kırsal kesimlerde toplumsal yapının demokratikleşmesi ağaların otoritesinin yıkılması ile mümkündür. Bu, aynı zamanda, sömürgecilerin Kürdistan'daki en güçlü dayanaklarının da çöktürülmesi demektir.

ULUSAL BURJUVAZİ ise, Kürdistan'daki sömürücü güçlerden olmakla birlikte, ekonomik ve politik bakımdan diğerlerinden biraz daha farklı bir konumdadır. Osmanlı ve Türk sömürge talanı kayda değer bir yerli sermaye birikimine imkan vermemiştir. Kürt burjuvalarının Türkiye pazarına serbestçe girip yatırım yapabilmesi, sermayenin Türkiye'ye akmasını sağlayan bir başka kanal olmuştur. Batı ve Türk mallarının yüksek rekabet gücü ve tekel-devlet kapitalizminin denetim mekanizmaları Kürdistan'da ulusal burjuvaziye gelişme ortamı bırakmıyor. Bütün bunlar doğrudur. Ama bunlara bakarak ulusal burjuvazinin olmadığını ileri sürmek doğru değil.

Yağ ve sabun imalathanelerine kadar özel sektöre ait pek çok işletme olduğunu belirtmiştik. Yolcu yük taşıma şirketleri, inşaat müteahhitliği, otel, lokanta ve eğlence yerleri de kapitalist işletmelerdir.

Bütün bunların ötesinde, Lenin'in de işaret ettiği gibi, geri kalmış ülkelerde nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan köylüler "burjuva kapitalist ilişkileri temsil ederler". Şehir ve kır küçük burjuvazisi bağrından ulusal burjuvazinin sürekli filizlenebildiği zengin bir topraktır. Türkiye Kürdistanı'nda her sömürge ülkede olduğu gibi ulusal burjuvazi vardır. Evet, bugün için doğrudan doğruya ulusal burjuvazi adına politika yapan bir örgüt yoktur. Ancak geçmişte vardı (TKDP), gelecekte olması da imkansız değildir. Kaldı ki ulusal burjuvazinin dünyadaki sayısız örneklerinde görüldüğü gibi kendi örgütlerine "halk"çı, "sosyalist" v.b. isimler yakıştırması veya başka partiler içinde temsil edilmesi de söz konusu olabilir. Şimdilik genellikle burjuva-küçük burjuva aydınları bu sınıfın temsilciliğini yapıyorlar. Nitekim ulusal hareketteki romantizmin de etkisiyle geçmişte epey popüler olan "ne pahasına olursa olsun birleşik Kürdistan" sloganı, burjuva-küçük burjuva dünyasının bir ifadesidir. Ulusal burjuvazi kararsız ve kaypak bir tutumla da olsa sömürgecilğe karşı mücadelede yer alacak ve ittifak yapılabilecek güçlerden biridir.

Türkiye Kürdistanı'nda İŞÇİ SINIFI demiryolu inşaatı ve maden ocaklarında doğmuş, daha sonra sömürgeci Türk devletinin yatırımları ve diğer yatırımlarla giderek büyümüştür. Ancak ulusal ölçekte ve ülkenin kaderine yön verebilecek güçte bir sınıf haline gelmesi 60'lı yıllardan sonra, kapitalizmin nispeten hızlı gelişimi ve yaygınlaşması ile birlikte olmuştur. Bu bakımdan tarih sahnesine yeni çıkmış, genç bir sınıf sayılabilir. Ancak Kürt küçük burjuva devrimcilerinin iddia ettiği gibi cılız değildir ve toplumsal varlığı en kötümser tahminle yarım milyonu aşan bir güçtür. Bugün sadece Antep'te 100 bin, Diyarbakır'da 70 bin, Kars, Erzurum, Elazığ, Malatya ve Maraş'ın her birinde 30-40 bin dolaylarında işçi bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Sümerbank'ın dokuma fabrikaları (Diyarbakır, Malatya), şeker fabrikaları (Malatya, Elazığ), sigara fabrikaları (Malatya, Elazığ, Bitlis), şarap, yem, çimento fabrikaları, bakır (Ergani), demir (Hekimhan), krom (Guleman), kömür (-Şırnak, Aşkale), v.b. maden işletmeleri, petrol kuyuları ve arıtma tesisleri (Batman, Raman, Garzan, Nusaybin), baraj ve santraller (Keban, Karakaya, Afşin-Elbistan), demiryolu atelyeleri (Nusaybin, Karkamış), et kombinaları (Kars, Erzurum), süt işletmeleri v.b. Türk devleti tarafından sömürgeciliğin modern araçları olarak açılan sanayi işletmeleridir; ama aynı zamanda Kürdistan sanayi proletaryasının büyük bir kesimini derleyip toplayan işyerleri olmuşlardır. Bunlardan başka, dokuma, çırçır, meşrubat, konserve, sabun,

yağ, un, dericilik, maden, tuğla-kiremit v.s. alanlardaki özel sektöre ait irili ufaklı fabrika, atelye ve imalathanelerde de küçümsenemeyecek miktarda sanayi işçisi birikmiştir. Belediyelerde, DSİ, YSE, TEK ve TCK gibi devlet işletmelerinde, hastahane, postahane v.b. sosyal hizmet kurumlarında, inşaatlarda çalışan işçi sayısı da sanayidekilerden geri kalmaz. Tarım kesiminde ise Devlet Üretme Çiftliklerinde (Ceylanpınar, Muş), pamuk, pancar, tütün, pirinç, üretiminde, bağlarda ve bahçelerde onbinlerce tarım proleter ve yarı proleterleri çalışıyor, bir o kadarı da mevsimlik işçi olarak Çukurova'ya ve Anadolu'nun diğer bölgelerine gidiyor. Kürdistan işçi sınıfı, kapitalist ekonominin çarpık gelişiminden ötürü, ağır sanayide değil tüketim sanayiinde, hizmetler kesiminde ve tarımda yoğunlaşmış durumdadır. Önemli bir bölümü de ekmeğini kazanmak için mevsimlik olarak yurdandan ve yuvasından uzaklaşmaktadır. Grev, direniş, gösteri v.b. eylemleri oldukça azdır ve esas olarak 1970'li yıllara aittir. Ağalık, şeyhlik (veya dedelik), aşiret v.b. prekapitalist kurum ve ilişkilerin, dini idelojinin etkilerini, kitle olarak, hala üzerinden atmış değildir. Bunlara ek olarak ulusal baskı altında ezilmişlik, öğrenim (hatta okur-yazarlık) seviyesinin düşüklüğü, devrimci düşünceleri ancak yabancı bir dilden (Türkçe'den) öğrenebilmek durumu v.s. de onun sınıf bilinci kazanma sürecini yavaşlatıyor, örgütlenmesini ve mücadelesini zora koyuyor. Nitekim ekonomik mücadele alanında Kürdistanlı işçiler Türkiyeli sınıf kardeşlerine göre daha geriden gelmektedir. DİSK'-in Kürdistan'da bir türlü güçlenememiş olması bunun açık bir göstergesidir. Siyasi mücadele alanında da, Kürdistan işçi sınıfı, kitle olarak henüz sömürgeci burjuva partilerinin etkisinden kurtulmuş değildir. Kürdistan'da işçi sınıfının hem ekonomik, hem de siyasi mücadele alanında böyle geri kalması sadece objektif koşullara bağlanamaz. Türkiye komünist hareketi Kürdistan sorunundaki sosyal-şovenist tutumu ile bunda rol oynamıştır. Kürt ulusal hareketi ise uzun zaman burjuva-feodal etkiler altında geliştiği ve Kürdistan'ın bağımsızlığı dışındaki konularla pek ilgilenmediği için, işçi sınıfı içinde çalışmaya gereken önemi vermemiştir.

İşçi sınıfı Türkiye Kürdistanı'nda da devrimin öncüsü ve en kararlı gücüdür, kesintisiz bir şekilde sosyalizme ilerlemesindeininde başlıca güvencesidir. Partimiz Kürdistan işçi sınıfının sınıf bilincini geliştirmesi, kendi bağımsız sınıf ve kitle örgütlerinde daha geniş ve sıkı bir şekilde örgütlenmesi ve ulusal hareketin de ön saflarında yerini alması için var gücüyle çaba harcayacaktır.

Kürdistan'da nüfusun dört'te üçü tarımla uğraşmaktadır ve KÖYLÜLÜK devrimin temel gücü durumundadır. Kürdistan köylüsünün tümü sömürge ekonomisinin yıkıcı etkilerinden, ulusal baskı ve özümseme politikasından zarar görüyor. Yine Kürdistan köylüsünün büyük çoğunluğu kapitalist sömürü ile birlikte kapitalizm öncesi

sömürü ve bağımlılık ilişkilerinin de kahrını çekiyor. Kapitalizmin kırsal alanlara girişi köylülüğü bir bütün olmaktan çıkarmış, sınıfsal ayrışma ve farklılaşma sürecine sokmuştur. Böylece Kürdistan'da da, özellikle tarıma kapitalizmin nispeten erken girdiği yerlerde, zengin, orta ve yoksul köylülük ayrımı belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Zengin köylülük, kural olarak, düzenini ücretli emeğin sömürüsü temelinde -Kürdistan'da bu kapitalizm öncesi sömürü biçimleriyle içiçe geçse de- yürüten kapitalist çiftçiler kesimidir. Orta köylüler ara sıra ücretli işçi tutabilse de geçimini kendi aile çevresinin çalışması ile sağlayan kır küçük burjuvaları ve emekçileridirler. Kürdistan köylüsünün en geniş kesimi ise topraksız ve az topraklı köylülerden oluşan yoksul köylülüktür. Feodalitenin yukarıdan, toprak ağalarının kapitalistleşmesi yoluyla çözülmesi, geniş köylü yığınlarını topraktan ve üretim araçlarından koparıp işsizlik ve açlıkla karşı karşıya bırakıyor. Orta köylülüğü kemiren mülksüzleşme de yoksul köylü saflarını kalabalıklaştırıyor. Yoksul köylü bir yandan tekelci devletin ve ağaların katmerli sömürü düzeni karşısında ürününü yok pahasına elden çıkarmak zorunda kalıyor, diğer yandan tarımda, inşaatta, madende mevsimlik veya geçici işçi, ortakçı, yarıcı, tutma v.b. şekillerde boğaz tokluğuna çalışmaya mecbur oluyor. Kapitalizm öncesi bağımlılık ilişkilerinin acısını en çok çeken de odur. Yoksul köylülük mülkiyet bağlarının zayıflığı ve yarı-proleter yanları ile işçi sınıfının temel müttefikidir, devrimci mücadeleye canla başla katılacak bir güçtür. Ancak Kürdistan'da önümüzdeki devrim aşaması, ulusal ve demokratik niteliği ile, diğer köylü kesimlerinin de taleplerine cevap verecektir. Bu bakımdan Kürdistan'da sadece yoksul köylülüğü değil, diğer köylü kesimlerini de devrime kazanmayı amaçlayan bir politika gütmemiz gerekir.

Türkiye Kürdistanı, tarihindeki en geniş AYDINLAR kesimine 1960 sonrası dönemde kavuştu. Sömürgeci Türk burjuvazisi daha önceleri Kürdistan'da yatılı bölge ilkokulları dışında okul açmıyor, Kürt Halkını eğitim ve bilimden yoksun, ortaçağ karanlığında bırakmak için özel bir politika güdüyordu. Ancak Dersim isyanından sonra bir daha herhangi bir ulusal kıpırdanış olmayınca Kürtleri eritip ulus kimliğinden çıkarmak için özümseme(asimilasyon) politikasına ağırlık verdi. Bunun bir aracı olarak ve kapitalist gelişmenin yarattığı eğitilmiş işgücü ihtiyacını da karşılamak için Kürdistan'daki eğitim-öğretim faaliyetini hem artırdı, hem de seviyesini yükseltti. Ama Kürdistan'da aydınların çoğalması Kürt halkının uyanışını, ulusal bilincin gelişimini hızlandıran ve ulusal kurtuluş hareketinin yeniden canlanmasını sağlayan önemli etkenlerden biri oldu. Üstelik yeni aşamada ulusal hareketin ideolojik şekillenmesi sadece ulusal devlet talebi ile sınırlı kalmayıp güçlü bir anti-emperyalist ve halkçı dokuya sahip olmuşsa, bunda Kürdistan'ın çağdaş aydınlarının inkar edilmez payı vardır. Burju-

vaca özlem ve özentileri olsa da çoğu emekçi çocukları olan aydınlar, sömürge boyunduruğunun yanı sıra, sınıfsal sömürüye karşı da tepki gösteriyor ve Kürdistan emekçileri arasına sınıf bilincinin, sosyalizmin taşıyıcılığın da yapıyorlar. Geri bir ülke olan Kürdistan'ın hızla gelişip kalkınabilmesi için aydınlara çok ihtiyaç duyulacağı açıktır ve onların şimdiden ilerici, hatta sosyalist yönelim içinde bulunmaları sevindiricidir. Kürdistan'da aydınların çoğunluğu bundan böyle de devrimci demokratik harekette yerini alacaktır.

KÜRDİSTAN'DA ULUSAL VE DİNİ AZINLIKLAR

Kürdistan'ın tüm parçalarında çeşitli din, mezhep ve milliyetlere mensup topluluklar öteden beri varlığını sürdürmektedir. Türkiye Kürdistanı'nda da bu böyledir.

20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar, Türkiye Kürdistanı'nda, Kürtlerin yanı sıra çok miktarda Ermeni, Süryani(Asuri), Keldani yaşamaktaydı. Ancak çökmekte olan Osmanlı imparatorluğunun hiç değilse son sömürgelerini elde tutma telaşı içindeki burjuvazisi, 1915'te giriştiği tüyler ürpertici soykırımla Kürdistan'ın gayrimüslim halklarını kana boğdu. Ermeni halkının büyük bir kısmı kıtlıktan geçirilirken, bir kısmı da o zamanlar hala Osmanlı sömürgesi olan Suriye ve Lübnan'a sürüldü. Geriye kalanlar ise, Kürt ağalarının ve gericilerinin baskılarından ötürü, İstanbul'a, Avrupa'ya, Amerika'ya veya Ermenistan'a göç ettiler. Hristiyan oldukları için "gavur" denilerek Ermenilerle bir tutulan Süryaniler(Asuriler) ve Keldaniler de 1915 soykırımından paylarını aldılar. Katliamdan geriye kalanların çoğu Türk devletinden ve onun kıskırttığı Kürtlerden daha hoşgörülü olan (Suriye, Lübnan, Irak, Ürdün gibi) Arap ülkelerine, Rusya'ya ve Amerika'ya yerleşti; 1970 yıllardan beri de Avrupa ülkelerine göç ediyorlar. Öyle ki, 1910'lara kadar önemli oranda Süryani (Asuri) ve Keldani'nin yaşadığı Harput, Malatya, Diyarbakır, Urfa, Mardin, Siirt, Hakkari illerinde yeni yetişen nesiller böyle bir halkın varlığından hemen hemen tümüyle habersizdir.

Ermeniler, Süryaniler, Keldaniler bugün Türkiye Kürdistanı'nda çok küçük azınlıklar halinde kalmışlardır. Partimiz TKP(B) ve Kürdistan Seksiyonumuz, ırkçı-şovenist Türk hükümeti ile Kürt egemen sınıflarının elbirliği ederek ülkemizin gayrimüslim halklarını canice katletmiş ve binlerce yıldan beri yaşadıkları anayurtlarından sürüp çıkarmış olmalarını nefretle kınamaktadır. Biz, Kürdistanlı komünistler olarak, Ermeniler, Süryaniler ve Keldaniler üzerinde halen süregiden ırkçı, gerici baskılara karşı da mücadele ediyoruz, zorla göç ettirilenlerin geri dönme hakkını ve diğer çiğnenmiş haklarını savunuyoruz, gayrimüslim halklarla müs-

lumanların kardeşçe birarada yaşayabileceği demokratik bir düzen için savaşıyoruz.

Türkiye Kürdistanı'nda, ayrıca, Araplar, Türkler, Çerkezler gibi müslüman olmakla birlikte farklı ulusal kökenden azınlıklar da yaşamaktadır.

Kürt solundaki gruplar, bütün Marksizm-Leninizm iddialarına rağmen, Türkiye Kürdistanı'nda nüfusun yüzde 20'si dolaylarındaki Kürt asıllı olmayan işçi, köylü ve emekçileri saflarında toplayamamışlardır. Bu da tesadüf değildir. Çünkü kitleler bu örgütlerdeki milliyetçi havayı sezmektedir. Örneğin Kürdistanımızın en büyük sanayi şehri olan Antep'te, diğer etkenlerin yanı sıra Türk nüfusun da önemli miktarda olmasından ötürü, Kürt örgütleri pek fazla taban bulamamışlar, bulanlar da bir süre sonra etkisini yitirmiştir.

Biz Kürdistanlı komünistler, halkımızın sömürge boyunduruğundan kurtuluşu için savaşırken, ezilen diğer ulusal azınlıkların Kürt ulusuna karşı haklı veya haksız güvenliklerini de göz önünde tutuyor ve onların güvenliğini kazanmak için çaba harcıyoruz. Partimiz, proleter enternasyonalistlerinin ve aynı zamanda tutarlı demokratların partisi olarak, ülkemizdeki Arapça konuşan insanları, Çerkezleri, Süryani(Asuri), Keldani ve Ermenileri, ayrıca hangi sebepten yerleşmiş olurlarsa olsunlar Kürdistan'da yaşayan Türkleri ve asimile olup Türkleşen insanları da örgütlemekten geri kalmayacaktır; bütün milliyetlerden proleterleri kendi saflarında birleştirmek için var gücüyle çalışacaktır.

Kürdistan'da önemli bir sorun da dini azınlıklar sorunudur. Ermenilerin, Süryani ve Keldanilerin, ulusal azınlık olmaları yanında, hristiyan inancına bağlılıklarından ötürü aynı zamanda birer dini azınlık niteliği de taşımaları sorunun bir yanı. Bunun dışında, Kürdistan'ın bütününde kitlelere hakim olan din sünni müslümanlık ise de, Türkiye Kürdistanı'nda Kürt halkının önemli bir kesimi alevi inancına sahiptir.

Değişik tarihi, kültürel, ekonomik,sınıfsal v.b. şartlardan doğan bu dini ayrılık, hem ulusal birliğin, hem de sömürgeciliğe, kapitalizme, emperyalizme ve faşizme karşı mücadelede birliğin sağlanmasına karşı ciddi bir engel oluşturagelmıştır. Öyle ki, Kürt ulusal isyanları hiçbir zaman kitlesel olarak her mezhepten Kürtlerin ortak hareketi olamadı. Osmanlı sömürgeciliğinin sinsî "böl ve yönet" taktiğini uygulayan Mustafa Kemal, Şeyh Said isyanına karşı Kürt alevi kitlelerinin desteğini aldı, Seyit Rıza (Dersim) direnişine karşı da sünni Zazalardan yararlandı. Keza ırkçı, Şovenist, Turancı Türk faşizminin sivil siyasi örgütü olan MHP de Kürdistan'a ancak en bağnaz sünni kesimlere dayanarak girebildi ve Maraş, Malatya, Elazığ olaylarında görüldüğü gibi yer yer

sünni Kürt halkını alevi Kürtlere karşı kışkırtarak korkunç saldırı ve katliamlar düzenledi.

Geçmişte Kürt hakim sınıfları -gerek sünni, gerekse alevi kesimdekiler-, dini ideolojinin halk kitlelerini kavrayan etkisini kendi zümre çıkarılarının devamı için zorunlu gördüklerinden, bu mezhep ayrımını aşma, sürtüşmeleri giderme yolunda çaba harcamadılar ve birleşik bir hareket oluşturamadılar. Ne var ki 1970'li yıllarda gelişen küçük burjuva milliyetçisi Kürt örgütlerinin tutumu da pek ileri olmadı. Bu geleneksel düşmanlığın etkisi altında onlar da, bilerek veya bilmeyerek, özellikle ilk gelişme yılları boyunca alevi Kürtler arasında siyasi çalışmaya boşverdiler ve bu kesimde Maoculuk, Enver Hoca'cılık gibi akımların yayılmasına fırsat verdiler. Böylece güçlenen Partizan, H.K. v.b. örgütler ise, Kürt ulusal hareketine düşmanca yaklaştıkları gibi, Kürt halk kitlelerinin dostu olan SSCB ve diğer sosyalist ülkeleri de düşman gibi gösterdiler ve gösteriyorlar.

Alevi-sünni ayrımı Kürt ulusunun tarihinde kanayan bir yaradır. Kendisine "demokrat", "devrimci", "sosyalist", "Marksist-Leninist" v.b. sıfatları yakıştıranların yapması gereken, her yerde ve her zaman, bu ayrıma son vermeye, alevi ve sünni emekçilerin kardeşliğini gerçekleştirmeye çalışmaktır. Gerek işçi sınıfı hareketimizde, gerekse sömürgecilğe ve emperyalizme karşı ulusal kurtuluş mücadelemizde birliğin sağlanabilmesi alevi-sünni ayrımının ortadan kaldırılmasına çok büyük ölçüde bağlıdır. Elbette bu, aleviler aleviliğini, sünniler de sünni inanışlarını mutlaka terk edecek demek değildir. Ama, sünni ve alevi halk kitleleri arasında güvensizliği, düşmanlığı körükleyen her türlü bağnaz, gerici eğilime karşı amansızca savaş, onların birbirlerini farklı mezhep ve inançlarıyla kabullendiği bir hoşgörü ve toplumsal demokrasi ortamının gelişmesi için mücadele, her iki kesimden emekçiler arasında da diğerleriyle aynı sınıfa, aynı ulusa mensup olma bilincinin sürrekli öne çıkarılması demektir. Devrimcilik adına H.K., Partizan v.b. gibi alevicilik yapmakla ya da küçük burjuva milliyetçisi Kürt örgütlerinin birçoğu gibi halkımızın alevi kesimi içinde örgütlenme ve siyasi çalışmayı ihmal etmekle, olsa olsa, sömürgeci Türkiye burjuvazisinin, faşistlerin ve emperyalistlerin ekmeğine yağ sürülür. Biz, TKP(B) olarak, Türkiye'de olduğu gibi Kürdistan'da da alevi-sünni ayrımına karşı çıkıyoruz ve çıkacağız, ayrımcılığın bütün görüntülerine karşı mücadeleyi aralıksız sürdüreceğiz. Bunu yaparken, tabii ki, aleviliğin yüzyıllardan beri ezilen bir mezhep olduğu, alevi halkımızın gerici faşist baskılara daha fazla hedef olduğu gerçeğini de her zaman göz önünde tutmaya devam edeceğiz.

Yezidi Kürtler de, Türkiye Kürdistanı'nda oldukça az sayıda bulunmakla birlikte, bir başka dini azınlık durumundadır. Bugün Kürdistan'ın Türkiye ve Irak'taki parçalarında yaşayan Yezidilerin

müslümanlıkla da hristiyanlıkla da ilişkisi yoktur. Onlar, Kürt topluluklarının çoğunluğundan farklı olarak, tarih boyunca Kürdistan'a hükmeden Bizans, Arap ve Türk sömürgecilerinin dinlerini benimsememiş ve binlerce yıldan beri eski inançlarına bağlılıklarını sürdürmüşlerdir. Irak Kürdistanı'ndaki Yezidiler, çoktan beri, yurtsever hareketin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmişlerdir. Türkiye Kürdistanı'ndakiler siyasi olarak daha geridir, ama, büyük bir kesimi yoksul dağ köylülerinden oluşan Yezidiler sünni Kürt ağaları tarafından sürekli horlanıp ezilmektedir. Biz Kürdistanlı komünistler Yezidi inancındaki halkımıza reva görülen ayrımcı ve aşağılayıcı tutumlara da şiddetle karşı çıkıyoruz, çıkacağız ve bu emekçi kardeşlerimizi komünist hareketimizin saflarında diğer din ve mezheplerden gelme işçilerle, emekçilerle birlikte örgütlemekten geri durmayacağız.

TÜRKİYE KÜRDİSTANI'NDA KOMÜNİST HAREKET

Türkiye Kürdistanı'na kapitalist ekonomik ilişkilerin girişi ve yayılması çeşitli sebeplerden dolayı geç olmuş, bu yüzden işçi sınıfının oluşması, sınıf bilincinin ve mücadelesinin gelişmesi de alabildiğine gecikmiştir. Aynı şekilde komünist hareket de esas olarak objektif sebeplerden ötürü geç ortaya çıkmıştır ve halen daha derli toplu birleşik bir örgütlü güç, diğer küçük burjuva--milliyetçi-yurtsever hareketlerden kesin çizgilerle ayrılan bir siyasi akım haline gelebilmiş değildir.

Ne var ki bu durumu sadece objektif etkenlerle açıklamaya çalışmanın doğru olmadığı da açıktır. Çünkü bir ülkede komünist hareketin ya da komünizan eğilimli devrimci siyasi hareketlerin ortaya çıkması mutlaka yerli işçi sınıfının gelişkinlik derecesine bağlı değildir. Dünyanın her yerinde komünizm ilk önce devrimci, yurtsever, halkçı aydınlar arasında boy vermiştir. Özellikle 1920'li yıllardan itibaren, dünya komünist hareketinin de desteği ile, işçi sınıfının son derece zayıf olduğu birçok ülkede komünist veya işçi partileri böylesi aydınlar tarafından kurulmuş ve mücadele etmiş, işçi sınıfı güçlendiği ölçüde onunla kaynaşıp bütünleşmiştir. Kaldı ki Türkiye Kürdistanı'nda da işçi sınıfı, cılız olmadığı gibi, Asya ve Afrika'nın birçok geri kalmış ülkesinde olduğundan daha büyük bir toplumsal güç haline gelmiştir. Gerçi sınıf bilinci de, sınıf mücadelesindeki deney birikimi de, ulusal harekete aktif katılımı da henüz zayıftır; ama bütün bunların kendiliğinden olacağını beklemenin de zaten komünistlikle ilgisi yoktur.

Demek ki Kürdistanımızda komünist hareketin böylesine geç ortaya çıkmasında subjektif etkenlerin de azımsanamayacak rolü vardır. Bir kere ulusal hareket uzun zaman burjuva-feodal yönelimler

altında gelişmiş ve bir Kürt devleti kurulması dışında diğer toplumsal, ekonomik, kültürel v.s. sorunlarla ilgilenmemiştir. Bu hareket içinde yer alan aydınlardan sosyalist sisteme ve dünya görüşüne sempati duyan, işçi sınıfı içinde siyasi çalışma yapmak gerektiğine inanan da, yakın zamanlara kadar, pek çıkmamıştır. İkinci, fakat daha önemli olanı ise ezen ulus şovenizminin TKP üzerindeki etkisidir. Eski TKP bütün Kürt isyanlarında Türk burjuvazisini desteklemiş, bu isyanların ardında yatan haklı ulusal talepleri savunacağı ve sömürgecilerin vahşetine karşı çıkacağı yerde, ~~Komünistler~~ "ilerici", "devrimci" ve "medeni", Kürt ulusal hareketini de gerici ve emperyalizmin ajanı olarak nitelemişti. TKP'nin eski kuşaktan gelme son genel sekreteri İ.Bilen, bu iddiaları, Komintern'in yayın organına R.Davos imzasıyla Dersim direnişi sırasında yazdığı yazıda da tekrarlıyordu. Böylece, Kürt halkı ve ulusal hareketi içinde Türkiye komünist hareketine karşı ciddi güvensizlik tohumları ekilmiş oldu. Oysa komünistler dünyanın her yerinde ezilen ulusların kurtuluş mücadelesinin sağlam destekçileridir ve Türkiye'de de öyle olmaları gerekirdi. TKP'nin bu sosyal-şovenist ideolojik ve politik mirası 1960'lardan sonra da, diğer konulardaki bütün ayrılık ve çekişmelere rağmen, Türkiye'li komünist ve devrimci demokratik güçleri (dolayısıyla Kürdistanlı devrimci-ulusal güçlerin onlara karşı tutumunu da) etkilemeye devam etti. "İlerleme"ci TKP ise aynı sosyal-şovenist zihniyeti bugün de çeşitli biçimlerde sürdürüyor.

Türkiye Kürdistanı'na komünizmin onlarca yıl boyunca girememiş olmasını Kürdistan'ın geriliği, feodal yapının gücünü ve etkisini koruduğu v.b. gerekçelerle doğal görenler ve göstermek isteyenler bulunabilir. Ancak aynı durumda, hatta daha da geri olan İran, Irak ve Suriye'deki Kürdistan parçalarına komünist hareket sadece girmekle kalmamış; Kamışlı, Halep, Musul, Kerkük, Süleymaniye komünistlerin en güçlü olduğu iller arasına girmiştir. Bu da, eski TKP'den gelen, 1960'lardan sonra da TİP, MDD hareketi ve türevlerince çeşitli biçimlerde sürdürülen, 1970'li yıllarda boy gösteren "ilerleme"ci TKP tarafından genel sağ, likitator bir politikayla da birleştirilen sosyal-şovenist tutumun, subjektif bir etken olarak, ne kadar olumsuz rol oynadığı hakkında bir fikir vermeye yeter.

Komünist ve devrimci eğilimler Türkiye Kürdistanı'nda ilk olarak 1960'lı yıllarda gelişmeye başladı. Bir yanıyla TİP parlamentarizmine ve reformizmine, bir yanıyla da KDP'nin burjuva milliyetçiliğine bağımlı kalan sağlıklı bir gelişmeydi bu. Sonraki yıllarda ise, buna ilaveten, Kürdistanlı sosyalistlerin bir kısmı DDKO'da çalışırken bir kısmı da FKF ve DEV-GENÇ içinde yer alıyordu. Böylece, sosyalist, komünist düşüncelerin Kürdistan'a girişi iki ayrı koldan oldu: 1) TİP, MDD hareketi, DEV-GENÇ, PDA gibi

Türkiyeli sol örgütler vasıtasıyla; 2) Kürt ulusal hareketinde, özellikle KDP (Türkiye) içinde aktif iken sollaşan ve daha çok DDKO ile Doğu bölgesi TİP teşkilatında kendini gösteren eğilim vasıtasıyla... Birinci grupta bulunanlar sosyal-şovenizmin de etkisiyle sömürgeciliği gizliyor ve "Diyarbakır'da, Hakkari'de de baş düşman ABD emperyalizmidir" diyordu. Son tahlilde doğru, ama Kürdistan'ın başlıca sorununu, ulusal baskı ve asimilasyon politikasına karşı demokrasi mücadelesini hiçe sayan bir yaklaşımdı bu. İkinci gruptakiler ise Kürt ulusal sorununu haklı olarak ön plana çıkarıyor, fakat Kürdistan proletaryasının ve yoksul köylülerinin sınıfsal taleplerini göz ardı ediyordu.

1970'li yıllarda bu süreç daha da karmaşık hale geldi. Bu eğilimlerden kaynaklanan birçok sol örgüt ortaya çıktı. Kürdistanlı komünistlerin, devrimcilerin bir kısmı çeşitli parti ve örgütler içinde yine Türkiyeli komünist ve devrimci güçlerle birlikte yer aldı. Ama büyük bir kısmı da ayrı örgütlenmeye yöneldi ve hem marksizm-leninizmden hem de Kürt milliyetçiliğinden derece derece etkilenmiş olan yeni, devrimci Kürt örgütleri oluştu. Türkiyeli örgütlerden bazıları Kürt ulusal sorununa olumlu bir yaklaşım geliştirirken, TİP, TKP, DEV-YOL v.b.leri geçmişten miras sosyal-şovenist tutumu sürdürdüler. Özellikle alevi Kürtler arasında bir hayli taraftar bulmuş olan H.K, TKP(ML) ve türevleri ise bir yandan Kürt ulusal sorununu önemsemeyen ulusal inkarcı bir tutum ortaya koyuyor, bir yandan da Kürdistan'da baş düşman olarak SSCB'yi gösteriyorlardı. Aynı şekilde, kimi Kürdistanlı örgütlerdeki burjuva milliyetçi eğilimler gitgide derinleşirken, kimilerinin de başlangıçtaki milliyetçi şartlanmaları tedricen, şu veya bu ölçüde zayıfladı.

Partimiz TKP(B) ve parti öncesi siyasi hareketimiz Kürt ulusunun ezilen bir ulus olduğu gerçeğini daha ilk günlerinden beri görmüş ve kendi kaderini tayin hakkını leninist bir ilke olarak savunagelmıştır. Bu, 1975 1 Mayısında -partimizin ilk adıyla- dağıtılan TKP(R) kuruluş bildirisinde belirtildiği gibi, o zamanki legal siyasi örgütümüz TSİP'in kongrede kabul edilen ikinci programında da ifade edilmişti. Yine, 1974 sonlarında 18 Kürt emekçisinin sömürgeci bir baskınla sorgusuz yargısız katledilmesi, siyasi hareketimiz tarafından, 12 Mart sonrasının ilk büyük kitle gösterilerinden olan "Viranşehir Mitingi" ile protesto edilmişti. Partimiz ve gençlik örgütümüz SGB, sonraki yıllarda da ırkçılığı ve sömürgeciliği protesto etmek, Kürt ulusunun demokratik haklarını savunmak için, gerek bazı Kürdistanlı sol güçlerle ortaklaşa, gerekse bağımsız olarak çeşitli eylemler yaptı. Ayrıca, partimizin taraftarları TÖB-DER v.b. demokratik kitle örgütlerinde bazı Kürdistanlı örgütlerin taraftarlarıyla ittifak yaparak başarılı bir çalışma yürüttüler, "Demokratik Eğitim Kurultayı"nda da Kürt hal-

kının kendi dilinde okuma yazma ve öğrenim görme hakkını açıkça savundular.

Bununla birlikte, Partimizin Kürdistan sorununu ele almada ve üzerine düşen görevleri yerine getirmede uzun süre ihmalkar davrandığı da açıktır. 1. Parti Konferansımızın "Kürt Ulusal Sorunu" ile ilgili kararında da belirtildiği gibi, ezen ulus milliyetçiliğinin ve legalizmin (meşruiyetçiliğin) üzerimizdeki etkileri bunda belirleyici rol oynamıştır. Ancak komünist hareketin birliği konusundaki hatalı taktiğimizin payı da az değildir. Biz, Kürdistan'da kendi örgütümüzü oluşturmaktan çok, ayrı bir örgütle de olsa aynı (veya benzer) ideolojik eğilimlerin güçlenmesine önem vermiş, yakın görüşleri savunduğumuz ve birleşme hedefini gözettiğimiz "Özgürlük Yolu" (TKSP) hareketini desteklemiştik. Bu tutum, özünde, bizim Kürdistan sorununa ve Kürdistan'da örgütlenme sorununa enternasyonalist yaklaşımımızdan kaynaklanıyordu. Ne var ki, Özgürlük Yolu da içinde olmak üzere Kürdistan solu'nun ideolojik evrim sürecini yeterince dikkate almadığı için, politik bakımdan dar ve kısıtlayıcı olmuş, üstelik partimizin enternasyonalist yaklaşımının Kürdistanlı komünistler ve devrimciler tarafından kavranmasına bile hizmet etmemiştir.

Partimizin 1980 yazında toplanan 1. Konferansı işte bu olumsuzluğun aşılmasında da bir dönemeç noktası olmuştur. Parti içinde uzun tartışmalardan sonra benimsenen Kürdistan'ın sömürge olduğu tezi Konferansta programımıza eklenmiş ve bu tahlilden hareketle TKP(B) Kürdistan Seksiyonu'nun kurulması kararlaştırılmıştır.

Partimiz Kürdistan işçi sınıfı ve emekçileri arasında siyasi çalışmalarını yine enternasyonalist bir tutumla sürdürmektedir. TKP(B) Kürdistan Seksiyonu Türkiye Kürdistanı'nda işçi sınıfı hareketinin devrimci bir müfrezesi olduğu gibi, aynı zamanda ulusal demokratik güçlerin de ayrılmaz bir parçasıdır. Biz sömürgeci Türk burjuvazisini Türkiye ve Kürdistan halklarının baş düşmanı olarak görüyoruz; gerek ekonomik ve siyasi alanlardaki tahakkümüne, gerekse Kemalizm, Turancılık v.s. gerici-faşist ideolojilerine karşı aralıksız mücadele ediyoruz. Ancak Kürdistanlı komünistler arasında da Türk işçilerine karşı en ufak bir güvensizliği, en ufak bir hasmane tutumu kabul edemeyiz. Tabii ki "TKP(B) komünisttir, diğer örgütler külliye kafirdir" şeklinde sık bir kendini beğenmişlik hiçbir zaman bizim görüşümüz olmamıştır ve olamaz. Ancak şurası da bir gerçektir ki, hem kendilerine marksist-leninist deyip hem de ayrı örgütlenmeyi mutlaklaştırınların hepsi, derece derece, Kürt burjuva ve küçük burjuva milliyetçiliğinin etkisi altındadırlar.

KOMÜNİSTLERİN BİRLİĞİ VE BİRLİKTE ÖRGÜTLENME SORUNU

Komünist hareket Türkiye'de olduğu gibi Türkiye Kürdistanı'nda da bölünmüş ve dağınık bir durumdadır. Bir yandan Kürdistanlı komünist ve komünizan güçlerin çoğunluğu Türkiye komünist hareketinden ayrı örgütlenmiş, diğer yandan bu ayrı örgütlenenler de kendi aralarında birlik olamamıştır. Bu somut durumdan ötürü, kendilerini sosyalist, komünist, marksist-leninist v.s. sayan Kürdistanlı devrimci güçler, "birlik" sorununu iki boyutta tartışıyor ve tartıştırıyorlar: 1) Kürdistanlı komünistlerin kendi aralarında ve tabii ayrı örgütlenme içinde birleşme sorunu; 2) Türkiye komünist hareketiyle birlik sorunu. Ancak ayrı örgütlenmiş olanların hemen hepsi mevcut durumu benimsemiş görünüyor ve, aralarında Türkiye komünist hareketiyle birlikte örgütlenmeyi ilke olarak reddetmeyenler olsa da, bu yönde eğilim ve çaba gösteren yok gibidir.

İşçi sınıfı ve onun bilinçli devrimci öncü kesimini oluşturan komünistler, esas olarak, sınıfsız, sömürsüz, baskısız, barışçıl ve demokratik bir toplum düzeni, kısacası sosyalist bir toplum düzeni kurmak için savaşırlar. Sömürgeler ve sömürgeci ülkeler de dahil, dünyanın neresinde ve hangi aşamada olursa olsun, devrimci siyasi mücadeleyi bu hedefe bağlı olarak, kitleleri bu hedefe daha fazla yaklaştıracak strateji ve taktiklerle yürütmeye çalışırlar; kendi ülkelerinde yürüttükleri mücadeleyi bütün dünyada proletaryanın uluslararası sermayeye karşı yürüttüğü mücadelenin ayrılmaz bir parçası olarak görürler; ulusal bencillik ve dargörürlük ile değil enternasyonalizm bilinci ile hareket ederler. Çünkü işçi sınıfı, kendi ülkesindeki mülk sahibi sömürücü sınıflarla, onların diğer ülkelerdeki ortak ve benzerleriyle uzlaşmaz çelişkiler içindedir; buna karşılık diğer ülkelerdeki sınıf kardeşleriyle çok daha fazla ortak özelliklere ve çıkar birliğine sahiptir. Bu yüzden, kendi ulusunun burjuvazi ve mülk sahibi sınıflarıyla birlikte değil, tam tersine, onlardan bağımsız olarak ve onlara karşı, uygun koşullar varsa diğer ulusların işçileri ile de birlikte örgütlenir. İşçilerin milliyet, din, mezhep, ırk ve renk farklarına göre bölünmeden mümkün olan en geniş coğrafya parçası üzerinde ve bütün sınıf örgütlerinde birlik olması, onların sınıf bilincini ve mücadelesini en hızlı geliştirecek, sömürücü sınıfların ulusal ve uluslararası ölçekteki saldırılarına karşı en iyi direnme imkanı verecek, sosyalist devrim yolunda ilerlemeye en fazla katkıda bulunacak örgütlenme biçimidir; marksizm-leninizmin de temel bir ilkesidir.

Bu ilke, elbette, Türkiye ve Kürdistan proletaryasının birliği, ortak mücadelesi için de geçerlidir. Türkiye Kürdistanı sömürge olmakla birlikte, iki ülke arasında ne siyasi, ne de tabii olarak aşılması güç engeller, sınırlar yoktur. Aynı şekilde, Kürt

ve Türk halkları arasında da, örneğin Afrika veya Asya halkları ile Avrupalı sömürgeciler arasında olduğu gibi, birbirlerini kesinlikle yadırgatacak renk, din v.s. farkları yoktur. Tam tersine, tarihi, kültürel, ideolojik (dini) v.s. birçok ortak veya benzer yanlar vardır, toplumsal ilişkiler ve karşılıklı etkileşim kapitalizmin gelişimine bağlı olarak daha da yoğunlaşmaktadır. Bütün bunların Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistlere, sınıf bilinçli işçilere birlikte örgütlenmek için alabildiğine elverişli koşullar, kolaylıklar sağladığı açıktır. Yine açıktır ki, bu birliğin gerçekleşmesi, hem Türkiye'de hem de Kürdistan'da sınıf mücadelesinin, demokrasi, özgürlük, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesinin yükselişine büyük bir hız ve güç katacaktır.

Partimiz, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını başından beri kararlı ve tutarlı bir şekilde savunurken, aynı zamanda, somut durumu ve örgütlenme konusundaki temel marksist-leninist ilkeyi göz önünde tutarak, Türkiye ve Kürdistan proletaryasının birliği için de çaba harcamaktadır. Bu değerlendirme ve yaklaşım, I.Konferansımızın "Kürt Ulusal Sorunu" üzerine kararında şöyle özetlenmiştir:

"Ortak tarihsel, ekonomik, siyasi ve sosyal faktörler, Türkiye işçi sınıfı ile Kürdistan işçi sınıfının ortak mücadele vermelerinin şartlarını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, partimiz, ortak mücadelenin Türk ve Kürt halklarının çıkarlarına uygun olduğuna inanır. Bu gerçekten hareket eden TKP(B), her iki ulustan komünistlerin tek bir komünist partisi içinde örgütlenmesinin doğru olduğuna inanır. Türk ve Kürt komünistlerini bağrında toplayan TKP(B), her iki ulusa mensup proleterlerin öncü komünist partisi-dir."

Ne var ki Kürdistanlı komünist ve komünizan güçlerin çoğunluğu ayrı örgütlenmiş durumda. Sebep olarak da, genellikle, Türkiyeli komünist ve devrimcilerin Kürdistan sorununa şovenistçe yaklaştığı ileri sürülüyor. Ancak bu, psikolojik bakımdan anlaşılır gerekçe olmakla birlikte, ayrı örgütlenmeyi doğru ve haklı kılacak neden değildir.

Bir kere, soruna şovenistçe yaklaşanlar Türkiye komünist hareketinin bir kesimidir, Leninistçe veya gerçekten demokratça yaklaşan güçler de vardır ve sosyal şovenist eğilimler gitgide zayıflamaktadır. Ayrıca, ulusal soruna bakışta şovenist olanların diğer konularda da oportünistçe görüşleri vardır, başka türlü olamaz. Bu bakımdan çözüm ayrı örgütlenmeden değil, komünist hareket içindeki oportünizme ve onun bir parçası olan sosyal şovenizme karşı Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistlerin birleşik mücadelesinden geçmektedir. Kürdistanlı komünistler "Bizi yalnızca ulusal sorun-daki oportünizm ilgilendirir, gerisi Türkiyeli komünistlerin bile-

ceği iş" diyerek işin içinden sıyrılamazlar. Türkiye komünist ve devrimci hareketi, nesnel koşullardan ötürü, Kürdistan proletaryasını, komünist ve devrimci güçlerini bütün olumlu ve olumsuz yanlarıyla, yakından ve kuvvetle etkilemektedir; etkilemeye de devam edecektir. Demek ki oportünizme karşı ve birlikte mücadele, yalnızca ulusal soruna ilişkin yanıyla değil bütün yanlarıyla ve ister istemez, Kürdistanlı komünistleri de ilgilendirmek durumundadır.

İkincisi, Türkiye komünist hareketini şovenist olmakla suçlayanların kendileri de, şu veya bu ölçüde, ezilen ulus milliyetçiliğinin etkisi altındadırlar. Evet, ezen ulus milliyetçiliği sömürgeciliğin ve gericiliğin lanetli bir aracıdır; ama ezilen ulus milliyetçiliği de komünist ve işçi sınıfı hareketinin saflarında makbul sayılabilecek bir şey değildir; Kürt ulusunun bazı haklı taleplerini içeriyor ve bir dereceye kadar ilerici rol oynuyorsa da, milliyetçiliğin bütün çeşitleri gibi, son tahlilde burjuvazinin cephaneliğine aittir; işçi sınıfına diğer milliyetlerden sınıf kardeşleriyle düşmanlaştırıcı etki yapar. Nitekim, Kürdistan'da ayrı örgütlenen komünist, komünizan yoldaşlarımız da, kolay taraftar kazanmanın bir yolu olarak hemen Kürt işçi ve emekçi kitlelerinin milliyetçi duygularına hitabetmeye yöneliyor ve, örneğin, Türkiyeli komünist, devrimci güçleri haksız bir biçimde "Türk örgütü" olarak damgalıyorlar. Oysa Türkiye solunda, ezen ulus milliyetçiliğinin etkilerine rağmen, "Türk örgütü" olmaya çalışan da yoktur. Tam tersine, bütün sol örgütler içinde, Türklerin yanı sıra, çok sayıda Arap, Çerkez, Gürcü, Ermeni ve özellikle Kürt devrimcisi birlikte yer almakta, omuz omuza mücadele etmektedir. Yine bu ayrı örgütlenmiş Kürdistanlı yoldaşlarımızdan bazıları, aslında, komünist ve işçi sınıfı hareketinin böyle ulusal temelde bölünmesini ilerde ortadan kalkabilecek geçici bir durum gibi değil, doğal ve zaten olması gereken bir şey gibi görüyorlar; kendilerini Kürdistan'ın, TKP'yi de Türkiye'nin komünist partisi olarak kabul ediyor ve Türkiye solu ile ilişkilerini bu eksen etrafında düzenlemeye çalışıyorlar. "Birlik" sorununa ilişkin kendilerine yöneltilen öneri ve eleştirilere de, "Hele siz (yani, Türkiyeli komünistler) önce kendi aranızda birliği sağlayın ki, Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistlerin birleşmesine sıra gelsin" şeklinde cevap veriyorlar. Tabii bu örgütlerin kendi durumlarını da, komünist ve işçi sınıfı hareketinin genel durumunu da gerçekçi bir şekilde değerlendirebilmekten uzak oldukları ortada. Ama asıl önemlisi, kolaylıkla görülebileceği gibi, proletaryanın sınıf çıkarları ve görevleri değil, millet öne çıkarılıyor, sorunu "işçilerin birliği", "işçi sınıfı hareketinin birliği" ve bundan sağlayacağı kazanımlar olarak ele almak yerine, daha çok "Kürt"lerle "Türk"lerin birliği veya ayrılığı olarak görme eğilimi ağır basıyor.

Gelgelelim, Türkiyeli ve Kürdistanlı işçilerin, emekçilerin, komünistlerin arasına ayrı örgüt duvarları çekilmekle ne sosyal-sovenist eğilimlerin hakkından gelinebilmiştir, ne de ezilen ulus milliyetçisi şartlanmaların. Bunun yolu, tam tersine, onların bütün sınıf örgütlerinde birlikte yer alarak, birbirleriyle daha fazla toplumsal, politik, kültürel v.s. ilişkiler içinde bulunmalarını, birbirleriyle daha yakından tanışıp anlaşmalarını sağlamaktan geçiyor. Gerek Türkiye gerekse Kürdistan proletaryasının ve komünist hareketinin saflarında demokratizmin, sınıf dayanışmasının, enternasyonalizm bilincinin gelişip güçlenmesi, yalnızca siyasi eğitim çabalarıyla değil, aynı zamanda ve daha da fazla, karşılıklı ilişki ve etkileşimin artmasıyla mümkün olabilir.

Ulusal temelde bölünme, Kürdistan proletaryasına da faydadan çok zarar vermekte, onu Kürt burjuva, ağa, şeyh v.s. takımının ideolojik-politik etkilerine daha açık hale getirmekte, "kendisi için sınıf" olma sürecini yavaşlatmaktadır. Oysa birleşik örgütlenme ve ortak mücadele içinde, Türkiyeli sınıf kardeşlerinin deney birikiminden ve dayanışmasından da dolaysız bir şekilde yararlanarak, hem ekonomik hem de siyasi mücadele alanında çok daha hızlı bir gelişme gösterebileceği açıktır.

Birlikte örgütlenme, Kürtçe ajitasyon-propaganda yapılmasına, siyasi çalışmalarda Kürt tarihinin, kültürünün, folklorunun motiflerinden yararlanılmasına engel olmadığı gibi, tersine, bunların layıkıyla yapılmasını gerektirir. Birlikte örgütlenme, Kürdistan proletaryasını haklı ulusal taleplerini savunmaktan, bu uğurda mücadeleyi yükseltmekten alakoymadığı gibi, tersine, bu görevini başarıyla yerine getirmesine yardımcı olacaktır. Birleşik örgütlenme, Türkiye Kürdistanı'ndaki komünist hareketin diğer Kürdistan parçalarındaki ulusal demokratik güçlerle dayanışmasına da engel olmaz, tersine, bunu Türkiye proletaryası ile birlikte ve daha güçlü bir şekilde sürdürme imkanı sağlayabilir.

İşte bütün bu sebeplerden ötürüdür ki biz, TKP(B) Kürdistan Seksiyonu olarak, Kürdistanlı komünistlerin ve işçilerin Türkiye işçi sınıfı ve komünist hareketi ile birlikte örgütlenmesi gerektiğini savunuyoruz. Kürdistanlı komünistler ve proletarya enternasyonalistleri olarak, ülkemizde sömürcülüğe ve yerli gericiliğe karşı savaşırken, Türkiye'deki emperyalizme bağımlı tekelci burjuvazinin tahakkümüne, onun şovenist ideolojisine karşı sürdürülen mücadeleye de doğrudan ve aktif bir şekilde katılmayı görev biliyoruz. Bu görevlerimizi Türkiyeli yoldaşlarımızla birlikte en iyi biçimde yerine getirmeye kararlıyız.

Kürdistan'daki komünist ve devrimci güçlerin çoğu Kürt ulusal hareketi içindeki sola yönelen eğilimden ve KDP, DDKO gibi çeşitli oranlarda milliyetçi yapılardan kaynaklanmıştır. Ayrı örgütlenmeye

gitmelerinde bu özelliklerinin ve Türkiye'den ayrı, diğer Kürdistan parçalarıyla birleşik bir Kürt devleti kurma arzu ve yönelimlerinin büyük payı vardır. Kendi ulusal devletine sahip olmak ve kendi kendini yönetmek elbette halkımızın başlıca taleplerinden biridir. Ancak esas olan sömürge boyunduruğundan kurtulmak ve özgürlüğe kavuşmaktır ki, bunun gerçekleşebileceği siyasi biçimler arasında, Türkiye Kürdistanı'nın ayrılıp bağımsız devlet olması veya Kürdistan'ın diğer parçalarıyla birleşik bir devlet oluşturması kadar, Türkiye Kürdistanı'nda kurulacak ulusal devletin Türkiye halkının devletiyle demokratik bir federasyon içinde eşit haklara sahip olarak birlikte kalması da vardır. Kürdistan'daki devrim sürecinin bu ihtimallerden hangisiyle sonuçlanacağını bugünden ve kesin olarak bilmek mümkün değildir. Ayrıca, özellikle kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşması ile birlikte ortaya çıkan nesnel koşullar, Kürdistan devriminin -karakterindeki ve sınıfsal kompozisyonundaki farklılığa rağmen- Türkiye'deki demokratik halk devrimiyle birleşik bir süreç halinde gelişme eğilimini arttırmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de ve Kürdistan'da devrimci mücadelenin iniş-çıkışlarının eş zamanlı hale gelmesi de bunun belirtisidir. Hal böyle iken, ileride kurulacak ulusal devletin Türkiye'den ayrılacağına şimdiden mutlak gözüyle bakmak ve Kürdistan proletaryasının siyasi örgütlenmesini buna göre ayarlamak, komünistler açısından, doğru bir tutum olmaz.

Kaldı ki, birlikte örgütlenme, Türkiye Kürdistanı'nda ayrı devrim sürecinin ve ayrı devlet ihtimalinin güçlenmesi halinde de, Kürdistan proletaryasının eli kolu bağlı olarak bu sürecin dışında veya gerisinde kalacağı anlamına hiçbir şekilde gelmez. Birleşik komünist partisinin çatısı altında, Kürdistan işçi sınıfının hem Türkiye işçi sınıfı ile beraber mücadele etmesine, hem de Kürdistan'da ulusal demokratik harekete ve devrim sürecine önderlik etmesine elverecek esneklikte örgütsel biçimler elbirliği ile geliştirebilir. Dünya komünist hareketi içinde bu ortak örgütlenme tarzının birçok başarılı örneği bulunduğu gibi, partimiz TKP(B) de Kürdistan'da örgütlenmenin özerk bir yapıya sahip olması gerektiğini inancındadır. Böyle bir örgütsel yapı, Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistlerin birliğinin sağlanması yanında, Kürdistanlı komünistlerin kendi aralarında birliğin sağlanması açısından da elverişli olacaktır. Partimizin Kürdistan'daki siyasi çalışmalarını bir sekسیون biçiminde düzenlemesine de temel olan bu yaklaşım, 1979 yılında "Emeğin Birliği" ile birleşme çabalarımızın ürünü olan "Birlik Belgesi"nde şöyle ifade edilmiştir:

"Kürt ve Türk proletaryası tek bir komünist partisinde birleşeceklerdir. Bu parti Türkiye çapında devrim sürecine öncülük yaparken, Kürt ulusu üzerindeki ulusal baskıya karşı mücadelesiyle, Kürt ulusal güçlerinin de öncülüğünü kazanmayı önüne hedef olarak koyar.

Şimdiden Türk ve Kürt komünistlerini bünyesinde birleştiren parti, kendi dışındaki Kürt komünistlerine yönelik olarak da birlik politikası takip eder. Bu birliğin farklı süreçlerden geçerek ve ancak karşılıklı güvene bağlı olarak gelişebileceğini göz önünde bulundurur.

Partinin örgütsel bütünlüğü içerisinde Kürdistan'da özerk bir örgütlenme gerçekleştirilecektir. Bu özerk örgütlenmenin nasıl bir şekil alacağı somut bir sürecin izlenmesi sonucu kararlaştırılacaktır."

İşçi sınıfı açısından muhtemel çözümlerden sadece birisi olan "bağımsız birleşik Kürdistan"ı mutlaklaştıranlar ise, Türkiye Kürdistanı'ndaki işçi sınıfının Türkiye işçi sınıfı ile birlikte değil, Kürdistan'ın diğer parçalarındaki işçi sınıfı ile birlikte örgütlenmesini savunuyorlar; Türkiye Kürdistanı'ndaki sınıf mücadelesinin Kürdistan'ın tümündeki işçi sınıfı hareketinin çıkarlarına tabi kılınması gerektiğini ileri sürüyorlar ve Kürdistan'ın dört parçasındaki komünistlerin tek bir Kürdistan komünist partisi oluşturmasını istiyorlar. Kolaylıkla anlaşılacağı gibi bu görüşlerin temelinde yatan, marksizm-leninizm değil, duygusal ve koyu bir Kürt milliyetçiliğidir.

Bir kere, parça ile bütün arasındaki ilişki ve çelişki açısından, söz konusu olan Türkiye Kürdistanı'ndaki işçi sınıfı hareketinin Türkiye'deki sınıf mücadelesine, yoksa Kürdistan'ın tümündeki mücadeleye mi tabi kılınacağı değildir. Söz konusu olan, Türkiye'deki, Kürdistan'daki veya başka herhangi bir ülkedeki komünist ve işçi sınıfı hareketinin özgül çıkarlarının dünya devrim sürecinin genel çıkarlarına tabi kılınmasıdır. İkincisi, Kürdistan'ın tümünde birleşik bir işçi sınıfı ve ortak sınıf hareketi bulunmadığı gerçeği göz ardı ediliyor. Oysa Kürdistan'ın her bir parçasının tarihi gelişimi de, bugün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve siyasi yapı da diğerlerinden çok farklıdır. İşçi sınıfının toplumsal varlığı, siyasi bilinç ve örgütlenme durumu her parçada değişik seviye ve biçimlerdedir. En önemlisi, çeşitli parçalarda yaşayan Kürt işçi kitleleri arasında hemen hiçbir fiili ve sürekli toplumsal bağlantı, hiçbir doğrudan sınıfsal ilişki ve etkileşim olmadığı gibi, yakın vadeli sınıf ve kitle çıkarları açısından ortaklık da yoktur. Yani, Kürdistan'ın tümünde birleşik ve merkezileşmiş sınıf örgütleri oluşturulmasına elverecek nesnel koşulların hiçbirisi yoktur ve, bölgenin siyasi haritasında büyük değişiklikler ortaya çıkmadığı sürece, oluşacak gibi de değildir. Ayrıca Kürdistan'ın dört parçasından hiçbirinde halk kitleleri örgütsüz beklemiyor. Sınıf bilinçli Kürt işçilerinin çoğu komünist partisinin içinde, diğer milliyetlerden sınıf kardeşleriyle birlikte örgütlenmiştir; ulusal hareketi temsil eden ve halk arasında kök salmış bulunan yurtsever Kürt örgütleri de vardır.

Kısacası bu "dört parçacı" görüşler, neresinden bakılırsa bakılsın, gerçekçilikten tümüyle uzaktır. Nitekim 1980'li yıllarda böyle bir Kürdistan "Komünist" Partisi kurma yönünde yapılan girişimler Kürdistan'ın hiçbir parçasında yankı uyandırmadı ve başarısızlığa uğradı. Söz konusu görüşleri savunanlar ise, bir yandan hayali bir hedef etrafında toplanmaya çalışırken, bir yandan da kitlelerin güvenini kırıyorlar. Bu ve benzeri "dört parçacı" yaklaşımlar, Kürdistan'ın diğer parçalarındaki ulusal hareketlerin bölünme ve çatışmalarında taraf olunmasını, onların şu veya bu ölçüde Türkiye Kürdistanı'na yansıtılmasını da ister istemez beraberinde getiriyor; böylece "birlik" sorununun çözümünü zora koşan yeni engeller çıkarıyor.

Kürdistanımızda komünist hareketin birliğinin önündeki bir başka engel de, sosyo-ekonomik yapının geriliğinden ve diğer bazı etkenlerden ötürü birbirine benzer çok sayıda örgütün ortaya çıkmış olmasıdır. Türkiye'dekilere benzer bir şekilde Kürdistan so-lundaki örgütler de yeni ve gençtir. Büyük çoğunluğu 1970'li yıllarda kurulmuştur. Hızlı bir evrim geçirmelerine rağmen ideolojik kristalizasyon süreci henüz tamamlanmış değildir. Bir yandan ayrışma ve bölünmeler sürerken, diğer yandan çeşitli örgüt ve gruplar arasında birleşme eğilimleri de boy vermektedir. İşçi sınıfı hareketinin nispeten zayıf ve aydınların kitle halinde ulusal hareketi destekliyor olması, diğer etkenlerle birlikte, bu çalkantıyı körükleyici bir rol oynamıştır. Ancak, farklı tarihi olan bu örgüt ve gruplar süreç içinde ve ideolojik yakınlıkları ölçüsünde birbirleriyle kaynaşacaktır. Bu süreç onların bir kısmını komünizme daha da yaklaştırırken, bazıları da milliyetçi-yurtsever bir hareket oluşturacaktır. Tabii ki, komünistler açısından, bunun kendiliğinden olup bitmesini beklemek söz konusu değildir. Komünist hareketin, özellikle de Türkiyeli komünistlerin Kürt ulusal sorununa yaklaşımı ve komünist birlik doğrultusundaki çabaları, nesnel koşulların yanı sıra, bu sürece yön verecek başlıca etkenlerden biridir.

Türkiyeli komünist ve devrimci güçler, öteden beri, T.C. sınırları içindeki bütün işçi ve emekçilerin birlikte örgütlenmesi gerektiğini savunuyorlar. Ancak bu güçlerin bir çoğu Kürdistan sorununa ezen ulus milliyetçiliğinin ve Kemalist ideolojinin etkisi altında yaklaşmıştır ve, bu cümleden olarak, Kürt işçilerinin, yoksul köylülerinin ve emekçilerinin de ezilen bir ulusa mensup olduğunu, farklı bir tarihi, kültürel ve toplumsal yapıdan geldiğini, konuşup anlayabilecekleri dilin farklı ve üstelik yasaklanmış olduğunu, yani onların da bir "ulusal sorun"u bulunduğunu göz ardı etmiş veya önemsememiştir. Bu tutum, sonuçta, işçisi, köylüsü, emekçisi ve aydını da içinde olmak üzere Kürt ulusuna Türkleşmekten başka hiç bir hak tanımayan sömürgeci ideoloji ve politikanın desteklendiği anlamına gelir. Türkiye komünist ve devrimci

hareketi, bu lanetli şovenizm kamburunu sırtından atamadığı sürece, emperyalizme ve kapitalist sömürü düzenine karşı kararlı bir mücadele yürütemeyeceği gibi, Kürt işçi ve köylülerinin sempatisini, saygı ve güvenini de kazanamayacak, Kürdistan'da gitgide tecrit olmaktan kurtulamayacaktır.

Öte yandan, Kürdistanlı komünist ve devrimci güçler de, ezilen ulus milliyetçiliğinin etkisi altında, ulusal talepleri her şeyin önüne koyuyor ve komünizmin yalnızca bir ideoloji değil aynı zamanda bir sınıf hareketi, işçi sınıfının devrimci siyasi hareketi olduğunu, proletaryanın sınıf çıkarlarıyla doğrudan bağlantılı olduğunu genellikle göz ardı ediyorlar; Kürdistan proletaryasının Türkiye proletaryası ile siyasi bağlarını keserek onun bağımsız bir devrimci güç halinde gelişimini yavaşlatıyorlar; Kürt halkını da en yakın müttefikinden uzaklaştırıyorlar.

Tabii ki bu durumun kabul edilebilecek veya olağan karşılanacak bir yanı yoktur. Ulusal temelde bölünme, açıktır ki, hem Türkiye'de hem de Türkiye Kürdistanı'nda komünist ve işçi sınıfı hareketini zayıf düşürüyor, her iki ülkenin işçi ve emekçileri arasında düşmanca eğilimlerin körüklenmesi için elverişli bir ortam yaratıyor ve hakim sınıfların ekmeğine yağ sürüyor. Buna yol açan sosyal-şovenist ve ezilen ulus milliyetçisi şartlanmalara karşı komünist hareketin saflarında çok yönlü, yoğun ve amansız bir ideolojik mücadele yürütmek, bugün için ayrı ayrı örgütlerde bulunsalar da, Türkiyeli ve Kürdistanlı bütün komünistlerin, sınıf bilinçli işçilerin boynunun borcudur.

Aynı şekilde, Türkiye ve Kürdistan proletaryasının demokratik yapı ve işleyişe sahip tek bir komünist partisinde birleşerek omuz omuza mücadele etmesinin hem mümkün hem de gerekli olduğunu savunmak, birleşik komünist partisinin gerçekleşmesi doğrultusunda sürekli çaba harcamak da, Türkiyeli ve Kürdistanlı bütün komünistlerin, sınıf bilinçli işçilerin vazgeçilmez görevidir. Bu görevi geleceğe, komünist ve devrimci saflardan sosyal-şovenist ya da ezilen ulus milliyetçisi şartlanmaların temizleneceği zamana, ertelemek, "birlik" sorununun çözümünü çıkmaz ayın son çarşambasına ertelemek demektir. Çünkü bu şartlanmaların oldukça köklü tarihi, toplumsal, kültürel v.s. sebepleri vardır ve yakın zamanda tümüyle ortadan kalkacağı beklenemez. Ayrıca, miliyetçi motiflerin komünist ve devrimci hareketi böylesine kuvvetle etkilemesinde, harekete damgasını vuran küçük burjuva sınıf temelinin önemli payı olmuştur. Küçük burjuvazinin her iki ülkedeki genişliği ve çeşitliliği, bağımlı-sömürgeci kapitalist ekonominin çıkmazı v.s. göz önüne alındığında, bu kesimlerden gelme unsurların önümüzdeki dönemde de komünist ve devrimci saflarda önemli bir ağırlığa sahip olabileceği kendiliğinden anlaşılır. Bu yüzden, yalnızca ayrı ayrı örgütlerde yürütülen ideolojik mücadele ile, hele hele ideolojik mü-

cadele adına basit suçlama ve küfürlerle, söz konusu sosyal-şovenist ve ezilen ulus milliyetçisi etkilerin hakkından gelinebileceğini ve böylece birliğe varılabileceğini sanmak, en iyi durumda, kof bir iyimserlikten öteye geçmez. Ulusal temelde bu çift taraflı milliyetçiliğin komünist ve devrimci saflardan tasfiyesi, asıl birleşik örgütlenme ve ortak mücadele gerçekleştirildiği ölçüde, çok daha kolay ve çabuk olacaktır.

Bu sürece hız kazandıracak bir başka etken de, gerek Türkiye'de gerekse Kürdistan'da, komünist hareketin proleter sınıf temelini güçlendirilmesidir. İşçi sınıfı, yapısı ve konumu gereği, en devrimci ve en enternasyonalist güç olduğu gibi, birlik ve dirliğe en yatkın olan, en fazla ihtiyaç duyan ve bunda en fazla çıkarı olanda odur. Proletaryanın ileri unsurları komünist hareketin saflarında daha fazla örgütlendiği ve sınıf bilinci geliştiği ölçüde, burjuva ve küçük burjuva ideolojisinin, bunların ayrılmaz bir parçası olan milliyetçiliğin etkileri de zayıflayacak, oportünist ve revizyonist akımların yenilgisi kolaylaşacak, birlikte örgütlenme ve ortak mücadele eğilimi güçlenecektir. Elbette bunun Türk ve Kürt işçileri arasında siyasi, sendikal, kültürel v.s. etkileşimi arttırmaya, sınıf dayanışmasını güçlendirmeye yönelik girişimlerle ve işçi sınıfı içinde her türlü ayrımcılığa karşı mücadele ile de desteklenip bütünleştirilmesi gerekir.

Türkiye ve Kürdistan proletaryasının birleşik komünist partisi, Kürdistanlı komünistlerin, sınıf bilinçli işçilerin kendi aralarındaki birliğini de temsil ve ifade edecektir. "Önce Türkiyeli komünistler kendi aralarında, Kürdistanlı komünistler de kendi aralarında birliği sağlamasınlar, birleşik örgütlenme sorunu daha sonra ele alınır" şeklindeki görüşler yanlış, milliyetçi ve birliği savaştırmaya niteliktedir. Öncelik milliyete değil proletaryanın sınıf çıkarlarına ve ideolojik birlik ya da yakınlık derecesine bağlı olmalıdır. Bununla beraber, şu veya bu Türkiyeli komünist, komünizan örgütün şu veya bu Kürdistanlı benzeriyle birleşmesi halinde de, sorunun tümüyle çözüme kavuşmuş ve kapanmış olmayacağı açıktır. Kürdistanlı komünist, komünizan parti ve gruplardan bazılarının kendi aralarında birleşme girişimleri bu birliğin ideolojik çerçevesine bağlı olarak ve Türkiye komünist hareketiyle birlik perspektifini açık tuttuğu sürece, birleşik komünist partisinin yaratılmasına pekala olumlu katkıda bulunabilir.

Her hal ve karda, "birlik" sorununun ciddiyetini iyice kavramak, mevcut durumu benimsenememek, bölünmeye alışmamak, zorluklardan yılarak birlik uğruna çaba harcamaktan vazgeçmemek gerekiyor. Ama aynı zamanda gerçekçi olmak, objektif ve subjektif etkenlerin işleyişini gerçekçi bir gözle değerlendirebilmek gerekiyor. Sorunun çözümü kara kaplı kitapta ne yazdığı değildir. Kanun kuvvetinde kararname ile olacak bir şey de değildir. Türkiye ve Kürdistan

proletaryasının ortak siyasi örgütlenmesine karmaşık bir süreçten geçerek varılacaktır. Çeşitli parti ve örgütler arasında birleşmeler olabileceği gibi, bunların bazılarının dağılması ve taraftarlarının kendilerine yakın buldukları bir partiye katılması da mümkündür. Komünist ve işçi sınıfı hareketinin son 20 yıldaki birikimi, olgunlaşması, sınıf kavgasının ve faşizme karşı mücadelenin nesnel akışı, getirdiği görev ve sorumluluklar v.s., önümüzdeki yıllarda bu süreci hızlandıracak niteliktedir. Tutarlı bir komünist ve enternasyonalist ideolojik temel üzerinde, sekterlikten uzak, sorumlu bir yaklaşımla geliştirilecek birlik politikaları da, bu bakımdan, çok daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Partimiz TKP(B), adındaki (Birlik) kelimesinde ve programında da belirtildiği gibi, komünist hareketin birliğinin sağlanmasını öteden beri başlıca görevlerinden birisi olarak kabul etmiştir. Geçmişte, bir dönem için, sorunun çözümünü TSİP, TİP, TKP ve Özgürlük Yolu (TKSP) hareketinin birleşmesinde görmüştük. Daha partimizin kuruluşundan itibaren Ö.Y. ile de yakın ilişkiler kurulmuş, Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistleri birliğe götürecek adımın Ö.Y. ile birleşmede somutlandığı düşüncesiyle hareket edilmişti. Fakat bu, iyi niyetli olsa da yanlış bir yaklaşımdı. Türkiye'de olduğu gibi Kürdistan'da da devrimci güçlerin geçirdiği ideolojik ve örgütsel evrimi dikkate almıyordu. Kürdistan'da örgütlenmeyi Özgürlük Yolu'na bırakmak birliğe hizmet etmediği gibi, giderek daha da uzaklaşıldı. Partimiz de, TSİP'teki tasfiyeci eğilimle ayrışmadan başlayarak, bu yanlış birlik politikasına terketti. Daha sonra geliştirilen yaklaşım, I.Parti Konferansımızın "Komünist Hareketin Birliği" üzerine kararında şöyle ifade edilmektedir:

"Birlik, her şeyden önce, ideolojik birlik temelinde gerçekleşecektir. Partimiz, komünist birlik sorununa, bilimsel ideolojik zemin üzerinde işçi sınıfının ileri unsurlarının mücadele birliği sorunu olarak bakar. Partimizin işçi sınıfı temelinde yürüteceği çalışma ve komünizmin işçi kitleleri arasında yaygınlaştırılması, birliğin kazanılmasına hizmet edecek başlıca faktördür."

Her türlü oportünizme karşı ideolojik mücadele, birlik için mücadelenin ayrılmaz bir parçasıdır. Partimiz, komünist birliğe sağ ve "sol" oportünizmin ideolojik, politik, örgütsel tasfiyesi için verilecek mücadele ile varılabileceği gerçeklerden hareketle, ilkeli mücadelesini sürdürür. Parti programına yakınlığı ölçüsünde diğer siyasetlerle birlik için çalışır. Ancak, esnek bir şekilde birliğe yaklaşan TKP(B), birlik konusunda çerçeve çizme anlayışına düşmez ve birlik yapılacak grupların listesini çıkartmakla birlik olmayacağını bilir.

Özünde oportünizmin tasfiyesi için mücadele olan birlik politikası, programımıza yakın olan çeşitli siyasi hareketlerle ide-

olojik birlik temelinde birleşmeleri dışlamaz."

Bu yaklaşım elbette Türkiye Kürdistanı'ndaki komünist hareketi de kapsamaktadır. Partimiz, bir yandan Kürdistan'daki siyasi çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da çeşitli Kürdistanlı örgütlerin geçirmekte olduğu ideolojik evrimi, ayrışmaları, komünizme daha da yaklaşanların varlığını göz önünde tutarak, hiçbir örgüt ve gruba karşı peşin yargılara sahip olmaksızın, Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistlerin, sınıf bilinçli işçilerin birliği yolunda çaba harcamaktan geri durmayacaktır. Biz, koltuk paylaşma birliği, rakiplerin ayağını kaydırma birliği istemiyoruz. Biz emperyalizme, kapitalizme, halkımızı inim inim inleten sömürgeci faşist diktatörlüğe karşı savaşmak için birlik istiyoruz. Programımız ortada. Tartışmaya açık ve hazırız. Geçmişte hata yaptığımız doğrudur. Bunu biz kendimiz söylüyor ve eleştiriyoruz. Ancak diğer örgütler de çeşitli hatalar, eksikler, olumsuzluklar içindedir. Hep beraber olursak daha kolay bunların üstesinden gelebileceğimiz kanaatindeyiz. Milliyetçilik partimizden içeri giremez. Kürt milliyetçiliği de... Devrimci-milliyetçi unsurlara ve örgütlere saygımız var. Onlarla ortak bir cephe içinde birlikte savaşabiliriz. Ancak komünist partisinin, devrimci işçi sınıfı partisinin saflarında ezen ulus milliyetçiliği de, ezilen ulus milliyetçiliği de olamaz.

KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN KARAKTERİ VE HEDEFLERİ

Partimiz, TKP(B), 1.Parti Konferansımızın "Kürt Ulusal Sorunu" üzerine kararında da belirtildiği gibi, "ortak tarihsel, ekonomik, siyasi ve sosyal faktörler"i doğurduğu nesnel koşullardan ötürü, Türkiye ile Türkiye Kürdistanı'nda "ortak mücadele ve birleşik bir devrim süreci öngörüyor. Bununla birlikte, Türkiye Kürdistanı'nda devrim sürecinin ayrı ve kendine özgü bir yoldan gelişme ihtimalini de göz ardı etmiyor, "gelişebilecek ayrı bir ulusal kurtuluş savaşını bütün gücüyle destekleyebileceğini" açıkça söylüyor.

Partimiz, Türkiye Kürdistanı'ndaki devrimin, her iki durumda da ulusal demokratik bir karaktere sahip olacağı görüşündedir. Bu görüş, söz konusu konferans kararımızda şöyle dile getirilmiştir:

"Partimiz, sömürge bir ülke olan Türkiye Kürdistanı'nda hem sömürge olgusunun varlığı, hem de sosyo-ekonomik yapının özgüllükleri gereği ulusal demokratik devrim öngörür."

Kürdistan Devriminin Türkiye'deki demokratik halk devrimi ile birleşik bir süreç halinde gerçekleşmesi, veya Türksömürgeciliğine karşı bir bağımsızlık savaşı şeklinde gelişmesi bu hususta bir değişiklik yaratmaz. Çünkü bu, devrimin ilk aşamasına ulusal ve demokratik karakterini veren, devrimcilerin niyet ve arzuları değil Türkiye Kürdistanı'nın içinde bulunduğu somut durumdur; "Sö-

mürge olgusunun varlığı ve sosyo-ekonomik yapının özgüllükleri"dir.

Kürt ulusu Türkiye Kürdistanı'nda en temel haklarından yoksun ve akla gelebilecek her türlü haksızlıkla karşı karşıya bulunuyor. Sömürge boyunduruğu onun ekonomik, toplumsal, kültürel gelişimini engellemekle, onu yoksulluğa ve karanlığa mahkum etmekle kalmıyor; bütünüyle yok etmeyi, tarih ve coğrafyadan silmeyi hedefliyor. Kürt ulusunun binlerce yıllık öz yurdunda kendi ana dili ile konuşması yasaklanmıştır. Varlığı bile suç sayılıyor. Vahşice, zorla Türkleştirilmek isteniyor. Kürtlerin Türklerle eşit haklara sahip oldukları safsatası bu cinayeti, bu mezalimi yalanlayan birşey değil, olsa olsa gizleyen, ama doğrulayan bir şeydir. Eşit haklara sahip olanlar Türkler ve onlarla birlikte Türkleşmeyi kabul etmiş, zorla asimilasyona boyun eğmiş olanlardır. Başka bir ulustan olmak iddiasında bulunanların, ulusal haklar talebinde bulunanların, zorla özümsemeye, Türkleştirilmeye karşı direnenlerin hakkı ise, tarihte defalarca tekrarlandığı gibi, kıyım ve gözyaşı olmuştur. Bu yüzden Kürt ulusunun mücadelesi bir varlık yokluk mücadelesidir ve her şeyden önce de bu yüzden ulusal bir karaktere sahiptir.

Bunun ötesinde, Kürt ulusu katmerli bir sömürü altında, yoksulluk ve karanlık içinde tutulurken Kürdistan'ın doğal kaynaklarının ve Kürt emekçilerinin alınterinin sömürgecilerin kasasına akması, yani sömürgecilik olayının özüdür ki, Kürdistan devrimine ulusal bir karakter kazandırmaktadır. Çünkü bundan Kürt ulusunun tümü, sadece geçmiş ve bugün için değil geleceği için de zarar görüyor. Bu yüzden, mevcut düzene karşı Kürdistan'dan yükselen tepkiler sınıfsal olduğu kadar ulusal karakterlidir. Tepki gösterenlerin kapsamı ise sadece sömürülen sınıflarla sınırlı olmayıp, sömürücü güçlerin kimi kesimlerini ve özellikle milli burjuvaziyi de içermektedir.

Kürt ulusunun kendi yönetimini kendi eline alması, ülkesinin zenginliklerine sahip çıkması ve onu bayındır hale getirmesi, eğitim-öğretim ve edebiyatta ana dilini kullanması, kültürünü özgürce geliştirmesi, cehaletin ve ortaçağ karanlığının yenilmesi v.b., herşeyden önce sömürge talanına ve tahakkümüne son verilmesine bağlıdır. Bu görev ancak ve ancak geniş bir ulusal güçler manzumesi ile, bu güçlerin hazırlanıp birleştirilmesini sağlayan ulusal motif ve sloganlardan da yararlanılarak başarılabilir. Açıktır ki, bu, Kürt ulusunun kaderini değiştirecek bir olay, bir ulusal devrimdir. Kürdistan proletaryasının öncülük etmesi devrimin ulusal karakterini ortadan kaldırmaz veya zayıflatmaz; ancak onun demokratik ve halkçı yanlarını derinleştirebilir, kesintisiz ve istikrarlı bir şekilde sosyalizme ilerlemesini güvence altına alabilir.

Kürdistan devrimine ulusal karakter veren başlıca unsurlardan biri de, ekonomik yapıyı Kürt ulusunun çok yönlü gelişmesine hizmet edecek şekilde yeniden düzenleme hedefidir. Bunun için sömürge talanının çağdaş araçları olan Türk devlet ve özel sektör işletmelerini millileştirmek gereklidir, fakat yeterli değildir. 60 küsur yıl önce kurtuluş savaşını zaferle bitiren Türkiye'nin bugünkü hali, kapitalist gelişme yoluna yönelen bir ulusal devrimin sonunda nereye varacağını apaçık gösteriyor. Kürdistan devrimi, Türk sömürgecilerinin yerini Kürt Sabancı ve Koçlarının, Kürt Özal'larının almasına, memleketin yeniden emperyalizme bağımlı hale gelmesine ve yaratılan zenginliklerin dışarıya aktarılmasına meydan vermemek için, kapitalizmin gelişme olanaklarını sınırlamak, üretim ve dolaşım araçları üzerinde kamu mülkiyetinin belirleyici ağırlık taşıyacağı sosyalist yönelimli bir ekonomik düzen kurmak durumundadır.

Diğer yandan, bir ulusun kendi kaderini tayin hakkı uğruna mücadele etmesi ve sömürge boyunduruğundan kurtularak kendi geleceğini kurmaya girişmesi başlı başına demokratik bir olaydır. Çünkü bütün ulusun ortak iradesi ve eylemiyle gerçekleşmektedir. Elbette bu demokratizmin derecesini belirleyecek olan ulusal kurtuluş hareketi içindeki güçler dengesi ve hangi sınıfsal gücün mücadeleye önderlik ettiğidir. Türkiye Kürdistanı'nda geleneksel egemen güçlerin önderlik dönemi çoktan kapanmıştır. Kapitalizmin gelişimi toplum yapısında büyük değişikliklere yol açmış ve ulusal kurtuluş mücadelesine önderlik edebilecek güçte bir işçi sınıfı yaratmıştır. Bu değişimin -ve tabii, Türkiye'de kızışan sınıf mücadelesinin- etkisiyledir ki, ulusal hareket yeniden yükselirken belirli bir devrimci-demokrat yapıya da sahip olmuştur. Kürdistan işçi sınıfının bağımsız bir güç olarak örgütlenmesi, yoksul köylülük ve diğer emekçi kesimlerle ittifakı ulusal hareketin demokratik ve halkçı karakterini, sosyalist yönelimini gittikçe pekiştirecektir. Türkiye Kürdistanı'ndaki ulusal harekete demokratik karakterini veren temel bir etken de feodal kalıntıların tasfiyesi hedefidir. Bütün T.C. sınırları içinde kapitalizm öncesi bağımlılık ilişkilerinin hala yoğunluğu ve etkisini sürdürebildiği tek yer Kürdistan'dır. Sömürgeci Türk burjuvazisi ağalar, beyler ve şıhlarla ittifak ederek Kürt emekçilerini katmerli bir sömürü altında tutarken onların düzenine de koruyuculuk etmekte ve ömürlerini uzatmaktadır. Ulusal hareket sırtını sömürgecilere dayayan ve Türk burjuvazisinin Kürdistan 'daki temel dayanağını oluşturan bu güçleri karşısına almak durumundadır. Derebeylik, aşiret, şıhlık, dedelik gibi kurumların devrimci bir şekilde tasfiye edilmesi, emekçi yığınların kapitalizm öncesi sömürü ve bağımlılık biçimlerinden tümüyle kurtulması için, köylülüğün toprağa kavuşması için, üretici güçlerin özgürce gelişmesi ve toplumun demokratlaşması için başlıca ön koşuldur. Bu ortaçağ artığı kurumlar ve güç-

ler aynı zamanda Kürt ulusunun birliğini ve bütünlüğünü engellen, uluslaşma sürecini yavaşlatan birer iç etkidir. Bunlara karşı mücadele etmek ve tasfiye etmek Kürdistan devriminin toplumsal ve demokratik olduğu kadar, ulusal bir görevidir de...

Feodal kalıntıların devrimci bir şekilde tasfiyesi dini gericiğin temellerini de tahrip edecektir. Dini gericilik, Kürt ağalarının ve beylerinin yoksul Kürt köylüleri üzerindeki amansız sömürü ve zulmünün ayrılmaz bir parçası, bu sömürü ve zulmü haklı çıkarmanın ve Kürt emekçilerini boyun eğmeye zorlamanın başlıca ideolojik aracı olagelmıştır. Kürt ulusunun farklı inançlara sahip kesimleri arasında zaman zaman acıklı sonuçlara yol açan sürtüşme ve çatışmalara da kaynaklık ediyor, en azından bahane yaratıyor. Ayrıca, Kürdistan'ın gayri-müslim halkları üzerinde de yoğun bir din baskısı vardır ve bu aynı zamanda ulusal baskının bir biçimi halini almaktadır. Her türlü din ve mezhep baskısının son bulacağı, herkesin inancında özgür olacağı demokratik bir ortam için mücadele etmek ve gereken tedbirleri almak da Kürdistan devriminin önemli görevlerindendir.

Sömürge boyunduruğunun kırılması ile başta Ermeniler, Süryaniler (Asuriler), Keldaniler gibi soykırımdan geçirilen halklar olmak üzere bütün azınlıklar üzerindeki ulusal baskı da kaldırılmış olacaktır. Ulusal azınlıkların da kendi dillerinde öğrenim görme, kendi kültürlerini yaşatma ve geliştirme, kendi yurtlarında özgürce ve korkusuzca yaşama imkanlarına kavuşturulması devrimin başlıca görevleri arasındadır. Kürdistan devrimi, bu özelliği ile, sadece Kürt ulusu için değil azınlıklar için de ulusal ve demokratik bir devrim anlamını taşıyacaktır.

Ulusal kurtuluş hareketi kadınlar üzerindeki feodal dönemden arta kalan her türlü baskı ve hor görmeye, sömürgeciliğin ve kapitalizmin getirdiği yeni eşitsizlik ve aşağılama biçimlerine karşı savaşmakla da yükümlüdür. Kadınları her bakımdan erkeklerle eşit konuma yükseltme hedefi Kürdistan devrimine demokratik karakterini veren temel etkenlerden biridir.

Kürdistan'da kurulacak demokratik bir cumhuriyet Kürt ulusunun ulusal ve demokratik hakları uğruna en az 150 yıldan beri kahramanca sürdürdüğü mücadelenin, direniş ve ayaklanmaların en güzel ürünlerinden biri olacaktır. Demokratik cumhuriyet, Kürt ulusunun ekonomik, toplumsal ve kültürel bakımdan içinde özgürce ve hızla gelişebileceği elverişli bir kabuk oluşturacaktır. Ulusal demokratik devrimin zaferi ile doğacak olan Kürdistan devleti Türkiye'den kopup ayrılma hakkına sahip olduğu gibi, elbette gönüllülük temelinde, federatif bir devlet örgütlenmesi içinde Türkiye ile birlikte kalma hakkına da sahiptir.

EMPERYALİZME KARŞI MÜCADELE

Kürdistan devrimi, aynı zamanda, emperyalizmi de karşısına almak durumundadır. Çünkü, kendisini sömürge boyunduruğu altında tutan Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte, Türkiye Kürdistanı da ekonomik, askeri, siyasi, kültürel bakımlardan ABD ve AET emperyalizmine bağımlıdır. Türkiye Kürdistanı üzerindeki sömürge talanına emperyalizm de çok uluslu şirket faaliyetleri, yabancı sermaye ortakları v.b. yollarla dolaysız bir şekilde katılıyor. Türkiye Kürdistanı yalnızca tekelleri için değil emperyalist ülkelerin malları için de bir açık pazar haline gelmiştir ve Kürdistan'daki komprador burjuvazi ABD, AET emperyalistleri ile de çıkar birliği içindedir. Ayrıca, T.C. sınırları içindeki en büyük ABD üssü Diyarbakır Piriçlik'tedir ve bu Kürdistanımızdaki tek ABD üssü de değildir. Sömürgeciliğin bekçisi olan Türk ordusu NATO'nun bir parçasıdır, ABD emperyalizmi ile de ayrıca bir ortak kumandanlık oluşturma anlaşması yapmıştır. Emperyalizm ile sömürgeciler arasındaki bu askeri işbirliği, Türkiye ve Türkiye Kürdistanı üzerinde tahakküm aracı olduğu gibi, Kürdistan'ın diğer parçalarındaki kurtuluş hareketleri için de, Kürt halkının dostu olan komşu sosyalist ve ilerici ülkeler için de çok ciddi bir tehdittir. Bu olgu, partimizin programında da şu sözlerle vurgulanıyor:

"Bugün emperyalizm hem Türkiye'nin özgürce gelişip kalkınmasının, hem de Kürt ulusal sorununun çözüme kavuşmasının önündeki en önemli engellerden birini oluşturmaktadır."

Emperyalizmin genel olarak bütün toplumsal ilerleme güçlerine ve tabii ulusal kurtuluş güçlerine de düşman, azılı bir sömürgeci, sömürücü ve soyguncu güç olduğu, ulusal kurtuluş güçlerinin kararlı bir anti-emperyalist tutuma sahip olmadıkları sürece zafer kazanamayacakları, memleketi sömürge boyunduruğundan kurtarsalar bile yeni sömürgecilik ağına kolaylıkla düşebilecekleri bilinen şeyler. Bunların ötesinde, son 100 küsur yıl boyunca Kürdistan'ın çeşitli parçalarında gerçekleşen ulusal direniş ve kalkışmaların tarihi de, çoğu kez, aynı zamanda emperyalist işgale veya sömürgecilerle işbirliği içindeki emperyalist güçlere karşı mücadele tarihi olmuştur. Irak'ta ve İran'da Kürt ulusal hareketine önderlik eden egemen güçlerin mahalli sömürgeci-baskıcı devletlere karşı emperyalizme (Barzani'lerin ABD'ye, Yekiti ile İran KPD'nin ise Avrupa sosyal-demokrasisine) dayanma politikası da iflas etmiştir. Türkiye Kürdistanı'nda böylesi eğilimler zayıf, emperyalizmin fiili varlığı ve sömürüsü çok daha kuvvetlidir. Kürdistanımızın sömürgeciliğin her türlü tezahüründen tümüyle kurtulabilmesi ve gerçekten özgürce gelişebilmesi için, emperyalizme karşı kararlıca mücadele etmek, devrimci hareketin vazgeçilmez bir görevidir. Kürdistan devriminin bu anti-emperyalist yanı, aynı zamanda, onun

ulusal karakterini ve toplumsal içeriğini de güçlendiren bir etken olmaktadır.

FAŞİZME KARŞI MÜCADELE

Emperyalizme bağımlı, tekelci ve hastalıklı bir yapıya sahip olan sömürgeci Türkiye kapitalizmi sık sık derin bunalımlara düşüyor. Osmanlı despotizminin mirasçısı olan ve kısıtlı burjuva demokrasisine bile ancak çok kısa sürelerle katlanabilen Türk burjuvazisi, faşizmi, bunalımı atlatmanın ve halk hareketini sindirmenin başlıca yolu olarak görüyor. Partimiz, eskiden beri, emperyalizmin yanı sıra faşizmi de -programımızdaki ifadelerle- "...geniş, halk yığınlarına, Kürt ulusuna yönelen en büyük tehlike ve tehdit" olarak görmüştür. Buna karşılık bazı Kürdistanlı örgütlerce, özellikle 1970'li yılların ilk yarısında, şöylesi görüşler ileri sürülmüştür: "Bizim düşmanımız sömürgecilerdir; T.C. kurulduğundan beri sömürgeci bir devlettir; ha biraz daha demokratik, ha faşist olmuş, bizi ilgilendirmez; olsa olsa Türkiyeli devrimcileri ilgilendirir." Jmere çi?.. Bu kafa sakat bir burjuva milliyetçi kafadır. Türkiye'de faşizm olup olmaması bizi hem enternasyonalist olduğumuz için ilgilendirir, hem de son 20 yıldaki sınırlı burjuva demokrasisi ülkemiz Kürdistan'da devrimci hareketin sıçrama yapmasına önemli ölçüde yardımcı olduğu için. Şüphesiz bunda rol oynayan başka etkenler de vardır. Ancak demokratik mücadelenin payı inkar edilemez. Kürdistanlı komünistler olarak, biz, "Baskı ne kadar çok olursa Kürdistan'da ulusal hareket de o kadar güçlenir; sınırlı demokrasi sömürgeciliği gizler" v.b. "sol" sekteler gözükken ama özünde sağ ve pasifist olan tezleri iki bakımdan reddediyoruz: Birincisi, daha fazla baskı daha fazla devrimcilik getirmez. Toplumsal olayların gelişimi bu kadar basit değildir. Evren faşizminin ilk beş yılı bunu bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. İkincisi, bizler, marksizm-leninizm gibi insancıl bir düşüncenin izleyicileriyiz. Başta Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Erzincan, Gaziantep v.b. cezaevlerinde tutsak bulunan, operasyonlarda, köy meydanlarında, karakollarda aşağılık baskı ve işkencelere uğrayan insanlarımız olmak üzere, halkımızın bir gün bile daha fazla çile çekmemesi için mücadele ederiz. Örneğin maoizmin "Dünya savaşı çıksın, 800 milyon ölsün, fakat dünya sosyalist olsun" şeklindeki sözümona keskin "devrimci" sloganı nasıl ki yanlış ve büyük hümanist Marks'ın görüşlerine tümüyle aykırı ise, aynı şekilde, "Kürt milleti inim inim inlesin, böylece akıllı başına gelir" düşünceside yanlıştır ve marksizm-leninizme de, devrimciliğe de uyar yeri yoktur.

Sömürgecilerin burjuva demokratik dönemlerde de Kürt ulusunu temel hak ve özgürlüklerden yoksun bıraktığı doğrudur. Ancak faşizmin de, yapısı ve işlevi gereği, sömürge talanı konusunda çok

daha hoyratça, diğer ulus ve azınlıklara karşı çok daha barbarca davranacağı açıktır. Nitekim 12 Eylül faşist darbesinden sonra Kürdistanımızda da zulmün, zorbalığın, sömürünün şiddeti kat kat arttı, "umumi müfettişlik" devrindeki uygulamalar geri geldi. Bu işin bir yanı. Diğer yandan, faşizm, Kürdistan'a zorla dayatılmış bir yabancı diktatörlüğü, bir dış etken olmakla kalmayıp, aynı zamanda bir dereceye kadar iç olgu haline de gelebilmiştir. Her bakımdan Türk burjuvazisi ile özdeşleşmiş olan en gerici ağalar, şeyhler, aşiret ileri gelenleri ve kompradorlar maddi-manevi güçlerini ve etkilerini kullanarak MHP'yi Kürdistan'da örgütlemiş ve ulusal kurtuluş güçlerinin karşısına çıkarmışlardı. Aynı güçler bugün de Evren-Üzal faşizminin emrine girmiş bulunuyorlar.

Bütün bu sebeplerden ötürüdür ki, Kürdistan'da yurtsever güçlerin tümü açık ve kararlı bir anti-faşist tutuma sahip olmak durumundadır. Sömürgeci faşist diktatörlüğe ve Türk faşizminin Kürdistan'daki uzantılarına karşı yürütülen mücadele, aynı zamanda, ulusal hareketin ve devrimin demokratik karakterini pekiştiren başlıca etkenlerden biridir.

ULUSAL KÜLTÜR

Kürdistan'ın sömürge olduğu gerçeği kültür sorununu da ön plana çıkarıyor.

Genel olarak, sömürgeciler, sömürge insanlarını vahşi, kültürsüz ve "temdin" (medenileştirme) edilmesi gerekli olarak gösterirler (1920'li ve 30'lu yıllarda Türkiye Kürdistanı'ndaki sürgün, kıyım ve kırımlar için Kemalist burjuvazinin gösterdiği başlıca gerekçelerden biri de "temdin" idi). Emperyalist ideolojinin bu ve benzeri uygulamalarının tersine, ezilen halkların da bir kültürü vardır ve, bütün baskılara, yasaklara, unutturma çabalarına rağmen yok edilememiştir. Sömürgeler ve ezilen halklar, kültür ve sanatın birçok alanında alabildiğine zengin ve seçkin örnekler yaratmışlardır, dünya halklarının enternasyonalist kültür birikimine büyük katkıları olmuştur.

Sadece birkaç örnek verelim: Vietnam halkının önderi büyük enternasyonalist Ho Şi Minh aynı zamanda şairdi. Keza Angola halkının önderi, Afrika'nın büyük evladı Agostinho Netto da uluslararası çapta, ünlü bir şairdi. Güney Afrika'lı şarkıcı Miriam Makeba, siyah Güney Afrika'nın kültürünü her gün apartheidçi (ırk ayrımcısı) rezillerin suratına bir şamar gibi çarpmaktadır. Caz ve blues gibi müzik türleri insanlığın kültür hazinesine kara bahtlı Amerikan zencilerinin hediyesidir. Kürt ulusunun büyük evladı Cigerxwin, Yılmaz Güney ve Şıwan da, her biri kendi alanında uluslararası çapta değerlerdir. Türkiye Kürdistanı'nda da ulusal kültür sömürgeciliğe karşı mücadelede güçlü bir meşaledir. Ancak sömürgeci Türk burjuvazisi yıllardan beri "Kürtler vahşidir, cani-

dir, gericidir, kuyrukludur, kırrodur" v.b. şovenist görüşleri el altından yayarken, resmi devlet politikası ile de Kürtler diye bir milletin, halkın, Kürtçe diye bir dilin varolmadığı iddia edilmektedir. Öte yandan Kürt halk türkülerine (Türkçe sözler yakıştırılarak) ve Kürdistan folklorüne de sahip çıkılıp bunlar Türk sanatı diye yutturulmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden, Kürdistan ulusal kültürünü korumak ve onun demokratik, enternasyonalist öğelerini daha da geliştirmek, Kürdistan'a yapılacak bir hizmet olduğu gibi, aynı zamanda insanlık alemine de büyük bir hizmettir.

1980 yazında toplanan I.Parti Konferansımızın "Kültür ve Sanat Üzerine" kararında bu konuya da değinilmektedir. Söz konusu kararın ilgili bölümünde şöyle deniyor: "Partimiz, burjuvazinin Kürt ulusu ve ulusal azınlıkların kültür ve sanatlarını Türkleştirme ve asimilasyon politikasıyla yok etme çalışmasına şiddetle karşı çıkar ve bu uğurda mücadele etmeyi görev bilir. Özellikle uluslararası sanat gösterilerinde Kürt sanatını Türk sanatı olarak sunan milliyetçi ve sosyal-şovenist eğilimlere karşı Kürt ulusunun sanatının ulusal ve uluslararası platformlarda kendi adıyla sunulmasını savunur.

"TKP(B) Halkların kültür ve sanat miraslarını insanlığın kültür hazinesinin bir parçası olarak değerlendirir ve bunların enternasyonal özlerinin ön plana çıkartılması için çalışır."

Büyük önder Lenin'in izinden yürüyen sovyet hükümetleri Ermenistan Cumhuriyetinde yaşayan küçük Kürt azınlığının ulusal haklarını tanımıştır. Sayılarının azlığına rağmen Sovyet Kürtlerinin bu özgürlük ortamında kültür alanında yaptıklarını görünce, biz, Kürdistanlı komünistler olarak gurur duyuyoruz. Ayrıca bu durum, Kürdistan'ımız özgürlüğe kavuştuğunda neler yapabileceğinin, ne büyük bir kültürel gelişme gösterebileceğinin de müjdecisi oluyor.

KÜRDİSTAN'DA ULUSAL DEMOKRATİK CEPHE

Partimiz, Kürdistan devrimini ulusal ve demokratik bir devrim olarak görmektedir. Yani Kürdistan'da devrimin karakteri Türkiye'dekinden farklıdır.

Hiç şüphesiz bu farklılık, biz devrimcilerin istek ve niyetlerinden değil; Kürdistan'ın özgül sosyo-ekonomik yapısından ve sömürge olgusundan kaynaklanmaktadır. Buna bağlı olarak devrimin önünde duran görevler ve devrim sürecine katılacak toplumsal güçlerin sınıfsal kompozisyonu da Türkiye'dekinden farklıdır.

Kürdistan'da toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel gelişimin önünde başlıca engel olan sömürge boyunduruğunun kırılması, Kürt ulusunun kendi kaderine kendisinin sahip olması Kürdistan

devriminin temel hedefidir. Ve bu hedef, bir avuç işbirlikçi dışında, tüm bir ulusun ortak talebidir.

Çünkü Kürdistan devrimi, bir ulusun kendi adı ile varolma-yokolma sorunudur. Kendi anayurdunda kendi kimliği ile yaşama ve kendi diliyle konuşma sorunudur.

Dolayısıyla Kürdistan devrimine, bir avuç işbirlikçi dışında bütün ulusal toplumsal güçleri kapsayan bir cephe öncülük edebilir. Bu ise ulusal demokratik cephedir.

Biz TKP(B) olarak başından beri Kürdistan'da ulusal demokratik cephe yönündeki çabaları destekledik. 1979'da Özgürlük Yolu, DDKD ve KUK tarafından oluşturulan Ulusal Demokratik Güçbirliğini destekledik.

1982-83'de sürdürülen Hevkari girişimini hem destekledik, hem de genişlemesi için çaba gösterdik. PKK'nın bu çalışmaların dışında tutulması eğilimlerini sürekli olarak eleştirdik. Bugün de ulusal demokratik güçler arasındaki çatışma ve çekişmelerin karşısında, ortak mücadele ve güçbirliği çalışmalarının en kararlı destekçisiyiz.

Öte yandan, Kürdistan Ulusal Demokratik Cephesi, Türkiye anti-faşist güçleri ile birleşik bir cephe oluşturabilir ve oluşturmaktadır. Çünkü T.C. devletine karşı, Kürt ulusal demokratik hareketinin en yakın müttefiki Türkiye işçi sınıfı ve demokratik halk hareketidir.

Ancak Kürdistanlı örgütler içerisinde, Türkiyeli komünist ve devrimcilerle beraber örgütlenen Kürdistanlıları cephe dışı tutma eğilimleri vardır. Bu eğilim sahipleri, Türkiyeli ve Kürdistanlı devrimcileri aynı çatı altında birleştiren örgütleri, "Türk solu" olarak nitelendirmektedirler. Eğer bu nitelendirme, "sömürgecilerle işbirliği" yapanlar anlamına gelmiyorsa, farklı düşünen yurtseverlere cepheyi kapamak nasıl izah edilebilir? Bilindiği gibi, Kürdistanlı örgütler içerisinde bizim gibi düşünen ve Türkiye ile Türkiye Kürdistanı'nın demokratik bir federasyon içinde kalmasını kuvvetli bir ihtimal sayarak savunanlar vardır. O halde pratikte bunu gerçekleştirmek için uğraşan ve Türkiyeli komünistlerle ortak örgütlenmeyi savunan bizler, Kürdistan Ulusal Demokratik Cephesinin dışına nasıl itilebiliriz?

BİRLEŞİK DEVLET Mİ, FEDARASYON MU?

Türk milliyetçiliğin etkisinde kalan çeşitli gruplar (örneğin DEV-YOL, TKP, Partizan, H.K.), özetle, "Kürtler kendi kaderlerini tayin edebilirler ama mutlaka Türkiye ile birleşmek şeklinde ederler" demeye getiriyorlar. Kürt ulusal gruplarının çoğu ise, ulus

milliyetçiliğinden ötürü, Kürdistan dört parçaya bölünmüştür, mutlaka birleşmelidir; öteki görüşler ulusal ihanettir" şeklinde özetlenebilecek bir yaklaşım içindeler.

Biz, Kürdistanlı komünistler olarak şu gerçeği çekinmeden dile getiriyoruz: Türkiye Kürdistanı'nda devlet kurduktan sonra işçi sınıfımızın, emekçi halkımızın uluslararası ve ulusal çıkarları Türkiye ile birliği gerektirebilir. Büyük bir devletler birliği olmanın avantajını hiç kimse inkar edemez. Kaldı ki, devrimci bir Türkiye, geçmişte uzun yıllar sömürdüğü Kürdistan'ın kalkınmasına, bu kez enternasyonalist yardımlarıyla çok önemli katkılarda bulunabilir. Ayrıca o zamanki tarihi koşullar, güç dengeleri ve Kürdistan'ın diğer parçalarındaki süreçler Türkiye Kürdistanı'nın diğer Kürdistan parçaları ile birleşmesi için hiç de elverişli olmayabilir. Dünyada, sömürgeci boyunduruktan, emperyalist işgalden sonra da çeşitli sebeplerle bir türlü birleşemeyen, bölünmüşlüğü ayrı devletler halinde sürdüren, ya da her parçası başka bir devletle birleşmiş olan ülkeler ve uluslar, istesek de istemesek de vardır. Çeşitli Arap devletleri arasındaki başarısız birleşme denemeleri de bölgemizden somut bir örnektir.

Öte yandan, biz, Türkiyeli komünistler olarak da, şu gerçeği açıkça, hiçbir şeyden çekinmeden söylüyoruz: Kürdistan bugün dört parçaya bölünmüş durumdadır. Bu bölünme emperyalistlerin ve sömürgecilerin keyfine göre olmuştur. Kürt halkının birlik isteme hakkı vardır ve Türkiye Kürdistanı'nda devrim sürecinin ayrı bir ulusal kurtuluş savaşı halinde gelişmesi de imkan harici değildir. Güney Vietnam, Kuzey'in bağımsız devlet olmasından ancak 30 yıl sonra kurtulduğu halde hemen birleşebilmiştir. Kuzey ve Güney Kore, her şey rağmen birleşme umudunu muhafaza ediyorlar. Şimdiye kadarki denemeden başarısız da olsa Arap halkları arasında birlik ülküsü çok güçlüdür, v.s. Bizim durumumuzda da, işçi sınıfının Türkiye'-de, Kürdistan'da, Orta Doğu'da ve dünyada çıkarları bağımsız, birleşik bir Kürdistan devletini gerektirebilir. O zaman biz bunu hiç tereddütsüz savunuruz, bu yöndeki gelişmelere destek oluruz.

Diğer bir ikiyüzlülük örneği de, H.K. gibi üyeleri arasında "Kürt milliyetinden komünist(!)lerin çoğunlukta olduğu" kendi parti belgelerinde iddia edilen bir örgütün, Kürdistan'ın dört parçasındaki 20 milyonluk Kürt ulusunun birliğini hiç kaale almazken, Yugoslavya'da muhtar bölge olan 1 milyonluk Kosova Arnavutları'nın cumhuriyeti olma ve Arnavutluğa katılma "hakkı"nı savunmaya kalkışması, gülünç bir iki yüzlülük örneğidir. Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını savunmayı ve Kürdistan'daki milli zulmü kınamayı 12 Eylül'e kadar aklından bile geçirmeyen TİP yöneticilerinin 1968 yılında, bağımsızlık ve özgürlük adına, üstelik de gerici bir konuma düşerek, "Çekoslovakya'nın işgali"ni kınamasıdır. Keza

DEV-YOL, Partizan, TKP gibi örgütler de, söz gelimi, Kuzey İrlanda'nın İngiltere'den ya da Batı Sahra'nın Fas'tan ayrılmasını Allahın emri gibi savunurlar, ama Türkiye Kürdistanı'nın Türkiye'den ayrılma ve diğer parçalarla birleşme ihtimalini bir türlü içlerine sindiremezler. Bütün bunların altında, temelinde yatan, ezen ulus milliyetçiliğinin, Kemalizmin etkilerinden başka bir şey değildir. Biz milliyetçi değil enternasyonalistiz ve Türkiye burjuvazisi ile bay Mustafa Kemal'in çizdiği "misak-ı milli" sınırları bizi bağlamaz.

Gerek Türk milliyetçiliğinden etkilenenler gerekse de Kürt milliyetçiliğinden etkilenenler, bize, "bu konuda yeterince vazih(açık) değilsiniz" diyebilirler. Bizler, Türkiyeli ve Kürdistanlı komünistler olarak, her iki alternatifi de göz önünde tutuyoruz. Ustamızın da dediği gibi, bu çözümü pek pratik buluyoruz. Eğer bu sizi tatmin etmiyorsa beyler, sizin oportünistliğinizdenidir. Evet, bir daha tekrarlıyoruz: İşçi sınıfının çıkarları, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı dünya çapında sürdürülen mücadelenin çıkarları gereği, biz, Türkiyeli komünistler olarak, bağımsız ve birleşik Kürdistan'ı savunabiliriz. Keza, Kürdistanlı komünistler olarak da, aynı sebepten ötürü, gerekiyorsa Türkiye ile federasyonu savunabiliriz. Ama her hal ve karda Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını savunduk ve savunacağız.

